

Unilever APF

Het pensioenfonds van Unilever Nederland

Jaarverslag 2017

Inhoud

Voorwoord van Ruud Hommes	4
---------------------------------	---

Bestuursverslag APF

Unilever APF van start	6
------------------------------	---

Kring Progress - Resultaten & ontwikkelingen 2017

Het jaar op hoofdlijnen	10
Vermogensbeheer	16

Kring Forward - Resultaten & ontwikkelingen 2017

Het jaar op hoofdlijnen	24
Vermogensbeheer	30

APF

Risicobeheersing	33
Governance - de organisatie in beeld	38
Vooruitblik	42

APF Jaarrekening

Balans per 31 december 2017	44
Staat van baten en lasten over 2017	45
Kasstroomoverzicht	46
Toelichting jaarrekening	47
Toelichting op de balans	50
Toelichting op de staat van baten en lasten	52
Gebeurtenissen na balansdatum	54

Kring Progress - Financiële jaarrapportage

Balans per 31 december 2017	56
Staat van baten en lasten over 2017	57
Kasstroomoverzicht over 2017	58
Toelichting op de Financiële jaarrapportage kring Progress	59
Toelichting op de balans	64
Toelichting op de staat van baten en lasten	75
Gebeurtenissen na balansdatum	80
Kerncijfers laatste 10 jaar	81
Strategische benchmarkbeschrijving	82

Kring Forward - Financiële jaarrapportage

Balans per 31 december 2017	84
Staat van baten en lasten over 2017	85
Kasstroomoverzicht over 2017	86
Toelichting op de Financiële jaarrapportage kring Forward	87
Toelichting op de balans	92
Toelichting op de staat van baten en lasten	102
Gebeurtenissen na balansdatum	108
Kerncijfers laatste 10 jaar	109
Strategische benchmarkbeschrijving	110

Overige gegevens

Actuariële verklaring kring Progress	112
Actuariële verklaring kring Forward	114
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	116
Verslag Intern Toezicht	127
Verslag Verantwoordingsorgaan Progress	130
Verslag Verantwoordingsorgaan Forward	131

Bijlagen

Bijlage 1 – Personalía per 31 december 2017	133
Bijlage 2 – Hoofdpijnen pensioenregeling 2017 Forward	134

Voorwoord van Ruud Hommes

2017 was een goed jaar!

2017 was het eerste jaar in het bestaan van het Unilever APF. Op 1 januari 2017 zijn de beide Unilever-pensioenfonds Progress en Forward in het APF onder één bestuur gebracht.

Daarmee is een belangrijke stap gezet voor de toekomst van de pensioenvoorziening bij Unilever in Nederland.

Het was in vele opzichten een goed jaar. Financieel hebben de kringen Progress en Forward een gezonde ontwikkeling laten zien. Dat heeft ertoe geleid dat beide kringen de pensioenen op 1 januari 2018 opnieuw volledig hebben kunnen indexeren. Daar moet wel meteen bij worden gezegd dat de indexatie voor de actieve deelnemers 0% bedroeg, omdat de cao-lonen (het richtsnoer voor de indexatie) bij Unilever niet zijn gestegen. De pensioenen van de pensioengerechtigden en ex-werknemers zijn verhoogd met 1,34% en volgen daarmee de prijsstijgingen in Nederland.

De jaren voor 2017 hebben we veel werk gestoken in eerst het opzetten van het nieuwe fonds Forward en daarna van het Unilever APF. Van al dat werk hebben we in 2017 kunnen profiteren. We hebben ook onze blik weer meer dan in de voorafgaande jaren op het 'reguliere' werk kunnen richten. In 2017 hebben we bijvoorbeeld weer flinke stappen gezet in de aanscherping van onze risicobeheersing, zodat we klaar zijn voor de eisen van vandaag en morgen. Datzelfde geldt ook voor wat we doen op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Natuurlijk blijven er uitdagingen te over. Hoe langzaam de besluitvorming in de politiek en de polder ook gaat, we komen nu toch steeds dichterbij de verwachte hervormingen in ons pensioenstelsel. Een specifieke uitdaging voor Forward is dat door de ontwikkelingen binnen

het Unilever-concern (het afstoten van bedrijfs-onderdelen) het aantal actieve deelnemers afneemt en daarmee de kosten per deelnemer onder druk komen te staan. Voor beide ontwikkelingen geldt dat we ons er goed op voorbereiden. We moeten onze organisatie zo flexibel mogelijk maken, zodat we in staat zullen zijn mee te bewegen met wat de nieuwe omstandigheden van ons vragen.

Op de korte termijn zijn de vooruitzichten voor het Unilever APF en de beide kringen goed. We hebben een stevige financiële positie en voeren een bewezen solide beleid. We verwachten ook de komende jaren onze ambitie te kunnen verwezenlijken: het volledig kunnen indexeren van de pensioenen.

In het afgelopen jaar is er afscheid genomen van een tweetal niet-uitvoerende bestuursleden, te weten Bert van Dongen en Ruben Baldew. Ik wil hen graag hartelijk bedanken voor wat zij voor het APF hebben betekend.

Daarnaast wil ik graag iedereen bedanken die zich het afgelopen jaar heeft ingezet voor het Unilever APF en de kringen Forward en Progress, met name de leden van de verantwoordingsorganen en de medewerkers van de uitvoeringsorganisatie. Het is een genoegen om met jullie samen te werken.

*Namens het bestuur
Ruud Hommes, voorzitter*

Bestuursverslag

Unilever APF van start

Op 1 januari zijn de Unilever-pensioenfonds Progress en Forward opgegaan in de Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland. Een Algemeen Pensioenfonds, kortweg APF, is door de wetgever vanaf 1 januari 2016 toegestaan zodat pensioenfonds op kunnen gaan in een grotere organisatie met één enkel bestuur, terwijl ze wel hun eigen afgescheiden pensioenvermogen, een eigen indexatie-, premie- en beleggingsbeleid en een eigen pensioenregeling kunnen behouden.

Voor de Unilever-pensioenfonds was dit een cruciale stap. Van oudsher was Progress het pensioenfonds voor de werknemers en pensioengerechtigden van Unilever in Nederland. Maar op 1 april 2015 is Progress een gesloten fonds geworden, een fonds dat alleen nog de tot op dat moment opgebouwde pensioenen verzorgt en waarin geen nieuwe pensioenopbouw meer plaatsvindt. De verdere pensioenopbouw van de werknemers van Unilever vond vanaf dat moment plaats in het nieuwe pensioenfonds Forward. De volgende stap was om beide fondsen onder één bestuur samen te brengen in een APF. Dat was belangrijk vanuit efficiency-oogpunt, maar ook voor de continuïteit van het bestuur. Pensioenbestuur is steeds complexer geworden en vraagt om meer kennis en meer tijd van de bestuursleden. Het is daarom zeker voor ondernemingspensioenfonds een grotere zorg geworden om daarvoor binnen hun organisatie de juiste mensen te kunnen vinden. Voor Unilever geldt dit misschien wel extra, omdat bestuursleden door internationale overplaatsingen niet altijd hun termijn kunnen uitdienen. Dit alles maakte de stap naar een APF essentieel voor een gezonde toekomst voor beide Unilever-pensioenfonds.

In 2016 hebben we een vergunningaanvraag ingediend bij DNB. Die vergunning werd eind 2016 verkregen, zodat het Unilever APF op 1 januari 2017 van start kon. De voormalige

pensioenfonds Forward en Progress zijn nu officieel de collectiviteitkring Progress en de collectiviteitkring Forward. In dit jaarverslag noemen we ze omwille van de leesbaarheid Progress en Forward.

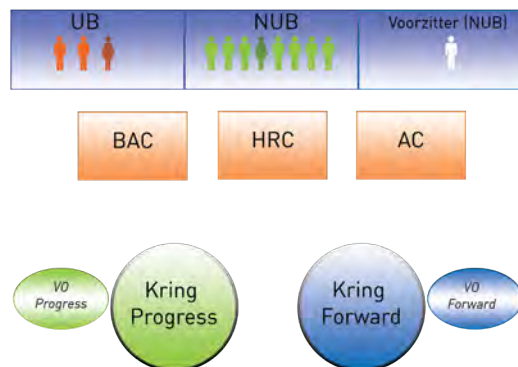
Een belangrijke eis van de APF-vergunning is het moeten aanhouden van een weerstandsvermogen. Dit weerstandsvermogen is bedoeld om onverwachte claims uit de bedrijfsvoering van het APF te kunnen opvangen, die niet mogen worden doorbelast naar de kringen. Denk hier bijvoorbeeld aan operationele of IT fouten die leiden tot dataverlies en mogelijke claims van deelnemers. Het weerstandsvermogen moet tenminste 0,3% van het balanstotaal van de kringen gezamenlijk bedragen, of 0,2% gecombineerd met een beroepsaansprakelijkheidsverzekering die tenminste € 25 miljoen verzekert. Unilever APF heeft voor deze laatste optie gekozen en houdt daarmee rond de € 11 miljoen aan in geldmarktfonds.

Hoe dit verslag is opgezet

We beginnen dit verslag met een overzicht per kring van de resultaten van het afgelopen jaar, de ontwikkeling van de financiële positie en kring specifieke zaken als het beleggingsbeleid. Hoe de governance binnen het APF is geregeld, leest u in het hoofdstuk 'Governance - de organisatie in beeld' op pagina 38. Daarin vindt u ook de overige zaken die binnen het APF voor beide kringen zijn geregeld.

De in dit verslag genoemde vergelijkende cijfers zijn vanuit de voormalige stichtingen (rechtsvoorgangers) afkomstig.

Hier ziet u hoe het Unilever APF is ingericht. Beide kringen houden een eigen, afgeschermd vermogen, een eigen beleggings-, indexatie- en premiebeleid en een eigen pensioenregeling. Er is één algemeen bestuur, de Raad van Bestuur. Elke kring heeft binnen het APF zijn eigen verantwoordingsorgaan.

- UB** = uitvoerend bestuursleden
NUB = niet-uitvoerend bestuursleden
BAC = beleggingsadviescommissie
AC = auditcommissie
HRC = HR-commissie
VO = verantwoordingsorgaan

Dit doen wij voor onze stakeholders

Missie

Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland (kortweg Unilever APF) wil de best mogelijke bijdrage leveren aan een financieel zorgeloze ouderdag van de Unilever-medewerker.

Visie

Unilever APF is een zelfstandige stichting, die nauw verbonden is met Unilever. Wij stellen onze stakeholders in staat om optimale keuzes te maken rondom de pensioenen en te voorkomen dat ze voor verrassingen komen te staan. Unilever APF heeft geen winstogmerk.

Doelstellingen

- Wij voeren de aan ons opgedragen pensioenregelingen zorgvuldig en correct uit. Wij keren pensioenen juist, volledig en tijdig uit.
- Wij informeren stakeholders tijdig, adequaat en evenwichtig. Waar mogelijk zullen wij de communicatie over rechten en aanspraken over collectiviteitkringen combineren, zodat de aanspraak- en pensioengerechtigden in staat zijn hun positie te begrijpen en goede keuzes te

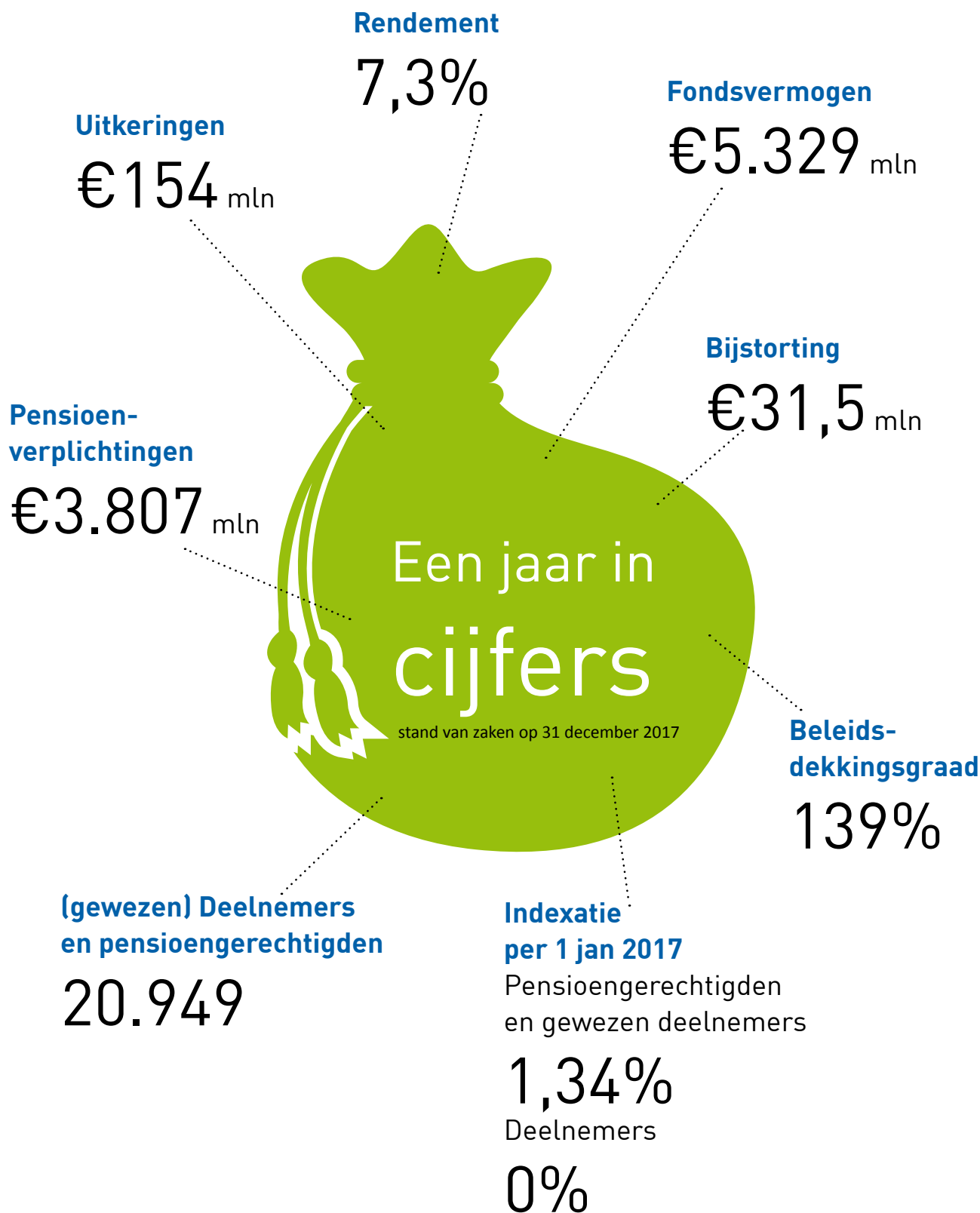
maken voor hun pensioensituatie.

- In klanttevredenheid, vastgesteld uit onderzoek bij onze stakeholders, scoren wij minimaal een beoordeling 'goed'. Onze stakeholders zijn de actieve en slapende deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgever.
- Wij werken kostenbewust zodat de premie-inleg zoveel mogelijk kan worden besteed aan pensioen.
- Wij zijn een kenniscentrum op het gebied van pensioen t.b.v. de stakeholders.
- Unilever APF biedt een organisatiestructuur waarin goed bestuur als bedoeld in de Code Pensioenfonds mogelijk is en waarin taakvervulling door het bestuur optimaal is. Wij bieden maatwerk voor de stakeholders.
- Wij zoeken aansluiting bij een belangrijk kernthema voor Unilever, te weten duurzaamheid zoals verwoord in het Unilever Sustainable Living Plan.
- Voor de medewerkers van Unilever APF bieden wij een professionele werkomgeving met aandacht voor wellbeing en een goede balans tussen werk en privé.

Kring Progress

Resultaten & ontwikkelingen 2017

Het jaar op hoofdlijnen

Volledige indexatie

Progress streeft ernaar de pensioenen jaarlijks te indexeren. We willen de pensioenen van de deelnemers die nog in dienst zijn bij een Unilever-onderneming laten meegroeien met de cao-loonstijgingen bij Unilever. De ingegane pensioenen van de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers willen we jaarlijks laten meegroeien met de prijsstijgingen in Nederland.

We kunnen de indexatie alleen toekennen als onze financiële buffers daarvoor groot genoeg zijn. Volledige indexatie is mogelijk als de beleidsdekkingsgraad boven de wettelijke grens voor volledige, toekomstbestendige indexatie ligt. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde stand van de actuele dekkingsgraad over de laatste 12 maanden. Eind oktober 2017 (het meetmoment voor ons indexatiebesluit) lag die grens voor ons bij een beleidsdekkingsgraad van 123%. Ook dit jaar voldeden we weer aan die norm. Onze beleidsdekkingsgraad bedroeg op 31 oktober 137% en daarom kon het bestuur besluiten de pensioenen op 1 januari 2018

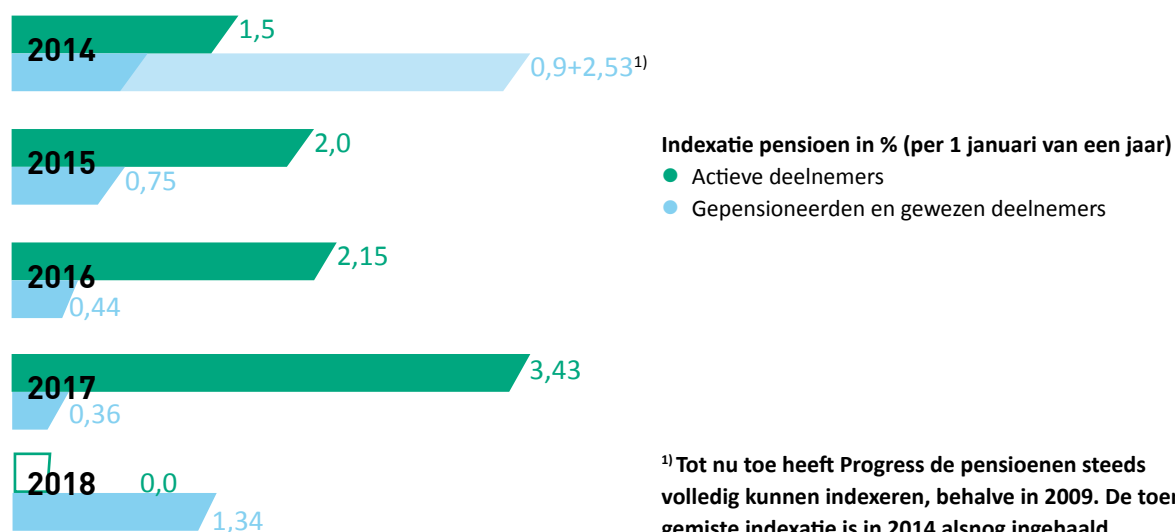
volledig te indexeren.

Voor de pensioengerechtigden en deelnemers die niet meer bij Unilever werken, zijn de pensioenen op 1 januari 2018 verhoogd met 1,34%. De cao-lonen bij Unilever stegen in 2017 niet en dus bedroeg de (volledige) indexatie 0,0%

Vooruitzichten indexatie

We verwachten dat we ook de komende jaren de pensioenen volledig kunnen indexeren. Onze beleidsdekkingsgraad zal ondersteund worden door de vrijval van de aanwezige buffers op de pensioenen die we uitkeren. Daarnaast is, bij de huidige lage rente waarmee de verplichtingen berekend zijn, een relatief laag beleggingsrendement al voldoende om de dekkingsgraad te ondersteunen. We verwachten wel dat de rente op termijn zal oplopen naar een meer neutraal niveau. Natuurlijk kunnen we indexatie voor de komende jaren niet garanderen. Als de rekenrente verder daalt of als de beleggingsopbrengsten tegenvallen, kan onze financiële positie onder druk komen te staan.

Zo indexeerden wij de pensioenen de laatste jaren.

Beleidsdekkingsgraad gestegen

Financieel was 2017 voor Progress een goed jaar. Onze beleidsdekkingsgraad steeg van 121% naar 139%. En onze actuele dekkingsgraad steeg van 130% naar 140%.

De actuele dekkingsgraad geeft onze financiële situatie (ons vermogen in vergelijking met wat we 'in kas' moeten hebben voor de pensioenen) aan op één bepaald moment. We stellen die aan het eind van iedere maand vast. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde stand van de actuele dekkingsgraad over de laatste twaalf maanden. Daarmee is de beleidsdekkingsgraad in de tijd stabiel. De beleidsdekkingsgraad is de basis waarop wij belangrijke beslissingen als het indexatiebesluit moeten funderen.

Zoals u ziet, is de beleidsdekkingsgraad in 2017 sterker gestegen dan de actuele dekkingsgraad. Dat komt doordat er voor de berekening van de beleidsdekkingsgraad gedurende het jaar maanden afgevallen zijn waarin de actuele dekkingsgraad nog fors lager was. Zo maakte de beleidsdekkingsgraad een inhaalslag.

We berekenen ook onze reële dekkingsgraad. Dat is de actuele dekkingsgraad waarin onze ambitie om de pensioenen te indexeren is meegenomen. Daardoor is de reële dekkingsgraad lager dan de actuele dekkingsgraad. Eind 2017 bedroeg onze reële dekkingsgraad 113%. Eind 2016 was dat 99%.

Vermogen en verplichtingen

Ons vermogen nam in 2017 toe van 5,1 naar 5,3 miljard euro. Die stijging komt vooral doordat het beleggingsrendement hoger was dan wat we aan pensioenen uitkeerden en aan kosten uitgaven.

De nominale pensioenverplichtingen (dat wat we nu in kas moeten hebben om de opgebouwde pensioenen in de toekomst uit te kunnen betalen, zonder indexatie) daalden van 3,9 miljard naar 3,8 miljard euro. Die daling komt onder meer doordat we pensioenen

uitgekeerd hebben (terwijl er geen nieuwe pensioenopbouw meer plaatsvindt bij Progress) en doordat de rekenrente waarmee we onze verplichtingen moeten berekenen in 2017 per saldo iets steeg.

Vermogen versus verplichtingen	Situatie eind 2016	Situatie eind 2017
Pensioenverplichtingen	3.914 mln	3.807 mln
Vermogen	5.093 mln	5.329 mln
Actuele dekkingsgraad	130%	140%
Beleidsdekkingsgraad	121%	139%

De plussen en minnen van 2017

Onze dekkingsgraad is in 2017 gestegen. Dit waren de belangrijkste oorzaken:

+++ Rendement vermogen: 7,3%.

We behaalden in 2017 opnieuw een positief beleggingsresultaat. Meer over het rendement op het vermogen leest u in de volgende paragraaf.

+++ Rekenrente iets gestegen.

In 2017 is de rente waarmee wij onze pensioenverplichtingen moeten berekenen gestegen, namelijk van 1,28% naar 1,44%. Bij een hogere rekenrente hoeven we minder geld 'in kas' te hebben voor de pensioenen. Met andere woorden: onze pensioenverplichtingen dalen. Dat werkte in 2017 per saldo positief uit op onze dekkingsgraad. Overigens blijft de rente, ondanks de lichte stijging in 2017, nog steeds erg laag. De lage rente zorgt de laatste jaren voor druk op de dekkingsgraden van pensioenfonds. Wij hebben ons gedeeltelijk ingedekt tegen het renterisico. In 2017 hadden we 35% van ons renterisico afgedekt. Meer daarover in de volgende paragraaf.

+++ Vrijval buffer.

Bij een dekkingsgraad hoger dan 100%, is er sprake van een vrijval van de buffer (boven die 100%) op het pensioen dat wij

uitkeren. Dat ondersteunde ook in 2017 onze dekkinggraad.

--- Langer leven.

We zijn overgegaan op nieuwe ervaringssterftecijfers, gebaseerd op de eigen ervaringssterftecijfers van de APF populatie, en waar nodig ondersteund door de cijfers van Willis Towers Watson 2016. De pensioenverplichtingen zijn hierdoor gestegen met 1,5%.

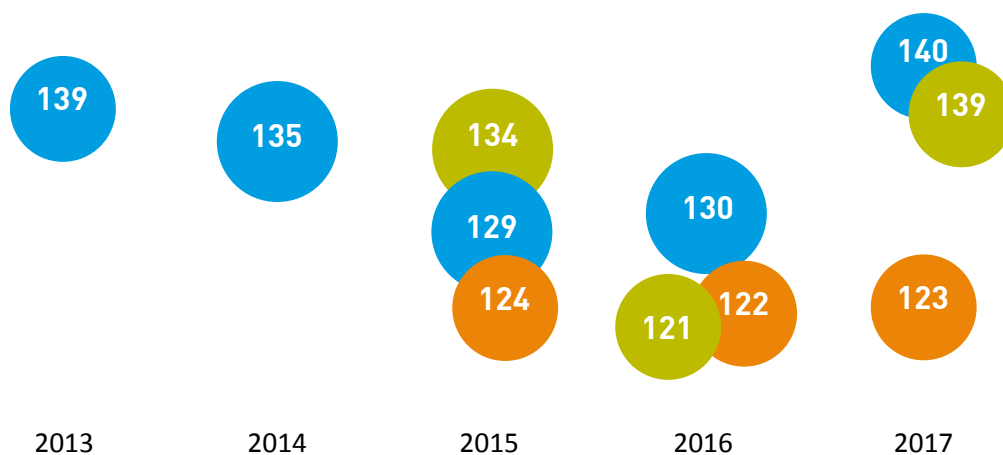
--- Indexatie.

Het toekennen van 1,34% indexatie voor de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers heeft geleid tot een verhoging van de verplichtingen met 1,0%

Dekkinggraad in %

- Actuele dekkinggraad op 31 december
- De beleidsdekkinggraad op 31 december.
- De TBI-dekkinggraad op 31 december.

Hier ziet u de ontwikkeling van onze actuele dekkinggraad en beleidsdekkinggraad vanaf 2013. De beleidsdekkinggraad is het gemiddelde van de actuele dekkinggraad over twaalf maanden. Deze wordt sinds 2015 als maatstaf voor de financiële gezondheid van een pensioenfonds gehanteerd. De TBI-dekkinggraad geeft de grens aan waarboven we de pensioenen wettelijk volledig mogen indexeren.

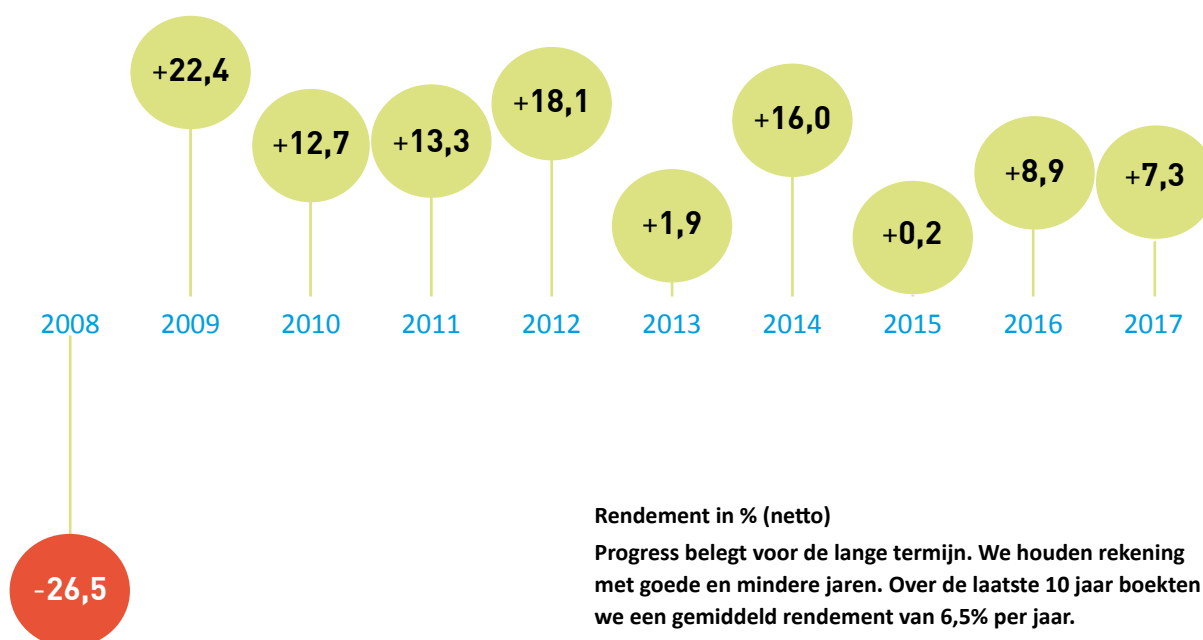

Rendement vermogen

Progress belegt het vermogen met als doel op de lange termijn een optimaal rendement te behalen bij een verantwoord risico. In 2017 boekten wij een rendement van 7,3% op de totale portefeuille. Op onze beleggingen, zonder de derivaten die dienen om het rente-, inflatie- en valutarisico te beperken, behaalden we een rendement van 5,1%. Het afdekken van het renterisico leverde door de lichte stijging van de rente een verlies op van -0,6%. De afdekking van het valutarisico leverde een plus op van 2,8%, vooral door de winst op de dollarafdekking.

Het rendement dat wij tonen is netto: de kosten zijn er al vanaf.

Met het totale rendement van 7,3% versloegen we onze benchmark met 0,8%-punt.

Kosten

Progress let scherp op de kosten. Maar het professioneel verzorgen van de pensioenen kost natuurlijk wel geld. Onze kosten zijn in twee soorten te verdelen: pensioenuitvoeringskosten en kosten voor vermogensbeheer.

Kosten pensioenuitvoering

In 2017 gaf Progress € 3,3 miljoen uit aan pensioenuitvoeringskosten. Dat is € 227 berekend over actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Dat is een stijging van € 47 ten opzichte van 2016. Deze stijging komt voornamelijk door de bijstorting van € 31,5 miljoen die Unilever begin 2017 heeft gedaan. Unilever slaat deze extra premie om over de Nederlandse holdings waaronder het Unilever APF. Daarnaast zorgt de btw last die wij vanaf het vierde kwartaal van 2017 op de salarissen van de medewerkers moeten heffen ook voor een stijging van de kosten. Onze medewerkers zijn namelijk in dienst van Unilever en worden gedetacheerd bij het APF. Op deze detachering moet btw worden geheven.

Kosten vermogensbeheer

In 2017 hebben we voor het beheer van onze beleggingen € 28,1 miljoen uitgegeven. Dat is 0,54% van het gemiddeld belegde vermogen. Daarvan was € 17,1 miljoen bestemd voor beheerkosten, € 3,1 miljoen voor fiduciair

beheer, € 6,0 miljoen voor transactiekosten en € 0,8 miljoen voor bewaarloon.

Progress streeft naar optimaal inzicht in de vermogensbeheerkosten. Dit stelt ons in staat een streng kostenbeleid te voeren en op gezette tijden met onze beleggers te heronderhandelen. Het inzicht in de kosten krijgen wij door onderzoek te doen naar de onderliggende kostendrijvers, zodat zoveel mogelijk transparantie ontstaat. Ondanks het feit dat het overgrote deel van de kosten duidelijk is, hebben wij ook in 2017 een deel van de vermogensbeheerkosten moeten schatten. De geschatte kosten over 2017, die een onderdeel vormen van de totale kosten vermogensbeheer, bedragen € 10,4 miljoen: € 6,2 miljoen beheerkosten (vastgoed en private equity) en € 4,2 miljoen transactiekosten (aandelen, vastrentende waarden en derivaten).

Over 2016 bedroegen de vermogensbeheerkosten € 24,6 miljoen, oftewel 0,50% van het gemiddeld belegd vermogen. De stijging van 2016 naar 2017 van € 3,5 miljoen (0,04%) is voornamelijk toe te wijzen aan toegenomen transactiekosten (€ 1,5 miljoen) en beheerkosten (€ 1,6 miljoen).

Vermogensbeheer in '000 euro's	2017	% gemiddeld belegd vermogen	2016	% gemiddeld belegd vermogen
Beheerkosten	17.113	0,33	15.465	0,31
Prestatieafhankelijke vergoedingen	-	-	-	-
Kosten fiduciair beheer	3.054	0,06	3.012	0,06
Bewaarloon	799	0,02	781	0,02
Advieskosten vermogensbeheer	-	-	-	-
Transactiekosten	6.010	0,11	4.522	0,09
Overige kosten	1.126	0,02	820	0,02
Totaal	28.102	0,54	24.600	0,50

Haalbaarheidstoets

Pensioenfonds moeten jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren. Die geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's. Uit de haalbaarheidstoets in 2018 blijkt dat we nog steeds voldoen aan de vastgestelde ondergrenzen voor het pensioenresultaat. Er is wettelijk dan ook geen aanleiding om in gesprek te gaan met de sociale partners over de financiële opzet van de pensioenregeling.

Deel	Toets	Grens	Realisatie 2018
A	Verwacht pensioenresultaat vanuit feitelijke dekkingsgraad	Minimaal 100%	101%
D	Spreiding tussen verwacht resultaat en het pensioenresultaat in een slechtweerscenario vanuit feitelijke dekkingsgraad	Maximaal 5%	2%

Premie en garantie-afspraken met Unilever

Op 1 april 2015 is Progress een gesloten fonds geworden. Er komt dus geen premie meer binnen. Wel zijn er in de uitvoeringsovereenkomst met Unilever garanties afgesproken over het aanvullen van eventuele tekorten bij Progress. Conform de afspraken met Unilever vindt er een bijstorting plaats als de premiedekkingsgraad lager is dan de toekomstbestendige indexatiegrens vermeerderd met 5%-punt (premiebijbetalingsgrens). De premiedekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad na aftrek van toekomstige indexatie. Op de peildatum van 31 oktober 2016 was de premiedekkingsgraad 120,2% en de premiebijbetalingsgrens 126,4%. De bijstorting wordt bepaald door het achtste deel van het verschil tussen de premiebijbetalingsgrens en de premiedekkingsgraad, en bedroeg € 31,5 miljoen. Dit bedrag is in januari 2017 ontvangen.

Pensioenregeling

Progress is sinds 1 april 2015 een gesloten fonds: er vindt geen verdere pensioenopbouw meer plaats. In 2017 is er niets veranderd in de pensioenregeling.

We hebben ons wel voorbereid op de veranderingen die in 2018 nodig waren in verband met de beperking van de fiscale ruimte voor de verdere pensioenopbouw. Per 1 januari 2018 is bij Forward (de kring binnen het Unilever APF waarin werknemers van Unilever-bedrijven sinds 1 april 2015 hun verdere pensioen opbouwen) de pensioenleeftijd voor de verdere pensioenopbouw verhoogd van 67 naar 68 jaar of (als dat eerder is) de AOW-leeftijd. Het opbouwpercentage blijft daarbij ongewijzigd. Omwille van de overzichtelijkheid van het pensioen is besloten voor de actieve deelnemers en de gewezen deelnemers die per 1 januari 2015 uit dienst zijn gegaan de eerder bij Progress opgebouwde aanspraken ook om te zetten naar een ingangsstijfheid van 68 jaar of de eerdere AOW-leeftijd. Dit is actuariael neutraal gebeurd: er is geen verschil in pensioenwaarde op 31 december 2017 en 1 januari 2018. Bij de omzetting is dus niets verloren gegaan. Voor wie al (volledig) met pensioen is, heeft dit alles geen gevolgen.

Vermogensbeheer

Progress belegt het vermogen met als doel op de lange termijn een optimaal, duurzaam, rendement te behalen bij een verantwoord risico. Het is erop gericht om onze beleidsdekkingsgraad zo ver mogelijk boven de TBI (de wettelijke grens voor volledige, toekomstbestendige indexatie) te laten stijgen. Tegelijkertijd moet het risico dat we onder die grens zakken acceptabel blijven.

In dit hoofdstuk zetten we de belangrijkste uitgangspunten van ons beleid uiteen en geven we aan welke beleggingsbeslissingen het bestuur in 2017 heeft genomen. Dat doen we aan de hand van de vijf pijlers van ons vermogensbeheer.

Pijler 1: Dynamisch beleggingsbeleid

Progress heeft een dynamisch beleggingsbeleid: bij hogere dekkingsgraden worden de risico's beperkt, om de dekkingsgraad te beschermen.

Het risicoprofiel is afgestemd op de karakteristieken van Progress als gesloten fonds, met een vrij hoge gemiddelde leeftijd van de deelnemers. Ook de risicobereidheid van de belanghebbenden is meegewogen. In onze beleggingsmix blijft het belang in aandelen beperkt tot 33% van het totale belegde vermogen. In 2017 is volgens deze mix belegd. Er worden voldoende beleggingsrisico's gelopen om de benodigde verwachte rendementen te kunnen halen en daardoor de dekkingsgraad te ondersteunen en de risico's blijven aanvaardbaar. Bij een stijging van de dekkingsgraad wordt het risico van de beleggingen verlaagd als vastgestelde triggers zijn bereikt. Dit is in 2017 niet voorgekomen.

Pijler 2: Diversificatie

Progress spreidt het vermogen over verschillende soorten beleggingen. De verdeling is in de laatste ALM-studie (2015) vastgesteld. Van deze

verdeling kan binnen een bepaalde bandbreedte worden afgeweken om tactische redenen. Daarmee wijken we dan ook af van de benchmark. Onze doelstelling hiervan is om jaarlijks 0,25% extra rendement te genereren. Daar zijn we in 2017 in geslaagd. Op drie- en vijfjaarsbasis hebben we deze doelstelling ook gehaald.

In 2018 zullen we een nieuwe ALM-studie uitvoeren.

	Strategische verdeling eind 2017	Portefeuille verdeling eind 2017
	%	%
Vastrentende waarden	50,0	46,4
Aandelen	33,0	35,0
Vastgoed	8,0	8,0
Private Equity	2,0	1,7
ESG Value Creation	2,0	1,6
Korte termijn belegde middelen	5,0	7,3
Totaal assets	100,0	100,0

Hier ziet u hoe de strategische beleggingsmix er in 2017 uitzag en hoe de portefeuille eind 2017 feitelijk verdeeld was.

Rendement 2017	Progress	Benchmark
	%	%
Vastrentende waarden	1,0	1,0
Aandelen	11,8	9,2
Vastgoed	6,9	6,9
Private Equity	-4,0	-4,0
ESG Value Creation	4,2	4,2
Subtotaal assets	5,1	4,1
Valutaderivaten	2,8	2,7
Futures	-0,1	-
Renteswaps	-0,6	-0,6
Inflatieswaps	0,1	0,1
Totaal assets	7,3	6,4

Pijler 3: Afdekking valutarisico's

Progress belegt wereldwijd en loopt daardoor valutarisico's. We dekten deze valutarisico's in 2017 strategisch voor 80% af voor de belangrijkste vijf valuta's (Amerikaanse dollar, Japanse yen, Britse pond, Australische dollar en Zwitserse frank). Begin 2018 hebben we echter besloten de valuta-afdekking voortaan te beperken tot twee valuta's, namelijk de Amerikaanse dollar en het Britse pond. De afdekking van het Britse pond is bovendien mogelijk tijdelijk (deze is aangehouden vanwege de risico's van de Brexit en wordt over twee jaar geëvalueerd). Voor deze verandering is gekozen omdat de afdekking van de overige valuta's geen toegevoegde waarde bleek te hebben.

Staatsobligaties worden voor 100% afgedekt voor valuta-effecten.

Pijler 4: Beperking rente- en inflatierisico

Progress dekt zich voor een deel in tegen het effect van de rente op de hoogte van onze nominale pensioenverplichtingen (en daarmee op onze dekkingsgraad). De mate van afdekking van dit renterisico is gekoppeld aan de hoogte van de rente (de nominale 30-jaars swaprente). Bij een lage rentestand wordt minder afgedekt, omdat het neerwaartse risico dan kleiner is en

Beleggingsovertuigingen

Dit zijn de investment beliefs die ten grondslag liggen aan het beleggingsbeleid van Progress:

1. Diversificatie is een belangrijke strategie om het beleggingsrisico te verlagen. Echter, excessieve diversificatie kan leiden tot meer complexiteit.
2. Het strategische beleggingsbeleid (allocatie en overlays) is de belangrijkste beleggingsbeslissing. Het vaststellen van bandbreedtes en beperkingen van diverse tracking errors zorgt ervoor dat de actuele portefeuille voldoende blijft aansluiten op het strategische beleid.
3. Op langere termijn volgen financiële markten een mean-reversion patroon, waarbij de basisaanname is dat lange termijn rendementen doorgaans tenderen naar een lange termijn gemiddelde. Financiële markten zijn niet volledig efficiënt, wat impliceert dat actief beheer waarde kan toevoegen.
4. Kosten kunnen een grote impact hebben op het beleggingsresultaat en hiermee moet rekening gehouden worden bij de implementatie van het beleggingsbeleid, net zoals met het risico/rendementsprofiel.
5. De beleggingen moeten voldoen aan de vereisten van Progress op het gebied van rendement, risico en de ESG-criteria.
6. Op de langere termijn leveren illiquide beleggingen een illiquiditeitspremie op die met name aantrekkelijk is voor beleggers met een langere horizon.

Naast deze beleggingsovertuigingen moet de Raad van Bestuur ervoor zorgen dat de beleggingen voldoen aan de criteria van prudentie en soliditeit.

we meer profiteren van een eventuele rentestijging. Bij een hogere rentestand geldt het omgekeerde: dan beschermen we de dekkingsgraad door een hogere afdekking van het renterisico. In 2017 hebben we de renteafdekking gehandhaafd op het relatief lage niveau van 32,5%. Hierdoor zal de dekkingsgraad sneller stijgen als de rente zich herstelt naar meer neutrale niveaus. Vanwege de lage rente werd het risico op een verdere daling van de rente als verantwoord beschouwd, zeker ook vanwege de aanwezige financiële buffers van Progress. De rente waarmee we onze verplichtingen moeten berekenen is in 2017 al licht opgelopen. Onze relatief lage afdekking heeft daardoor positief uitgekapt. Als de rente op termijn weer stijgt naar meer neutrale niveaus, zoals wordt verwacht, zullen we verder profiteren van de lage afdekking.

Progress dekt zich ook gedeeltelijk in tegen het inflatierisico. Tot 2016 was die vastgesteld op een vast percentage van 50%. Als vervolgstap op de ALM studie van 2015 heeft nader onderzoek uitgewezen dat voor Progress op dit moment het optimale afdekkingspercentage ligt op 20%. Het bestuur heeft besloten de verlaging in stappen uit te voeren, waarvan de eerste (naar 35%) is gezet in 2016. In 2017 is de afdekking teruggebracht naar 30%. De breakeven inflatie (de verwachte inflatie waarvoor obligatiehouders vergoed willen worden) was onvoldoende gestegen voor een grotere stap.

Pijler 5: Maatschappelijk verantwoord beleggen

Progress voert een actief beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen. ESG noemen we dat, naar de beginletters van Environmental, Social en Governance. Progress zet bedrijven aan om hun prestaties voor mens & milieu te verbeteren. Met dit beleid tonen we ons net als onze sponsor Unilever bewust van onze invloed op maatschappij en milieu. We omarmen de belangrijkste internationale afspraken op dit gebied, zoals de Principles for Responsible Investments (PRI) en Global Impact

van de Verenigde Naties. Daardoor maken we ons sterk voor het respecteren van arbeids- en mensenrechten, het tegengaan van corruptie, het beschermen van het milieu inclusief het tegengaan van klimaatverandering en het respecteren van normen voor goed ondernemingsbestuur. ESG-criteria hebben bij Progress hetzelfde belang als financiële afwegingen. Dat wil zeggen dat bij alle beslissingen integraal naar beide soorten afwegingen gekeken wordt. Het bestuur onderkent dat dit ook bijdraagt aan een betere bescherming tegen niet-financiële risico's als het reputatie- en governance-risico, milieurampen en sociale kwesties.

Meer over ons ESG-beleid vindt u in het kader 'ESG in de praktijk' verderop in dit verslag

ESG: opvallend in 2017

In 2017 hebben wij de CO₂-footprint van onze beleggingsportefeuille laten vaststellen door een externe partij, Trucost. De uitkomst stemt tevreden: van alle ondernemingspensioenfonds (ook internationaal) scoren wij op dit punt het best. We leggen de lat hoog. Dat moet ook om aan te haken bij de doelstelling van een reductie van 50%-85% in 2050. Een van de middelen die wij als 'grootbelegger' hebben, is bedrijven waarin we beleggen aan te zetten om hun footprint te verminderen.

Verder hebben we besloten onze beleggingen af te bouwen in bedrijven met meer dan 50% van de omzet afkomstig uit kolenwinning of voor meer dan 50% van de energievoorziening afhankelijk van kolen. Dit past bij de doelstelling van Unilever om in 2020 alle fabrieken kolenvrij te hebben. De impact hiervan op onze portefeuille is overigens beperkt: in 2017 voldeed slechts 0,1% van ons belegd vermogen niet aan de 50%-norm voor 'kolen'.

Daarnaast hebben we in 2017 de mogelijkheid onderzocht van de Uninvest sustainability pool. Dat is een beleggingspool voor Unilever pensioenfonds die geheel gericht is op impactbeleggingen, investeringen in ondernemingen of projecten die daadwerkelijk

bijdragen aan een beter milieu of betere sociale omstandigheden. Eind 2017 was ongeveer 2% van ons belegd vermogen geïnvesteerd in impactbeleggingen. Onze doelstelling is om dat de komende jaren substantieel te laten groeien. De beleggingspool van Uninvest biedt kansen om te investeren in duurzaamheidsthema's die aansluiten bij de doelstellingen van het Unilever Sustainable Living Plan. Begin 2018 heeft het bestuur besloten aan de beleggingspool mee te gaan doen.

Ook in 2017 heeft Progress zich opgesteld als actieve en verantwoordelijke aandeelhouder door te stemmen op elke aandeelhoudersvergadering. Dat doen we via Hermes EOS, waarin wereldwijd institutionele beleggers met een totaalvermogen van bijna 2 biljoen euro zich gezamenlijk inzetten voor een betere wereld. Samen hebben we impact op bedrijven over de hele wereld. We stemmen pragmatisch, met als doel positieve veranderingen te bewerkstelligen. Wanneer er een stem tegen het management wordt uitgebracht, wordt er met het betreffende bedrijf gecommuniceerd om dit toe te lichten en constructieve oplossingen aan te dragen. In 2017 hebben we via Hermes EOS met 86 bedrijven waarin we beleggen in het kader van engagement intensief overleg gevoerd over 181 doelstellingen op het gebied

van milieu, sociale en ethische onderwerpen, goed ondernemingsbestuur, strategie en risico's. Op 92 aandeelhoudersvergaderingen over de hele wereld hebben we onze stem uitgebracht over 1.371 resoluties. In 35 van die vergaderingen hebben we op één of meer resoluties tegen het voorstel van de onderneming gestemd.

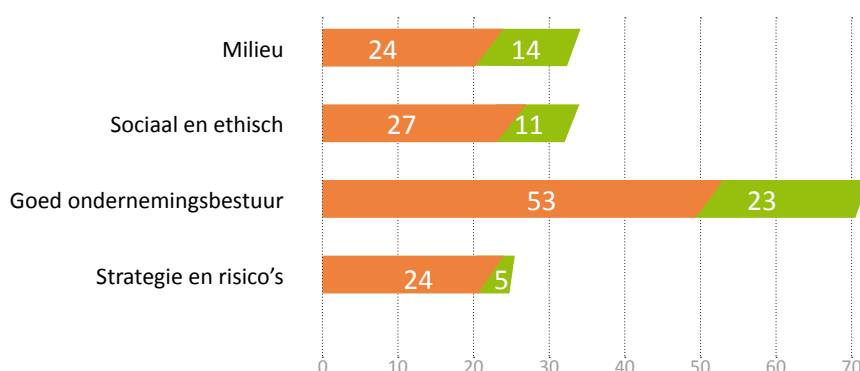
In 2017 had een belangrijk deel van de gesprekken die Hermes EOS namens ons en andere beleggers met ondernemingen over de hele wereld aanging te maken met milieukwesties.

Een paar voorbeelden:

- In 2017 hebben we bedrijven die veel invloed hebben op de klimaatverandering aangezet om de aanbevelingen op te volgen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). Verschillende ondernemingen geven hier gehoor aan en rapporteren in 2018 over hun kansen en risico's op het gebied van de klimaatverandering.
- We hebben onze gesprekken over duurzame financiering met financiële dienstverleners geïntensiveerd. We willen in het bijzonder weten hoe banken en verzekeraars rekening houden met de impact van hun investeringen voor mens en milieu. Ook

Resultaten engagement

Hieronder ziet u in hoeveel van de 181 doelstellingen onze engagement tot verbeteringen leidde.

- Geen verandering
- Positieve verandering (tenminste een stap voorwaarts op de milestone-ladder)

De milestone-ladder

- Milestone 1: Voldoende bezorgdheid bij onderneming over de doelstellingen
- Milestone 2: Erkenning van de doelstellingen
- Milestone 3: Ontwikkeling van een geloofwaardige strategie voor de doelstellingen
- Milestone 4: Implementatie van de strategie of adequate maatregelen

hebben we een brief ondertekend aan de 62 grootste banken wereldwijd waarin we aansporen om de aanbevelingen van de TCFD (zie hierboven) te volgen.

- We zijn verheugd dat we een aanzienlijk aantal bedrijven hebben kunnen aanzetten om voor het eerst doelen te stellen voor de reductie van broeikasgassen.
- We hebben autofabrikanten bezocht om hen te stimuleren meer in te zetten op een toekomst met duurzame auto's.
- ExxonMobile heeft bij Hermes een presentatie gegeven over hun strategie ten aanzien van de klimaatverandering. Daaruit bleek dat het bedrijf de wensen van de bij Hermes aangesloten beleggers serieus neemt. In 2018 zal ExxonMobile voor het eerst een risicorapportage klimaatverandering publiceren.
- We hebben in diverse bedrijven en bedrijfstakken aangezet tot een efficiënter gebruik van natuurlijke bronnen, bijvoorbeeld over verantwoord watergebruik. We zetten aan om best practices op dat gebied te volgen en in te zetten op duurzame innovatie. We zijn blij dat veel bedrijven gaan rapporteren over de risico's en kansen van hun watergebruik.

Een van onze speerpunten bij de gesprekken met bedrijven is ze aan te zetten tot goed ondernemingsbestuur. Het gaat daarbij over zaken als inspraak, toezicht, transparantie, redelijke beloningen en, last but not least, integriteit. 42% van de engagements van Hermes in 2017 betrof governancekwesties.

Ook hier een paar voorbeelden:

- In een aantal markten lijken bedrijven geluisterd te hebben naar de zorgen van aandeelhouders over het beloningsbeleid. Er zijn in 2017 aanzienlijke verbeteringen te zien geweest. Toch hebben we ons via Hermes nog bij een flink aantal bedrijven verzet tegen voorstellen die een ongewenste beloningsstructuur zouden opleveren. We hebben wereldwijd bedrijven aangezet om de kwaliteit van het bestuur door externe deskundigen te laten evalueren.

- We hebben bij bedrijven aangedrongen toegang te krijgen tot de raad van bestuur. Bijzonder is dat dit ook gelukt is bij een aantal grote familiebedrijven, zoals CK Hutchison en Jardine Matheson.
- We hebben ons ingezet om de rechten van kleinere aandeelhouders te vergroten bij bedrijven die een ongewenst onderscheid maken tussen kleine en grote aandeelhouders. Wij staan voor het principe van 'een aandeel - een stem'.

In 2018 herijken we ons ESG-beleid aan nieuwe ontwikkelingen en wordt een nieuw 3-jarig actieplan opgesteld.

ESG in de praktijk

Ons ESG-beleid kent verschillende pijlers

Dialogoog

Via Hermes EOS spreekt Progress ondernemingen aan op ongewenst gedrag. Hiervoor kunnen zogeheten engagementtrajecten worden opgestart.

Stemmen

Via onze agent Hermes EOS stemmen we op aandeelhoudersvergaderingen met als doel positieve veranderingen te bewerkstelligen.

Uitsluiten

Progress belegt niet in ondernemingen die betrokken zijn bij clusterwapens of ondernemingen die onze ESG-criteria stelselmatig schenden en dit blijven doen nadat ze hierop zijn aangesproken. Op onze website kunt u meer informatie hierover vinden.

Positieve selectie

We stimuleren onze vermogensbeheerders beleggingen te selecteren met de beste ESG-kenmerken. En we screenen de portefeuilles van externe beheerders om te beoordelen of ze gunstigere ESG-kenmerken hebben dan de benchmark.

Impact

Ongeveer 2% van het belegd vermogen is gebudgetteerd om te investeren in specifiek duurzame beleggingen.

Speerpunten

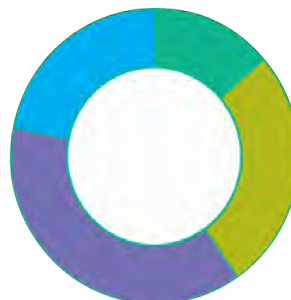
De visie van Progress op verantwoord beleggen is afgestemd op de langetermijnvisie van Unilever zoals die is vastgelegd in haar Sustainable Living Plan. Progress heeft daarom een sterke focus op het ondersteunen van transitie naar duurzaamheid op het gebied van:

- energieproductie en -gebruik: van fossiele naar hernieuwbare energie om de klimaatverandering tegen te gaan;
- gezondheid en hygiëne: verbetering van de leefomstandigheden van zowel producenten als consumenten in de landen waarin Unilever actief is;
- het duurzaam winnen van grondstoffen voor food- en non-foodproducten.

ESG in beeld

Engagement

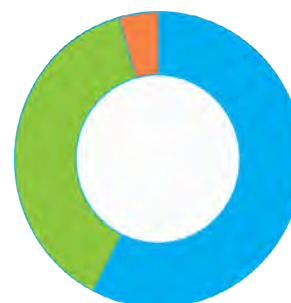
We spraken wereldwijd 86 ondernemingen aan op hun beleid over 312 ESG-onderwerpen.

- Milieu – 13,8%
- Sociaal en ethisch – 26,6%
- Goed ondernemingsbestuur – 37,8%
- Strategie en risico's – 21,8%

Stemmen

Wereldwijd stemden we op 92 aandeelhoudersvergaderingen over 1.371 resoluties.

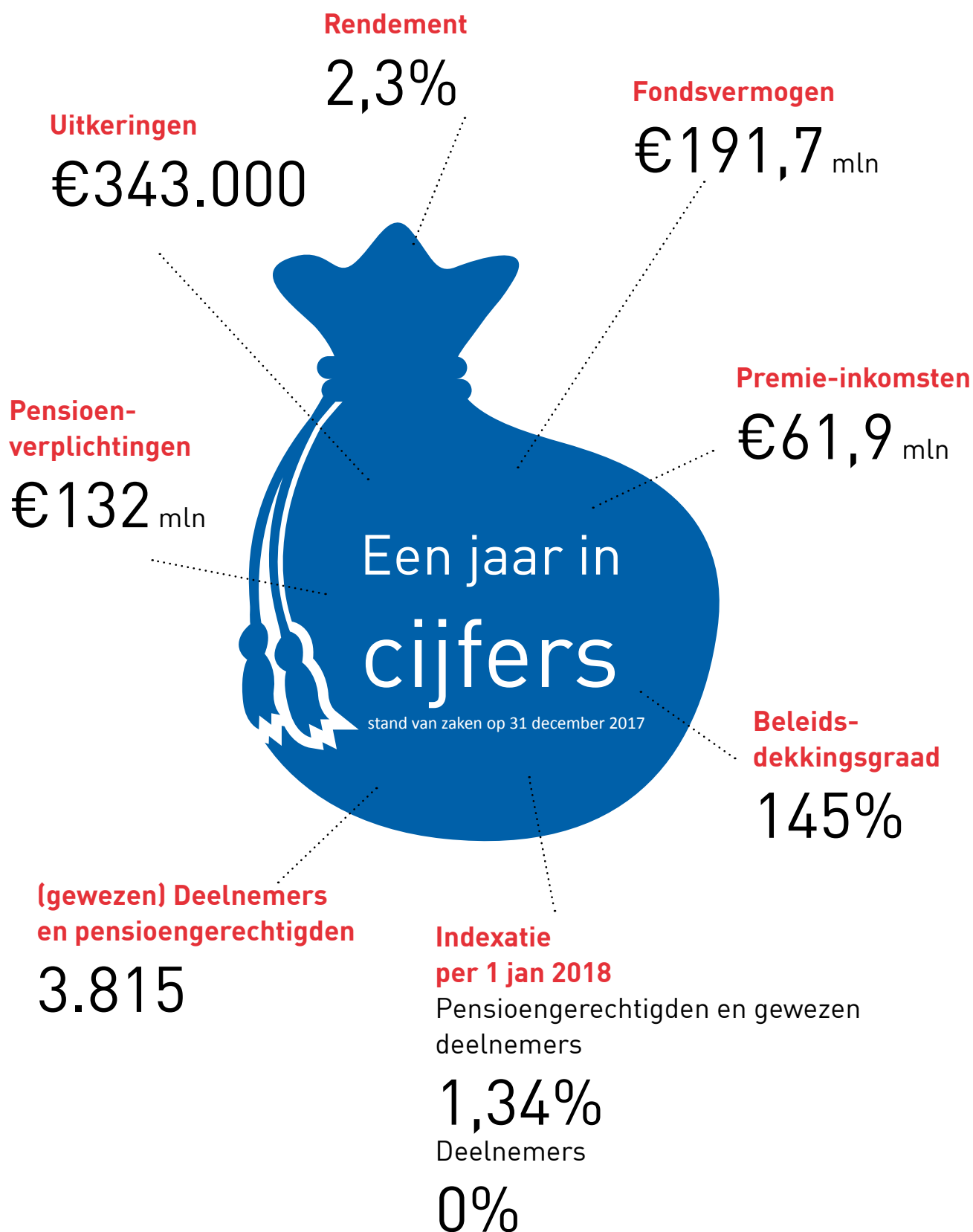

- Vergaderingen waarop we vóór stemden – 57,6%
- Vergaderingen waarop we tegen stemden (of tegen én onthouding) – 38,0%
- Vergaderingen met 'management by exception' – 4,3%

Kring Forward

Resultaten & ontwikkelingen 2017

Het jaar op hoofdlijnen

Volledige indexatie

Forward wil de pensioenen ieder jaar indexeren. Onze ambitie is om de pensioenen van de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers (ex-deelnemers die nog pensioen bij ons hebben staan) mee te laten groeien met de prijsstijgingen in Nederland. De pensioenen van de deelnemers die nog in dienst zijn bij een Unilever-onderneming willen we laten meegroeien met de cao-loonstijgingen bij Unilever. Dat kunnen we, naar verwachting, de komende drie jaar nog doen uit het indexatiedepot dat bij de start van Forward door Unilever is gestort. Overigens waren onze financiële buffers ook zonder het indexatiedepot voldoende voor een volledige indexatie. Eind oktober bedroeg onze beleidsdekkingsgraad 145%. Dat was boven de wettelijke grens voor het toekennen van volledige, toekomstbestendige indexatie. Deze lag op dat moment voor Forward op 131%. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde stand van de actuele dekkingsgraad over de laatste 12 maanden.

Dat betekent dat we op 1 januari 2018 de pensioenen weer volledig hebben kunnen indexeren. De pensioenen van de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers zijn verhoogd met 1,34%. Dat is gelijk aan de stijging van de afgeleide consumentenprijsindex van het CBS over de periode 1 november 2016 tot 1 november 2017. De cao-lonen bij Unilever stegen in 2017 niet en dus bedroeg de (volledige) indexatie 0,0%.

Naar verwachting zullen we ook de komende jaren de pensioenen kunnen indexeren. Bij de start van Forward in 2015 is door Unilever een bedrag van € 15 miljoen gestort om de eerste jaren de indexatie voor de actieve deelnemers (de Unilever-werknemers) uit te kunnen betalen. Dit bedrag is naar verwachting voldoende om tot en met 2020 de indexatie uit

te betalen, ongeacht de financiële positie van Forward (en die is op dit moment goed). Dit indexatiedepot staat los van het pensioenvermogen van Forward en telt ook niet mee voor de dekkingsgraad.

Zo indexeerden wij de pensioenen de laatste jaren:

Indexatie pensioen (per 1 januari van een jaar)	Actieve deelnemers	Pensioengerechtigden en gewezen deelnemers
2016	2,15%	0,44%
2017	3,43%	0,36%
2018	0,0%	1,34%

Rendement 2017

Forward heeft in 2017 op de totale portefeuille een nettorendement geboekt van 2,3%. Het rendement op de beleggingen bedroeg 5,1%. Op de afdekking van het renterisico werd echter 2,7% verloren.

Om ons rendement op waarde te kunnen schatten, vergelijken wij het met een benchmark (de gemiddelde vergelijkbare beleggingsportefeuille). In 2017 versloegen we de benchmark met 1,3%.

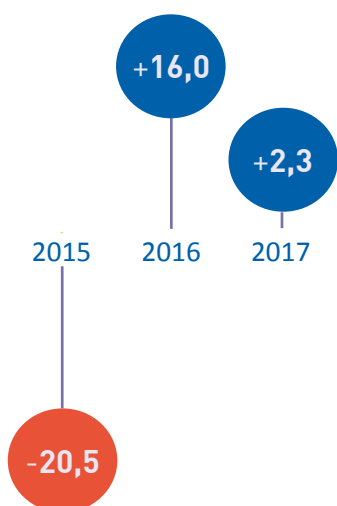
Bij de start van Forward in 2015 is ervoor gekozen om het renterisico voor een relatief klein deel af te dekken. Het renterisico is het risico dat de marktrente daalt, waardoor onze pensioenverplichtingen stijgen en we dus meer geld 'in kas' moeten hebben voor de pensioenen. Er is voor een lage afdekking gekozen omdat onze deelnemers gemiddeld vrij jong zijn en we dus een lange beleggingshorizon hebben (het geld kan lang belegd blijven voordat we het nodig hebben om de pensioenen uit te betalen). We hebben

daardoor lang de tijd om eventuele verliezen goed te maken. Bovendien was de rente in 2015 erg laag (en dat is hij historisch gezien nog steeds) en heeft de kring een flinke financiële buffer. Die dingen opgeteld maken het verantwoord dat Forward op dit moment een wat groter renterisico loopt.

In 2017 hebben we een verlies van 2,7% op onze renteafdekking geboekt. Dat komt doordat de rente waarmee we moeten rekenen in 2017 iets is gestegen. Dat betekent niet dat het beter was geweest om de rente helemaal niet af te dekken: dan zouden we namelijk te grote risico's hebben gelopen. Overigens: bij een hogere renteafdekking zou het verlies groter zijn geweest. Hoe kleiner de renteafdekking, des te meer profiteert Forward van een stijging van de rente. We zijn er als bestuur van overtuigd dat onze lage renteafdekking op de lange termijn in het belang van onze deelnemers en pensioengerechtigden is. Dat is ook gebleken uit de doorrekening van alle mogelijke scenario's in onze ALM-studie van 2015. In 2018 zullen we een nieuwe ALM-studie uitvoeren.

Rendementen sinds de start van Forward

Hier ziet u de nettorendementen (de kosten zijn er al vanaf) die we op onze portefeuille hebben behaald sinds de start van Forward op 1 april 2015. We beleggen voor de lange termijn. Dat betekent dat we rekening kunnen houden met goede en minder goede jaren. Over de laatste 3 jaar boekten we een gemiddeld rendement van -2,08% per jaar.

Ontwikkeling dekkingsgraad

Forward is er in 2017 financieel net iets sterker voor komen te staan. Onze actuele dekkingsgraad steeg van 143% naar 145%. De actuele dekkingsgraad geeft aan in hoeverre de pensioenverplichtingen (dat wat we nu in kas moeten hebben voor de pensioenen) gedekt wordt door wat we feitelijk in kas hebben. Naast de actuele dekkingsgraad hanteren we ook een beleidsdekkingsgraad. Deze geeft de gemiddelde stand aan van de actuele dekkingsgraad over de laatste twaalf maanden. De beleidsdekkingsgraad vormt de (wettelijke) basis voor belangrijke beslissingen als het indexatiebesluit. Onze beleidsdekkingsgraad steeg in 2017 van 142% naar 145%.

We berekenen overigens ook onze reële dekkingsgraad. Dat is de actuele dekkingsgraad waarin onze ambitie om de pensioenen te indexeren is meegenomen. Daardoor is de reële dekkingsgraad lager dan de actuele dekkingsgraad. Eind 2017 bedroeg onze reële dekkingsgraad 113%.

Ons vermogen steeg door de beleggingswinst en de premie-inkomsten van € 126,5 miljoen naar € 191,7 miljoen. De pensioenverplichtingen stegen van € 88,7 miljoen naar € 132,0 miljoen.

De plussen en minnen van 2017

Dit waren de belangrijkste plussen en minnen van 2017:

+++ Rendement vermogen: 2,3%

We behaalden in 2017 een positief beleggingsresultaat. Meer over het rendement op het vermogen leest u in de volgende paragraaf.

+++ Rekenrente gestegen:

In 2017 is de rente waarmee wij onze pensioenverplichtingen moeten berekenen gestegen, namelijk van 1,64% naar 1,75%. Bij een hogere rekenrente hoeven we minder geld 'in kas' te hebben voor de pensioenen. Met andere woorden: onze pensioenverplichtingen dalen. Dat werkte in 2017 per saldo

positief uit op onze dekkingsgraad. Overigens blijft de rente, ondanks de lichte stijging in 2017, nog steeds erg laag. De lage rente zorgt de laatste jaren voor druk op de dekkingsgraden van pensioenfonds. Wij hebben ons gedeeltelijk ingedekt tegen het renterisico. In 2017 hadden we 32,5% van ons renterisico afgedekt. Meer daarover in de volgende paragraaf.

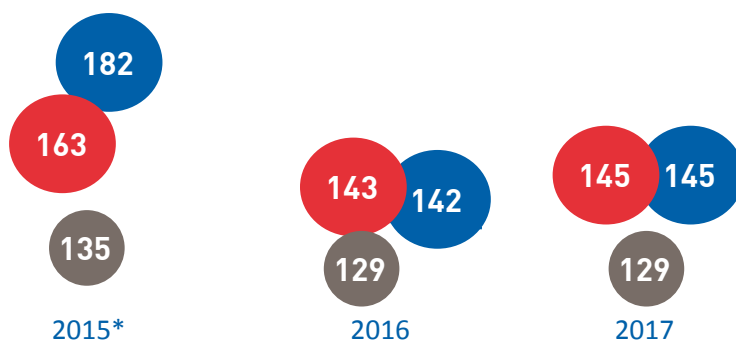
- Verwatering beginkapitaal: bij de start van Forward is er een kapitaal van € 15 miljoen meegegeven door Unilever. Het eerste jaar vormde dit een grote factor in de (hoge) dekkingsgraad van Forward. Na twee jaar is dat effect echter verwaterd, omdat er door de nieuwe opbouw steeds meer pensioenverplichtingen tegenover

komen te staan. Dit heeft daarom een negatief effect gehad op onze dekkingsgraad.

- We zijn overgegaan op nieuwe sterftcijfers, gebaseerd op de eigen ervaringssterftcijfers van de APF populatie, waar nodig ondersteund door de cijfers van Willis Towers Watson 2016. De pensioenverplichtingen zijn hierdoor gestegen met 1,0%.
- Het toekennen van 1,34% indexatie voor de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers heeft geleid tot een verhoging van de verplichtingen met 0,3%

Dekkingsgraad in %

- Actuele dekkingsgraad op 31 december
- De beleidsdekkingsgraad is een maatstaf voor de financiële gezondheid van een fonds. Het is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraad over 12 maanden.
- TBI-dekkingsgraad op 31 december

* Beleidsdekkingsgraad over 9 maanden

Kosten

Forward geeft geld uit om de pensioenen professioneel te verzorgen. We maken kosten voor de pensioenuitvoering (van het innen van premies, tot administratie en communicatie) en voor het vermogensbeheer. Wij hebben transparantie over onze kosten hoog in het vaandel.

Kosten pensioenuitvoering

In 2017 heeft Forward € 2,0 miljoen uitgegeven aan kosten voor de pensioenuitvoering. Per deelnemer is dat € 661 berekend over de actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Dat is een vrij hoog bedrag, zeker in vergelijking met de kosten per deelnemer bij grotere pensioenfonds. Dat heeft te maken met de minimale omvang die een pensioenuitvoerings-

organisatie heeft. Die stuwt bij een kring als het onze de kosten per deelnemer naar een bovengemiddeld hoog niveau, ook al delen we binnen het Unilever APF de uitvoeringsorganisatie met Progress.

Belangrijk om te weten is wel dat Unilever de pensioenuitvoeringskosten betaalt, in de vorm van een toeslag op de pensioenpremie. De kosten gaan dus niet af van de pensioenpremie van de deelnemers.

De kosten zijn een punt van zorg, temeer omdat verwacht wordt dat met het afstoten van Unilever-bedrijven in Nederland op termijn het aantal deelnemers van Forward kleiner zal worden. Hier ligt een belangrijke uitdaging voor het bestuur.

Kosten vermogensbeheer

Forward maakt kosten om het pensioenvermogen optimaal te beheren. We letten scherp op die kosten: we geven alleen extra geld uit aan vermogensbeheerders als daar naar verwachting een beter rendementsrisico-verhouding uitkomt.

In 2017 hebben we voor het beheer van onze beleggingen € 1,1 mln uitgegeven. Dat is 0,74% van het gemiddeld belegd vermogen. Daarvan was € 584.000 bestemd voor beheerskosten, € 322.000 voor fiduciair beheer, € 160.000 voor transactiekosten en € 28.000 voor bewaarloon. Forward streeft ernaar zoveel mogelijk inzicht in de vermogensbeheerkosten te krijgen. Dit stelt ons in staat een streng beleid ten aanzien van deze kosten te voeren en op gezette tijden met onze beleggers te (her-)onderhandelen. Wij doen onderzoek naar de onderliggende kosten-drijvers, zodat zoveel mogelijk transparantie ontstaat. Ondanks het feit dat het overgrote deel van de kosten duidelijk is, hebben wij een deel van de vermogensbeheerkosten moeten schatten. Deze geschatte kosten over 2017, die een onderdeel vormen van de totale kosten vermogensbeheer, bedragen € 143.000.

Over 2016 bedroegen de vermogensbeheerkosten € 580.000, dit is 0,61% van het gemiddeld belegd vermogen. De stijging van 2016 naar 2017 van € 520.000 is voornamelijk toe te wijzen aan toegenomen transactiekosten (€ 128.000) en beheerkosten (€ 360.000).

Vermogensbeheer in '000 euro's	2017	% gemiddeld belegd vermogen	2016	% gemiddeld belegd vermogen
Beheerkosten	584	0,38	224	0,23
Prestatieafhankelijke vergoedingen	-	-	-	-
Kosten fiduciair beheer	322	0,21	276	0,29
Bewaarloon	28	0,02	24	0,03
Advieskosten vermogensbeheer	-	-	-	-
Transactiekosten	160	0,10	32	0,03
Overige kosten	43	0,03	24	0,03
Totaal	1.137	0,74	580	0,61

Haalbaarheidstoets

Ook in 2018 heeft Forward de jaarlijkse haalbaarheidstoets volgens de regels van DNB uitgevoerd. De toets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet van de pensioenregeling, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden over een periode van 60 jaar. Volgens de toets voldoen we nog steeds aan de gestelde ondergrenzen. Er is dan ook geen aanleiding om met de sociale partners in gesprek te gaan over de financiële opzet van de pensioenregeling.

Deel	Toets	Grens	Realisatie 2018
A	Verwacht pensioenresultaat vanuit feitelijke dekkingsgraad	Minimaal 95%	104%
D	Spreiding tussen verwacht resultaat en het pensioenresultaat in een slechtweersscenario vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Maximaal 35%	25%

Pensioenregeling

Aard van de regeling

De deelnemers van Forward bouwen pensioen op in een collectieve beschikbare premie-regeling. De sponsor Unilever betaalt een jaarlijks vastgestelde premie en is daarna niet verantwoordelijk voor eventuele tekorten bij de kring. De risico's liggen daarmee bij het collectief van deelnemers en gepensioneerden. Feitelijk is dit het risico dat de pensioenen bij tekorten niet of niet volledig worden geïndexeerd of in het uiterste geval zelfs nominaal worden verlaagd. De belangrijkste risico's zijn tegenvallende beleggingsopbrengsten, een daling van de rente (bij een lagere rente is er meer geld nodig voor de pensioenen) en een

sterker dan verwachte stijging van de levensverwachting.

Door de jaarlijkse premievaststelling is voor de deelnemers het risico zeer beperkt dat de premie onvoldoende is om de beoogde pensioenopbouw in dat jaar te financieren.

Inhoud pensioenregeling

De pensioenregeling mikt op een jaarlijkse pensioenopbouw van 1,875% van de pensioengrondslag bij een pensioenleeftijd van 67 jaar, plus een partner- en wezenpensioen op opbouwbasis. Daarnaast is er een arbeidsongeschiktheidspensioen geregeld. De franchise bedraagt in 2017 € 13.123 (stand van 1 januari). De pensioenregeling kent als gevolg van de fiscale regels binnen het Witteveenkader een plafond van € 103.317 in 2017. Werknemers van de Unilever-bedrijven hebben de mogelijkheid om over het salaris boven die grens vrijwillig bij te sparen in een netto pensioenregeling. Ze sparen daarin uit hun nettosalaris, maar over het gespaarde vermogen krijgen ze vrijstelling in box 3. Bovendien is de uitkering uit de regeling te zijner tijd onbelast. Deze regeling wordt niet uitgevoerd, maar wordt wel ondersteund door het Unilever APF, bijvoorbeeld in de communicatie.

Premie

Voor 2017 is de pensioenpremie die Unilever aan Forward betaalt, vastgesteld op 40,5% van de pensioengrondslag en dat komt overeen met € 57,5 miljoen. De werknemerspremie is 3% en bedraagt € 4,4 miljoen.

De premie die sponsor Unilever stort, wordt jaarlijks vastgesteld volgens een vaste formule. Deze wordt onder meer bepaald door de rekenrente (de rentetermijnstructuur) zoals De Nederlandsche Bank (DNB) die vaststelt per 31 oktober van het voorafgaande jaar. Er zit ook een opslag in de premie om de indexatie van de pensioenen te ondersteunen, terwijl aan de andere kant de premie weer wat gematigd wordt door de te verwachten rendementen. Al met al berekenen we de premie op basis van een rente die 0,8%-punt lager is dan de rente-

termijnstructuur. Een lagere rekenrente betekent: een hogere premie. Tot 2019 zal de premie indien nodig nog extra worden aangevuld om bij te dragen aan een buffer van 27%.

1 januari 2018: pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar

In 2017 hebben we ons voorbereid op de veranderingen in de regeling in 2018 die nodig waren door de beperking van de fiscale ruimte voor de verdere pensioenopbouw. Per 1 januari 2018 is de pensioenleeftijd voor de verdere pensioenopbouw in onze regeling verhoogd van 67 naar 68 jaar. Omwille van de overzichtelijkheid van het pensioen is besloten voor de actieve, arbeidsongeschikte en gewezen deelnemers die tot 2018 bij Forward opgebouwde aanspraken ook om te zetten naar een ingangleeftijd van 68 jaar (of de eerdere AOW-leeftijd). Dit is actuariael neutraal gebeurd: er is geen verschil in pensioenwaarde op 31 december 2017 en 1 januari 2018. Bij de omzetting is dus niets verloren gegaan. Voor wie al (volledig) met pensioen is, heeft dit alles geen gevolgen.

Vermogensbeheer

In dit hoofdstuk belichten we de belangrijkste uitgangspunten van het beleggingsbeleid van Forward. Ook geven we aan welke beslissingen het bestuur in 2017 heeft genomen en geven we een overzicht van de resultaten.

Doelstelling

Het beleggingsbeleid van Forward is erop gericht de kans op indexatie zo groot mogelijk te maken. Dat wil zeggen dat we streven naar een dekkingsgraad ruim boven de TBI-dekkingsgraad, de grens waarboven volledige toekomstbestendige indexatie wettelijk is toegestaan. Tegelijkertijd moet het risico op niet-indexeren of zelfs het verlagen van de nominale pensioenen zo klein mogelijk blijven.

Om dit te kunnen realiseren moeten we daarvoor op de lange termijn een rendement halen van 5,5% tot 6%. Door de lage rekenrente op dit moment neemt de waarde van de verplichtingen minder hard toe, waardoor we met een lager rendement toekunnen om onze indexatiedoelstellingen te halen.

Risicohouding

Voor de start van Forward in 2015 is een ALM-studie uitgevoerd om het beleggingsbeleid zo goed mogelijk af te stemmen op de toekomstige verplichtingen van Forward en op ons streven om de pensioenen ieder jaar te kunnen indexeren. In het vermogensbeheer worden bewust en gecontroleerd risico's gelopen. De hoogte van die risico's wordt onder meer bepaald door de beleggingsmix, maar ook bijvoorbeeld door de mate waarin we het rente- en valutarisico afdekken.

De gekozen uitgangspunten passen bij het voor Forward vastgestelde risicoprofiel. Forward streeft naar een zogeheten risicobudget van 27%. Dat wil zeggen dat voor de beleggings-

risico's 27% buffers nodig zijn bovenop een dekkingsgraad van 100%. Eind 2017 bedroeg deze benodigde buffer 26%.

De vier pijlers van ons strategisch beleggingsbeleid

Ons beleggingsbeleid rust op vier pijlers. We zetten ze hier op een rij en geven aan welke beslissingen het bestuur binnen de pijlers in 2017 heeft genomen. Ook geven we waar mogelijk de resultaten weer.

1 Spreiding

Spreiding is een belangrijk instrument om de beleggingsrisico's te beheersen. Wij hebben onze beleggingen in twee blokken verdeeld: een groei- en een stabiele rendementsportefeuille. Daarbinnen zijn de beleggingen weer verdeeld over een aantal categorieën. Dat biedt voldoende spreiding, zonder dat er sprake is vanodeloze complexiteit (wat belangrijk is voor beheersbaarheid, transparantie en niet in de laatste plaats om onnodige kosten te voorkomen). De basisverdeling in het strategisch beleid is 60% groei, 35% stabiel rendement en 5% korte termijn belegde middelen. De stabiele rendementsportefeuille is bedoeld om de ontwikkeling van de marktwaarde van de verplichtingen zo goed mogelijk te volgen en bestaat uit staats-, bedrijfsobligaties en Nederlandse hypotheek. De groeiportefeuille is bedoeld om met aanvaardbaar risico extra rendement te behalen om de kans op indexatie zo groot mogelijk te maken. Deze portefeuille bestaat onder andere uit aandelen, hoogrenderende obligaties (high yield) en beursgenoteerd vastgoed.

Beleggingsmix	Strategische	Portefeuille	Rendement 2017	Rendement 2017
	verdeling eind	verdeling eind	Forward	Benchmark
	2017	2017	Forward	Benchmark
	%	%	%	%
Groeiportefeuille	60	59	7,5	6,4
Stabiele rendementsportefeuille	35	34	1,7	0,2
Korte termijn belegde middelen	5	7	-0,7	-0,7
Subtotaal assets	100	100	5,1	3,8
Renteswaps	-	-	-2,7	-2,7
Totaal assets	100	100	2,3	1,0

In de tabel hierboven is de indeling van onze strategische beleggingsmix en de feitelijke mix van eind 2017 weergegeven. Binnen een vastgestelde bandbreedte kan afgeweken worden van de strategische mix om in te spelen op actuele omstandigheden. U ziet ook de resultaten van de beleggingen.

2 Afdekking van het rente- en inflatierisico

De rente is een belangrijk risico voor pensioenfondsen. Een rentedaling zorgt voor een hogere waardering van de verplichtingen en dus voor druk op de dekkingsgraad. Tegen dit risico kunnen we ons indekken. Maar het afdekken van het renterisico zorgt er wel voor dat Forward minder profiteert van een stijging van de rente. Vandaar dat ook hier gezocht moet worden naar een balans tussen kansen en risico's.

Binnen ons beleggingsbeleid heeft de renteafdekking een spilfunctie om het risicobudget van 27% (Vereist eigen vermogen, oftewel VEV) te bewaken en optimaal te benutten. Een hogere renteafdekking heeft namelijk een lager VEV als gevolg en andersom. Daarom is in 2017 gekozen voor een afdekking van 32,5%, om zo dicht mogelijk bij het risicobudget van 27% te blijven. Dat past ook bij het feit dat bij de huidige lage rente de voordelen van een lagere afdekking aanzienlijk zijn als de rente naar de

verwachte neutralere niveaus zal stijgen. De op korte termijn toegenomen risico's van een lagere afdekking worden bij de huidige lage rentestand en de financiële positie acceptabel geacht. Als de rente verder stijgt (waardoor ook de dekkingsgraad zal stijgen), zal het renterisico voor een hoger percentage worden afgedekt. Daarmee wordt de dekkingsgraad van de kring meer beschermd.

Zoals eerder aangegeven heeft de renteafdekking in 2017 door de lichte stijging van de rekenrente een negatief resultaat opgeleverd. Het bestuur heeft in deze ontwikkeling geen aanleiding gezien om de renteafdekking te wijzigen. Over de langere termijn bezien levert de huidige lage renteafdekking voor Forward naar verwachting een bijdrage aan de kans op indexatie, terwijl de risico's op korte termijn acceptabel zijn.

3 Valuta-afdekking

Omdat Forward belegt in beleggingen die in vreemde valuta zijn genoteerd, terwijl onze verplichtingen in euro's gelden, lopen we valutarisico. In principe is dit geen risico waar we rendement op willen behalen. Het ligt dus voor de hand om het in hoge mate af te dekken. Dit gebeurt voor een aanzienlijk deel van ons valutarisico binnen de bestaande mandaten, bijvoorbeeld in de wereldwijd belegde bedrijfsobligaties en high yield fondsen. De resterende valutarisico's zijn gering en die dekken we

daarom ook niet af. Voor een beperkt deel van de beleggingen lopen we valutarisico op de Amerikaanse dollar, maar door de voorziene sterke groei van het vermogen in de opstartjaren van de kring en door de status van de dollar als veilige munt, wordt dit valutarisico acceptabel geacht en dekken we dit niet af.

4 Maatschappelijk verantwoord beleggen (ESG)

Forward is zich bewust van haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en heeft gekozen voor een ESG-beleid dat gebaseerd is op het beleid van de kring Progress. Daarnaast zijn de uitgangspunten van sponsor Unilever, zoals omschreven in het Sustainable Living Plan, een basis. Omdat Forward pas is opgericht en nog een relatief klein vermogen heeft, zijn de mogelijkheden om het ESG-beleid handen en voeten te geven nog beperkt. Maar omdat we via onze vermogensbeheerder Univest Company investeren in beleggingspools waarin ook Progress belegt, beleggingen die daardoor goed getoetst worden op duurzaamheidskenmerken, is er de facto toch sprake van maatschappelijk verantwoord beleggen in ons beleid.

Beleggingsovertuigingen

Het beleggingsbeleid van Forward is gefundeerd op de volgende beleggings-overtuigingen:

1. Spreiding van de beleggingsportefeuille over verschillende beleggingscategorieën is een belangrijk middel om het beleggingsrisico te verlagen. Overmatige spreiding leidt echter tot een complexe beleggingsportefeuille en moet vermeden worden.
2. De strategische asset allocatie is de belangrijkste beslissing in het beleggingsproces en bepalend voor het succes van het realiseren van de beleggingsdoelstelling.
3. Kosten hebben grote invloed op het beleggingsresultaat en daarmee op het realiseren van de beleggingsdoelstelling. Het is daarom van belang beleggingsstrategieën en de implementatie daarvan behalve op het rendements- en risicoprofiel ook op het kostenprofiel te beoordelen.
4. Forward hanteert 'duurzaamheid' als extra criterium in het beleggingsbeleid. Op grond van dit beleid probeert Forward de beleggingsportefeuille te vrijwaren van discriminatie, fraude en corruptie, kinderarbeid, mensenrechtenschendingen, milieudelicten en schendingen van internationale codes, de zogenaamde 'Principles for Responsible Investment' van de Verenigde Naties (UNPRI) die Forward onderschrijft.
5. Beleggingen in illiquide beleggingscategorieën leveren naar verwachting op termijn een premie op. Daarom belegt Forward een deel van de beleggingsportefeuille in hypotheek.

De Raad van Bestuur ziet er tevens op toe dat het beleggingsbeleid voldoet aan de eisen van soliditeit en prudentie.

Risicobeheersing

Bij het regelen van de pensioenen loopt een pensioenfonds risico's. De beheersing van die risico's is een van de kerntaken van het bestuur. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe bij het Unilever APF de risicobeheersing voor de kringen Progress en Forward geregeld is.

Voor het beheersen van de risico's maken we gebruik van ons Risk Control Framework (RCF), dat ons in staat stelt helder inzicht te verkrijgen in de aanwezige risico's en grip geeft op de beheersing daarvan. Het RCF is een voortzetting van het RCF zoals dat eerder door de pensioenfondsen Progress en Forward werd gehanteerd.

In 2017 zijn alle risico's permanent gemonitord. Het bestuur heeft met rapportages over de verschillende risico's via een zogeheten dashboard voortdurend grip gehouden op de beheersing ervan. We hebben ook een onafhankelijke risk controller en een internal audit-functie aangesteld. De risk controller controleert onder andere of belangrijke controles juist, volledig en tijdig worden uitgevoerd en de internal auditor beoordeelt integraal of de interne controles adequaat zijn ingericht. U vindt een overzicht van de verschillende risico's in het kader over integrale risicobeheersing en transparantie. Hieronder lichten we een aantal onderwerpen uit die in 2017 bijzondere aandacht hebben gevraagd.

De risicobeheersing van de kringen Progress en Forward is gebaseerd op hetzelfde RCF. Wel is de invulling bij sommige risico's verschillend. We geven dat waar nodig hieronder aan, waarbij we soms ook terugverwijzen naar de hoofdstukken resultaten en ontwikkelingen 2017 per kring.

Groot onderhoud

De opzet van het RCF wordt eens in de drie jaar getoetst aan ontwikkelingen in de markt en bij

het pensioenfonds zelf. In 2017 hebben we dat voor het eerst binnen de context van het Unilever APF gedaan. Daar is veel tijd aan besteed en het heeft geleid tot belangrijke aanpassingen. Een aantal daarvan is in 2017 al ingezet, een ander aantal zal in 2018 gerealiseerd worden. Hieronder volgt een kort overzicht.

IT-risico

Sinds november 2017 is het IT-risico niet meer geplaatst onder de operationele risico's, maar is het zelfstandig als een van de hoofd risico's benoemd. Dat doet recht aan de cruciale rol die IT-systemen zijn gaan spelen in onze organisatie. Het sluit ook aan bij de visie van DNB op het IT-risico. Er is overigens ook een aantal zaken veranderd in ons IT-beleid, mede uit het oogpunt van risicobeheersing. Meer daarover leest u bij 'Andere aandachtspunten in 2017'.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsbeleid is, behalve op het kunnen uitbetalen van de pensioenen, ook gericht op het kunnen voldoen aan onderpandisen. Bij veranderende marktomstandigheden en daarmee de waardeverandering van de derivaten kunnen die onderpandisen sterk toenemen. Om het neerwaartse liquiditeitsrisico in kaart te brengen, worden stress-scenario's doorgerekend. Tot nu toe waren er nog geen grenzen gesteld aan de verhouding tussen de beschikbare en benodigde liquiditeit. Dat maakt het inschatten van benodigde

liquiditeitsbronnen in de portefeuille lastig. We hebben nu in onze rapportage een stoplicht-methodiek geïntroduceerd, waarmee het risico met groen, oranje en rood wordt gedeut. Bij oranje en rood wordt bekeken of er actie moet worden ondernomen. In 2017 hebben we, al rekening houdend met mogelijk toenemende onderpandseisen, 5% van onze staatsobligatie portefeuille verruild voor kasgeld, waarmee we van mening zijn dat we de komende jaren voldoende ruimte in onze liquiditeiten hebben om onverwachte schokken te kunnen opvangen.

Krediet- en tegenpartijbeleid

We hebben de wijze waarop de limieten worden bepaald voor het bedrag dat maximaal bij één tegenpartij mag worden ondergebracht aangepast. We meten nu niet meer op een absoluut limietbedrag maar op een relatieve limiet, waarbij we de gevoeligheid van de rente-, inflatie- en valuta-afdekking meewegen. In de oude situatie kon het zijn dat alle partijen binnen de absolute limiet vallen, maar dat er bijvoorbeeld een relatief groot deel van de rentegevoeligheid bij één of twee partijen uitstaat. Dan is er toch sprake van een geconcentreerd risico: als de betreffende partij failliet gaat, werkt ineens een groot deel van de renteafdekking niet meer. Dat wordt met de nieuwe methodiek ondervangen. Voor de nieuwe limieten geldt wel een overgangstermijn: op dit moment staat er bij enkele partijen relatief veel gevoeligheid uit. Als we dit direct zouden veranderen, brengt dit kosten met zich mee die zich niet direct vertalen in een verbeterd risico.

Op komst in 2018: aanscherpen curvelimieten rente en inflatie

Voor het afdekken van het rente- en inflatierisico maken we gebruik van rente- en inflatiewaps met verschillende looptijden. Het huidige beleid kent limieten op de totale afdekking en op de looptijdsegmenten. Maar over de looptijdsegmenten is de renteafdekking niet

altijd gelijkmatig verdeeld. Dat maakt ons kwetsbaar voor bepaalde niet-parallelle verschuivingen van de rentecurve. Wat we gaan toevoegen is dat binnen elk looptijdsegment de renteafdekking in de buurt moet liggen van ons strategische afdekkingspercentage. Daarmee zijn we effectiever afgedekt over de hele rentecurve.

Op komst in 2018: grenzen bij solvabiliteitsrisico en marktrisico

Bij de opzet van het RCF in 2011 is ervoor gekozen geen limieten toe te kennen aan het solvabiliteitsrisico en marktrisico, omdat dat niet goed paste bij het dynamische, anticyclische beleggingsbeleid van Progress dat toen gold. Er is besloten dat nu wel te gaan doen. Belangrijkste reden is de signaalfunctie die uitgaat van het naderen of overschrijden van limieten: is het risico nog acceptabel of moeten er maatregelen worden getroffen? Deze aanpassing wordt in 2018 gerealiseerd.

Andere aandachtspunten in 2017

Solvabiliteitsrisico

Een van de centrale financiële risico's is het solvabiliteitsrisico. Dat is het risico dat we op termijn de pensioenuitkeringen niet kunnen betalen. Voor het monitoren daarvan gebruiken wij drie parameters: het Surplus at risk bij Progress, het Vereist eigen vermogen bij Forward, de Volatiliteit van de dekkingsgraad en de Laagste dekkingsgraad bij beide kringen. Het Surplus at risk geeft aan hoeveel geld verloren kan worden binnen een jaar met een kans van 2,5% en de Laagste dekkingsgraad hoe ver de dekkingsgraad bij dat verlies wegzakt. De Volatiliteit van de dekkingsgraad geeft aan hoe de dekkingsgraad kan schommelen.

In 2017 is het Surplus at risk bij Progress gedaald van € 796 miljoen naar € 528 miljoen, wat wijst op een (forse) afname van het risico. Dat komt vooral door de relatieve rust op de financiële markten na februari 2017. De

Volatiliteit van de dekkingsgraad nam af van 9,9% naar 6,6% en de Laagste dekkingsgraad steeg van 109,2% naar 126,5%. Dit geeft aan dat, zelfs zonder de bijstortingsverplichting van Unilever, de kans klein is dat we onder de grens voor het minimaal vereiste eigen vermogen van 104% komen.

Bij Forward is het Vereist eigen vermogen gedaald van 127% naar 126%. De Volatiliteit van de dekkingsgraad nam af van 9,1% naar 7,2% en de Laagste dekkingsgraad steeg van 121,2% naar 125,9%. Ook hier is het risico dus afgenomen, hoewel minder sterk dan bij Progress.

Liquiditeitsrisico

Net als in 2016 is ook in 2017 extra aandacht uitgegaan naar het liquiditeitsrisico. De afbouw van onze beleggingen in commodities, die altijd een belangrijke bron waren voor liquiditeit, gaf aanleiding om het liquiditeitsrisico strakker te monitoren. Ook de veranderende bancaire regels spelen een rol, waarbij in derivaten-programma's aan partijen om hogere kwaliteit van onderpand wordt gevraagd. Wij hebben ons vanaf 2016 voorbereid op de op termijn verwachte verplichting van central clearing. Voor pensioenfonds is deze door de wetgever weliswaar opnieuw uitgesteld, maar de kans bestaat wel dat de markt pensioenfonds er toch toe gaat dwingen. We willen er hoe dan ook goed op zijn voorbereid.

IT risico

In 2016 is het bestuur een onderzoek gestart naar het mogelijk verplaatsen van een deel van de IT-uitbesteding van Unilever naar een andere partij. Doel was de robuustheid van onze kritieke systemen verder te vergroten. Eind 2016 heeft dit al geleid tot het overhevelen van onderdelen van de IT naar externe markt-partijen. Begin 2017 hebben wij de hosting van de kritieke IT-systemen Lifetime en Exact overgeheveld van Unilever naar twee grote, externe partijen. Hiermee hebben wij meer inzicht in de bescherming tegen uitval en mogelijk dataverlies van onze kritieke systemen.

Ook zijn wij nu in staat voor deze systemen onafhankelijke assurance te verkrijgen, door middel van certificeringen zoals ISAE en COS, waardoor beter aan te tonen is dat het bestuur 'in control' is op IT-gebied.

Gegevensbescherming

Veel aandacht is in 2017 uitgegaan naar het voorbereiden op de nieuwe regelgeving voor gegevensbescherming (de Algemene Verordening Gegevensbescherming), die in mei 2018 van kracht wordt.

Een overzicht van alle risico's die we monitoren in ons Risk Control Framework, vindt u in het kader op de volgende bladzijde.

Integrale risicobeheersing en transparantie

Het Risk Control Framework (RCF) maakt onze (integrale) risicobeheersing tot een systematisch proces waarbij we doelstellingen bepalen, risico's in kaart brengen, controlemaatregelen nemen en resultaten monitoren. In het framework hebben we vijftien risico-onderwerpen beschreven op basis van de componenten strategie, uitvoering en controle.

De Raad van Bestuur wordt op maandbasis geïnformeerd over zowel de financiële als niet-financiële risico's die gelopen worden. Als er gedurende de maand ontwikkelingen zijn die de aandacht van het bestuur vragen, wordt er een tussentijds overleg gepland. Unilever APF heeft een onafhankelijke risk controller.

Financiële risico's

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico is het risico dat Progress en/of Forward de beoogde pensioenuitkeringen op de lange termijn niet kunnen betalen. Dit risico drukken we uit in een absoluut bedrag, het Surplus at Risk bij Progress, en in percentages: het Vereist eigen vermogen bij Forward, de

Volatiliteit van de dekkingsgraad en de Laagste dekkingsgraad bij beide kringen.

Renterisico (en inflatierisico)

Onze strategie is erop gericht de beleggingen aan te laten sluiten op de pensioenverplichtingen. Het renterisico wordt daarom zodanig afgedekt dat het resterende risico qua omvang in een redelijke verhouding staat tot de overige risico's. Bij Progress wordt ook het inflatierisico gedeeltelijk afgedekt. Meer over rente- en inflatierisico's vindt u in de hoofdstukken Resultaten en ontwikkelingen in 2017 per kring.

Kredietrisico

Om het risico te verlagen dat onze tegenpartijen hun financiële verplichtingen niet nakomen, stellen we ondergrenzen aan de kredietwaardigheid van de tegenpartijen en bovengrenzen aan het bedrag dat mag worden ondergebracht. De tegenpartijen voor derivatentransacties worden, zowel aan de hand van ratings als van marktindicaties van het faillissementsrisico, gemonitord. Op pagina 34 kunt u lezen hoe we ons beleid in 2017 op dit punt aangescherpt hebben.

Risico Control Framework

- Financiële risico's
- Niet-financiële risico's

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat een kring door een tekort aan liquide middelen niet in staat is de pensioen-uitkeringen op korte termijn te betalen. Om dat te voorkomen rekenen we onder meer een stressscenario door voor het bepalen van de omvang van het neerwaartse liquiditeitsrisico. Indien nodig kunnen we voldoende middelen uit het liquide deel van de beleggingsportefeuille vrijmaken.

Mandaatrisico

Binnen onze mandaten leggen we vast hoeveel de feitelijke beleggingsportefeuille van de strategische beleggingsportefeuille mag afwijken. Tevens leggen we benchmarks vast, bandbreedtes per beleggingscategorie en een opsomming van de toegestane beleggingscategorieën.

Marktrisico

Onze strategie is de beleggingsportefeuilles zodanig samen te stellen dat er enerzijds een optimaal rendement wordt behaald en dat anderzijds de onderliggende marktrisico's worden beperkt door spreiding over verschillende beleggingscategorieën.

Valutarisico

Bij Progress dekken we de valuta-exposures voor 80% af voor de belangrijkste valuta en voor 100% als het gaat om staatsobligaties (zie ook pagina 17). Bij Forward wordt het valutarisico in hoge mate afgedekt binnen de bestaande mandaten. Het resterende valutarisico is klein en wordt daarom niet afgedekt.

Verzekeringstechnisch risico

Wij gebruiken realistische actuariële grondslagen. Van de verzekeringstechnische risico's is het langlevensrisico veruit het grootste risico. We houden daar rekening mee in ons beleggingsbeleid.

Niet-financiële risico's

Uitbestedingsrisico

Met elke dienstverlener hebben we de gemaakte afspraken vastgelegd in contracten en een Service Level Agreement (SLA). Wij verlangen van deze partijen dat zij een bevestigende verklaring van een onafhankelijke externe accountant opnemen, bijvoorbeeld door middel van een ISAE 3402 Type II verklaring. Jaarlijks rapporteert het uitvoerend bestuur over de kwaliteit van de uitbestedingspartners aan de Raad van Bestuur.

Operationeel risico

We richten ons voornamelijk op de interne operationele risico's als de bedrijfsarchitectuur (processen) en de interne beheeromgeving (medewerkers). Sinds november 2017 valt ook het Modelrisico onder de operationele risico's. We willen met het RCF onder meer waarborgen dat modellen en waarderingen consistent en correct worden gebruikt. Daarom zijn we transparant over de aannames en waarderingen, alsook over de robuustheid, de validatie en de toepassing van de modellen.

IT risico

IT is in toenemende mate een cruciale rol gaan spelen bij pensioenfonds. Daarom hebben we IT sinds november 2017 binnen het RCF als zelfstandig risico op het hoogste niveau benoemd. Meer hierover kunt u lezen op pagina 33.

Integriteitsrisico

Wij vinden het van groot belang dat alle bestuurders, eigen medewerkers en wederpartijen integer zijn en blijven, zowel in hun feitelijke handelingen, als in het voorkomen van de schijn van niet-integer handelen.

Juridisch risico

We hebben vastgelegd hoe we controle houden over juridische risico's door onder meer specifieke controles uit te voeren op relevante rechtsgebieden.

Communicatierisico

In ons communicatiebeleidsplan leggen we vast hoe we duidelijk, begrijpelijk, juist en tijdig communiceren.

Omgevingsrisico

Hier monitoren we expliciet welke risico's er van buiten op ons fonds afkomen, zoals (onverwachte) wijzigingen in de regelgeving, wijzigende concurrentieverhoudingen of veranderende wensen van belanghebbenden.

Governance - de organisatie in beeld

Bestuur en organisatie

Bestuur en bestuurscommissies

Unilever APF heeft een Raad van Bestuur die is ingericht volgens het zogeheten one-tier board model. Hierin hebben de bestuursleden vanuit de traditionele partijen (werkgever, werknemers en pensioengerechtigden) de status van niet-uitvoerend bestuurslid. Daarnaast zijn er directieleden van het Unilever APF benoemd als uitvoerende bestuursleden. Het bestuur heeft een onafhankelijke voorzitter, die ook tot het niet-uitvoerend bestuur hoort. De niet-uitvoerende en uitvoerende bestuursleden nemen samen de belangrijke beleidsbeslissingen. De niet-uitvoerende leden hebben ook een toezichthoudende rol. Ze letten op het functioneren van het bestuur als geheel, met speciale aandacht voor adequate risicobeheersing en zorgvuldige afweging van de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden. Ze zien ook toe op het handelen van de uitvoerende bestuursleden, die verantwoordelijk zijn voor de operationele zaken.

Een sterke kant van dit bestuursmodel is dat het interne toezicht dicht op de beleidsvorming en uitvoering zit. Daarnaast is er een efficiënte taakverdeling: de niet-uitvoerende bestuursleden hebben geen operationele taken en kunnen zich daardoor concentreren op de beleidsvorming en toezichtrol. De onafhankelijk voorzitter en uitvoerende bestuursleden brengen hun professionele expertise in. Daarnaast zijn in dit model de werknemers, werkgevers en pensioengerechtigden in het bestuur vertegenwoordigd. Dat wordt door alle betrokkenen van groot belang geacht. Daarom is er ook niet gekozen voor een model met alleen professionele bestuurders. Het Unilever APF blijft zo het pensioenfonds van en voor onze deelnemers.

Het bestuur bestaat uit twaalf personen. De personalia vindt u op pagina 125 van dit verslag. De uitvoerend bestuurders zijn in dienst van het Unilever APF. De onafhankelijke voorzitter, de bestuurders die worden voorgedragen door de pensioengerechtigden, de uitvoerende bestuursleden en de vakbondsvertegenwoordiger (één van de werknemersleden) ontvangen een beloning voor hun werkzaamheden.

Auditcommissie

De auditcommissie ondersteunt het bestuur op het gebied van compliance en risicobeheersing bij het Unilever APF, de monitoring van het beleggingsbeleid en het nemen van gemandateerde beslissingen over:

- het integrale risicomanagement
- opzet en werking van de administratieve organisatie/interne beheersing
- IT
- compliance
- verslaglegging.

De auditcommissie wordt gevormd door drie niet-uitvoerende bestuursleden.

Beleggingsadviescommissie

De Beleggingsadviescommissie heeft de volgende taken:

- het adviseren van de Raad van Bestuur over het strategische beleggingsbeleid;
- het houden van toezicht op het operationeel beleggingsbeleid, onder meer via beleggingsrapportages;
- het houden van toezicht op beleggingsrisico's.

In de commissie zitten drie leden van het bestuur (uitvoerend- en niet-uitvoerend). Daarnaast zijn er drie externe adviseurs aan de Beleggingsadviescommissie verbonden.

HR-commissie

De HR-commissie is een commissie van niet-uitvoerende bestuursleden die voorbereidend werk verricht voor de Raad van Bestuur waar het gaat om continuïteit, (permanente) educatie, geschiktheid, beloningsbeleid en arbeidsvoorwaarden. De commissie heeft een adviserend en voorbereidend karakter.

Uitvoerend bestuur

Het uitvoerend bestuur van het Unilever APF is verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van het dagelijkse beleid. Het uitvoerend bestuur bestaat uit drie leden.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan speelt een belangrijke rol in het toezicht. Elke kring binnen het Unilever APF heeft zijn eigen verantwoordingsorgaan, met vertegenwoordigers van de werknemers, de werkgever en (bij Progress) de pensioengerechtigden. Omdat er bij Forward nog bijna geen pensioengerechtigden zijn, is deze groep op dit moment ook nog niet vertegenwoordigd in het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur van het Unilever APF legt aan het verantwoordingsorgaan van elke kring verantwoording af over het gevoerde beleid. Het verantwoordingsorgaan geeft ieder jaar een oordeel over het handelen van het bestuur en over de beleidskeuzes die het bestuur heeft

gemaakt voor de kring. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan onder andere de volgende taken:

- voordragen van kandidaten voor het bestuur;
- adviseren over het beloningsbeleid;
- adviseren over een wijziging in de statuten;
- adviseren over het communicatiebeleid en interne klachten- en geschillenregeling;
- adviseren over de uitvoeringsovereenkomst tussen Unilever en het Unilever APF. Hierin staan onder andere afspraken over indexatie en premie.

Aantal bijeenkomsten bestuur en bestuurscommissies

Het voltallige bestuur is in 2017 negen keer bijeengekomen. Daarnaast is er twee keer overleg gevoerd met het verantwoordingsorgaan van Progress en twee keer met dat van Forward. De niet-uitvoerende bestuurders hebben ook aan elke kring verantwoording afgelegd in een aparte vergadering.

De auditcommissie heeft in 2017 vier keer vergaderd in aanwezigheid van uitvoerende bestuursleden. De commissie heeft daarnaast onafhankelijk van de uitvoerende bestuursleden overleg gehad met de accountant en certificerend actuaaris.

De Beleggingsadviescommissie heeft vier keer vergaderd, steeds in aanwezigheid van uitvoerende bestuursleden en van vertegenwoordigers van Uninvest.

De HR-commissie is ook elk kwartaal bijeengekomen.

Scholing

Permanente educatie staat hoog in het vaandel bij het Unilever APF. Ook in 2017 hebben we geïnvesteerd in de scholing van bestuursleden en leden van de verantwoordingsorganen. Diverse aankomend bestuursleden hebben in 2017 een opleiding Pensioenfondsbestuurder niveau A gevolgd bij onze opleidingspartner SPO. De huidige bestuursleden hebben hun kennis verbreed door individuele opleidingen of externe seminars en informatiebijeenkomsten

te volgen. Elke bestuursvergadering wordt bovendien voorafgegaan door een educatiesessie, waarin een actueel onderwerp wordt behandeld. In 2017 is er in februari en in oktober een themasessie gehouden van een dagdeel waarin een bepaald onderwerp uitvoerig behandeld werd.

Three lines of defence

Unilever APF heeft in 2017 verdere invulling gegeven aan het Three Lines of Defence-principe. Dit houdt in dat er sprake is van strikte scheiding tussen uitvoering, monitoring en evaluatie van risicomanagementprocessen. Het draagt ook bij aan het versterken van de risicocultuur binnen de organisatie. Met het invullen van de Three Lines of Defence verkeren we op dit punt in de voorhoede van de Nederlandse pensioenfonds.

Interne audit

De interne auditfunctie is in handen gelegd van het externe bureau Montae. De interne auditfunctie speelt een belangrijke derdelijns rol in het onafhankelijk beoordelen van processen en risico's binnen de organisatie. Elk kwartaal rapporteert Montae hierover aan de Audit-commissie.

Compliance

Het bestuur hecht sterk aan de naleving van interne en externe regelgeving voor het waarborgen van de integriteit van bestuursleden, medewerkers en andere aan het fonds verbonden personen. We hebben een gedrags-

code die jaarlijks voor naleving wordt ondertekend door de leden van de Raad van Bestuur, de adviseurs van de Beleggingsadviescommissie, de medewerkers en derden.

Op 1 augustus 2017 is met de benoeming van een interne compliance officer de onafhankelijke compliance functie ingevuld.

Code pensioenfonds

Unilever APF volgt de normen voor goed pensioenfondsbestuur zoals die zijn vastgelegd in de Code Pensioenfonds. De code is in 2014 in werking getreden als aanvulling op wat er al in de wet is vastgelegd. De bepalingen in de code gaan over het functioneren van het bestuur en andere organen, maar ook over onderwerpen als integraal risicomanagement, beloningen, diversiteit en verantwoord beleggen.

In 2017 voldeden we aan alle normen van de code. In het verleden voldeden we niet aan de normen voor diversiteit binnen het bestuur – dat is sinds 2016 wel het geval. In 2017 is er een diversiteitsbeleid opgesteld waarin we aandacht geven aan het behouden van diversiteit in het bestuur en de verantwoordingsorganen.

Communicatie

Wij vinden het belangrijk dat onze deelnemers en pensioengerechtigden weten hoe het zit met hun pensioen. Ons doel is dat ze weloverwogen beslissingen kunnen nemen en grip hebben op hun financiële toekomst.

Ook in 2017 hebben we daarom veel tijd en aandacht besteed aan communicatie, met name ook over de overgang van de Unilever-pensioenfonds naar het nieuwe APF. Als ondernemingspensioenfonds hebben we een sterke band met de (voormalige) werknemers voor wie we het doen. Dat motiveert ons extra om voor hen klaar te staan en hen te ondersteunen.

In 2016 hebben we een onderzoek uitgevoerd naar de informatiebehoeften van onze deelnemers en gepensioneerden van Progress en Forward. Als een van de aanbevelingen kwam daarin naar voren: vergroot de kennis over het pensioen. Hiervoor hebben we het boekje 'Misverstanden over het pensioen' gemaakt, dat we aan alle actieve deelnemers hebben verstuurd. De reacties waren zeer positief. In 2018 willen wij de actieven die dit jaar zijn toegetreden, dit boekje (voortuitlopend op het versturen van hun eerste pensioenoverzicht) toesturen. We hebben de inhoud van het boekje bewust zodanig opgesteld dat dit zonder wijzigingen nog één of twee jaar meekan.

Ook in 2018 staat communicatie weer hoog op onze agenda. We willen dit jaar ons communicatiebeleid voor de komende drie jaar herijken, zodat we effectief en efficiënt onze mensen blijven bereiken.

ICT-selfassessment

DNB vraagt pensioenfondsden tweejaarlijks een selfassessment uit te voeren op het gebied van ICT-processen. In 2017 hebben wij dat opnieuw uitgevoerd. Ten opzichte van het vorige onderzoek is onze score verbeterd.

Boetes en dwangsommen

In 2017 zijn geen dwangsommen of bestuurlijke boetes opgelegd aan het Unilever APF.

Klachtenregeling

Een deelnemer kan bij de Raad van Bestuur bezwaar aantekenen als hij het oneens is met de manier waarop de uitvoeringsorganisatie het pensioenreglement voor hem heeft toegepast. Ook kan hij een klacht indienen als hij het niet eens is met de wijze waarop het Unilever APF iets heeft behandeld of uitgevoerd. De Raad van Bestuur doet dan uitspraak, waarbij eventueel een onafhankelijke deskundige wordt geconsulteerd.

In 2017 hebben we in totaal zes klachten ontvangen, die we vanzelfsprekend allemaal zorgvuldig hebben behandeld. Eén klacht is gehonoreerd. Een van onze pensioengerechtigden gaf aan dat hij bij zijn pensionering door ons niet is geïnformeerd dat zijn pensioen na een huwelijk zou worden verlaagd (omdat in de tijd dat het pensioen was opgebouwd de franchise voor gehuwden in onze regeling hoger was dan voor alleenstaanden). Toen hij in 2017 trouwde en wij zijn pensioen verlaagden, maakte hij daarom bezwaar. Dit bezwaar is door het bestuur gegrond verklaard en de verlaging is teruggedraaid. Eén klacht heeft geleid tot een procedure bij de ombudsman waarbij het Unilever APF in het gelijk is gesteld. De overige vier klachten zijn na onderzoek niet gegrond verklaard.

Extern toezicht

Unilever APF valt onder het toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB). Toezicht op integer gedrag op de effectenmarkten en de communicatie met deelnemers vallen onder het toezicht van de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Verklaring Beleggingsbeginselen

De Verklaring Beleggingsbeginselen wordt door de Raad van Bestuur vastgesteld en beschrijft de uitgangspunten van het beleggingsbeleid. De verklaring is opgesteld met inachtneming van de regels die verband houden met artikel 145 van de Pensioenwet.

Dienstverleningsovereenkomst

Op grond van een dienstverleningsovereenkomst tussen het Unilever APF en Unilever Nederland BV detacheert Unilever medewerkers bij het Unilever APF en verricht het ook een aantal ondersteunende activiteiten. De gedetacheerde medewerkers vallen onder de verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur van het Unilever APF.

Vooruitblik

Ook 2018 lijkt weer een jaar vol ontwikkelingen te worden voor het Unilever APF.

Voor de actieve deelnemers van Forward is het jaar begonnen met het verhogen van de pensioenleeftijd voor de verdere pensioenopbouw naar 68 jaar of (als dat eerder is) de AOW-leeftijd.

Veel aandacht zal in 2018 uitgaan naar het uitvoeren van een volledige ALM-studie voor zowel Progress als Forward. In die studies wordt opnieuw fundamenteel bekeken hoe we de beleggingen inclusief het afdekken van het rente-, inflatie- en valutarisico voor beide kringen optimaal kunnen inrichten.

Ook zullen we in 2018 moeten inspelen op nieuwe wet- en regelgeving, bijvoorbeeld voor de bescherming van persoonsgegevens en de waardeoverdracht van kleine pensioenen.

Zoals we eerder in dit verslag al stelden, kunnen we tevreden zijn over hoe onze bestuurlijke en uitvoerende organisatie is ingericht. Daar is de afgelopen jaren veel aandacht aan besteed. Maar 'af' is het nooit. In 2018 zullen we bijvoorbeeld verder gaan met het optimaliseren van onze risicobeheersing, een proces dat we in 2017 begonnen zijn. Daarnaast blijven ontwikkelingen in het pensioenstelsel en de ontwikkelingen binnen Unilever onze aandacht vragen. De ontwikkelingen binnen Unilever zorgen er o.a. ook voor dat het monitoren van de kosten van belang blijven. De wereld waarin wij opereren verandert en wij zullen als organisatie flexibel genoeg moeten zijn om mee te bewegen.

Financieel hebben de kringen Progress en Forward in 2017 een gezonde ontwikkeling laten zien. Beide kringen hebben de pensioenen op 1 januari 2018 volledig kunnen indexeren. Dat gaat niet vanzelf – daar is de volle aandacht van het bestuur voor een zorgvuldig vermogens-

beheer inclusief risicobeheersing voor nodig. Dat is en blijft ook in 2018 een van onze belangrijkste opdrachten. We staan er goed voor en de trend is positief. We verwachten dan ook dat we ook de komende jaren onze indexatieambitie voor beide kringen kunnen waarmaken.

Jaarrekening APF

Balans per 31 december 2017

bedragen in '000 euro's

Na resultaatbestemming	Toelichting (vanaf pag 50)	2017
Activa		
Beleggingen	1	11.217
Overige vorderingen en overlopende activa	2	6.579
Liquide middelen	3	346
Totaal		18.142
Passiva		
Stichtingskapitaal en reserves	4	11.222
Overige schulden en overlopende passiva	5	6.920
Totaal		18.142

Staat van baten en lasten over 2017

bedragen in '000 euro's

	Toelichting vanaf pag 52	2017
Initiële storting weerstandsvermogen kring Progress	6	10.500
Bijdrage weerstandsvermogen van kringen	6	750
Beleggingsresultaat geldmarktfondsen	7	-28
Vergoeding doorbelaste kosten kringen	8	9.374
Subtotaal baten		20.596
Pensioenuitvoeringskosten	8	-5.313
Vermogensbeheerkosten	8	-4.061
Subtotaal lasten		-9.374
Saldo van baten en lasten		11.222

Kasstroomoverzicht over 2017

bedragen in '000 euro's

	2017
Ontvangen premiebijdragen	56.225
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	1.573
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	579
Ontvangen bijdrage weerstandsvermogen van kringen	11.250
Betaalde pensioenuitkeringen	-141.636
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-4.230
Betaald in verband met overdracht van rechten	-115
Saldo overboeking	81.185
Overige	-202
Kasstroom uit pensioenactiviteiten*	4.629
Verkopen en aflossingen van beleggingen	20
Aankopen beleggingen	-11.262
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-4.291
Saldo overboeking	11.250
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-4.283
Netto kasstroom	346
Stand liquide middelen per 1 januari	0
Liquide middelen per 31 december	346

* 1 februari t/m 31 december 2017. De kasstroomgegevens over januari 2017 zijn te vinden bij de desbetreffende kring. Voor Progress op pagina 58 en voor Forward op pagina 86.

Toelichting jaarrekening

Algemeen

Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland (APF), statutair gevestigd te Rotterdam en ingeschreven onder Kamer van Koophandel nummer 41125151, verzekert per collectiviteitkring de pensioenuitkeringen van medewerkers of gewezen deelnemers dan wel hun nagelaten betrekkingen, voortvloeiend uit het dienstverband van de betrokken medewerkers met in Nederland gevestigde Unilever ondernemingen.

Het APF is op 1 januari 2017 van start gegaan. De voormalige pensioenfonds Stichting Pensioenfonds Unilever Nederland "Progress" en Stichting Pensioenfonds Unilever Nederland "Forward" vormen vanaf dat moment de collectiviteitkring Progress (Progress) en de collectiviteitkring Forward (Forward). Progress is sinds 1 april 2015 een gesloten fonds, bij Forward bouwen de deelnemers die werken bij een van de Unilever-bedrijven pensioen op in een collectieve beschikbare premieregeling (CDC).

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2017, dat is geëindigd op balansdatum 31 januari 2017.

Progress en Forward hebben alleen een eigen bankrekening voor hun beleggingen bij de custodian The Bank of New York Mellon, het APF zorgt voor de afwikkeling van de overige geldstromen en voor de juiste toewijzing van deze geldstromen aan de desbetreffende collectiviteitkringen.

De financiële verantwoording van Progress en Forward is opgenomen in de hoofdstukken Financiële jaarrapportage kring Progress en Financiële jaarrapportage kring Forward.

Alle beleggingen zijn gewaardeerd tegen reële waarde conform de 'Richtlijnen voor de jaarverslaggeving' (RJ610 "Pensioenfonds") van de Raad van Jaarverslaggeving, de beursgenoteerde beleggingen op basis van de marktnotering per balansdatum en niet-beursgenoteerde beleggingen met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen en waarderingstechnieken. Synoniem van de reële waarde is marktwaarde en internationaal 'fair value'.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de onderneming. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal. Aangezien het APF op 1 januari 2017 is opgericht kunnen geen vergelijkende cijfers getoond worden. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Grondslagen voor waardering

Beleggingen

Het aanwezige weerstandsvermogen wordt belegd in geldmarktfondsen. Deze vormen de enige belegging van het APF. Deze belegging wordt opgenomen tegen de reële waarde.

Overige vorderingen en overlopende activa

Deze worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de verkrijgingsprijs, eventueel verminderd met de noodzakelijk geachte voorzieningen.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves

Bestemmingsreserve

De bestemmingsreserve wordt gevormd door het weerstandsvermogen. Het APF houdt ten minste een weerstandsvermogen aan van 0,2% van het balanstotaal van de kringen samen.

Overige reserves

De overige reserve worden salderend bepaald en is het restant tussen het belegd vermogen en overige activa enerzijds, en de bestemmingsreserve en overige schulden en overlopende passiva anderzijds.

Overige schulden en overlopende passiva

Deze worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de verkrijgingsprijs.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

De resultaten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; verliezen reeds zodra zij voorzienbaar zijn.

Bijdrage weerstandsvermogen van kringen

Progress en Forward zorgen voor het weerstandsvermogen. Mutaties op het weerstandsvermogen worden daarom als opbrengst verantwoord. Het weerstandsvermogen is gebaseerd op 0,2% van het balanstotaal van Progress en Forward samen. Maandelijks wordt bepaald of het weerstandsvermogen nog voldoet aan de daarvoor gestelde eisen.

Beleggingsresultaten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- dividend;
- interest;
- overige opbrengsten.

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan de interest op de

beleggingen, in dit geval geldmarktfondsen

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten wordt verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen. De transactiekosten, provisies en kosten van custodian zijn verrekend met de desbetreffende directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

Vergoeding doorbelaste kosten kringen

Alle kosten die het APF maakt, behalve de kosten die te maken hebben met de belegging van het weerstandsvermogen, worden gedragen door de kringen. Deze kosten worden op de volgende wijze doorbelast aan de kringen:

- Kosten die direct toewijsbaar zijn aan een kring worden ook uitsluitend ten laste gebracht van die kring
- Kosten die niet direct toewijsbaar zijn aan een kring worden volgens de verdeelsleutel 60% Progress, 40% Forward ten laste gebracht. Elk jaar wordt opnieuw gekeken of deze verdeling het meest getrouwe beeld weergeeft.

Pensioenuitvoeringskosten

Deze post vormt de door het APF betaalde pensioenuitvoeringskosten die doorbelast worden aan de kringen op de manier zoals beschreven onder vergoeding doorbelaste kosten kringen.

Vermogensbeheerkosten

Deze post vormt de door het APF betaalde directe kosten vermogensbeheer die doorbelast worden aan de kringen op de manier zoals beschreven onder vergoeding doorbelaste kosten kringen.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

De bankrekening van het Unilever APF bij JP Morgan Bank is met ingang van 1 februari 2017 in gebruik. Als gevolg hiervan betreft de kasstroom uit pensioenactiviteiten de periode 1 februari t/m 31 december.

Toelichting op de balans

bedragen in '000 euro's

1 Beleggingen

De marktwaarde van de geldmarktfondsen wordt gerangschikt onder de categorie directe marktnoteringen.

Het mutatieoverzicht ziet er als volgt uit:

2017	Stand 1 januari	Aankopen	Verkopen	Herwaardering	Stand 31 december
Geldmarktfondsen	0	11.262	-20	-25	11.217

2 Overige vorderingen en overlopende activa

	2017
Unilever	880
Vordering uit risicoherverzekering	3.971
Te vorderen van kring Progress	1.104
Te vorderen van kring Forward	624
Totaal	6.579

Voor een nadere uitsplitsing van het bedrag te vorderen van Progress en Forward zie de hoofdstukken Financiële jaarrapportage kring Progress en Financiële jaarrapportage kring Forward. De meeste vorderingen en overlopende activa hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. Binnen de post Vordering uit risicoherverzekering heeft een bedrag van € 484.297 een looptijd van twee jaar.

3 Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking en bestaan uit het banksaldo bij JP Morgan Bank en The Bank of New York Mellon.

4 Stichtingskapitaal en reserves

	2017
Bestemmingsreserve	
Stand per 1 januari	-
Initiële storting kring Progress	10.500
Bijdrage kring Progress en kring Forward	750
Stand per 31 december	11.250
Overige reserve	
Stand per 1 januari	-
Resultaat 2017	-28
Stand per 31 december	-28
Totaal reserves	11.222
Stand per 1 januari	-
Bestemming saldo van baten en lasten	11.222
Stand per 31 december	11.222

De bestemmingsreserve wordt gevormd door het weerstandsvermogen. Het APF is verplicht om een weerstandsvermogen aan te houden. Dit weerstandsvermogen is bedoeld om onverwachte claims uit de bedrijfsvoering van het APF, die niet mogen worden doorbelast aan de kringen, op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen moet tenminste 0,3% van het balanstotaal van alle kringen bedragen of 0,2% gecombineerd met een beroepsaansprakelijkheidsverzekering die tenminste € 25 miljoen verzekert. Het APF heeft voor die laatste optie gekozen.

5 Overige schulden en overlopende passiva

	2017
Te betalen inzake risicoherverzekering	166
Unilever	1.094
Te betalen aan kring Progress	899
Te betalen aan kring Forward	4.293
Overige schulden en overlopende passiva	468
Totaal	6.920

Voor nadere uitsplitsing van het bedrag te betalen aan Progress en Forward zie de hoofdstukken Financiële jaarrapportage kring Progress en Financiële jaarrapportage kring Forward. Alle overige schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Toelichting op de staat van baten en lasten

bedragen in '000 euro's

6 Bijdrage weerstandsvermogen kringen

	2017
Initiële storting weerstandsvermogen kring Progress	10.500
Bijdrage weerstandsvermogen Progress	727
Totaal bijdrage weerstandsvermogen Progress	11.227
Bijdrage weerstandsvermogen Forward	23
Totaal bijdrage weerstandsvermogen kringen	11.250

Progress en Forward zorgen voor het weerstandsvermogen van het APF. Mutaties op het weerstandsvermogen worden daarom als opbrengst verantwoord. Het weerstandsvermogen is gebaseerd op 0,2% van het balanstotaal van Progress en Forward samen.

7 Beleggingsresultaten

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Stand 31 december
Geldmarktfondsen	-2	-26	0	-28

8 Vergoeding doorbelaste kosten kringen / vermogensbeheerkosten / pensioenuitvoeringskosten

Vermogensbeheerkosten kring Progress	2017
Bewaarloon	274
Kosten fiduciair beheer	3.054
Overige	400
Totaal Progress	3.728

Vermogensbeheerkosten kring Forward	2017
Bewaarloon	11
Kosten fiduciair beheer	322
Totaal Forward	333

Totaal Vermogensbeheerkosten	4.061
-------------------------------------	--------------

Pensioenuitvoeringskosten kring Progress	2017
Salarissen en sociale lasten	1.359
Automatiseringskosten	266
Kostendoorbelasting Unilever Nederland	187
Controle en advies	962
Overige	504
Totaal	3.278

Pensioenuitvoeringskosten kring Forward	2017
Salarissen en sociale lasten	1.192
Automatiseringskosten	183
Kostendoorbelasting Unilever Nederland	126
Controle en advies	361
Overige	173
Totaal	2.035

Totaal Pensioenuitvoeringskosten	5.313
---	--------------

Alle kosten die het APF maakt, behalve de kosten die te maken hebben met de belegging van het weerstandsvermogen, worden gedragen door de kringen. Deze kosten worden op de volgende wijze doorbelast aan de kringen:

- Kosten die direct toewijsbaar zijn aan een kring worden ook uitsluitend ten laste gebracht van die kring
- Kosten die niet direct toewijsbaar zijn aan een kring worden volgens de verdeelsleutel 60% Progress, 40% Forward ten laste gebracht. Elk jaar wordt opnieuw gekeken of deze verdeling het meest getrouwe beeld weergeeft.

De uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders ontvangen een beloning voor hun werkzaamheden. Deze bedraagt in 2017 voor de uitvoerende bestuurders € 775.135 en voor de niet-uitvoerende bestuurders € 117.498 (2016: uitvoerende bestuurders € 487.266 , niet-uitvoerende bestuurders € 95.535)

De werkzaamheden binnen het APF worden uitgevoerd door 20 medewerkers in dienst van Unilever Nederland B.V. , deze zijn gedetacheerd bij het Unilever APF, en 3 uitvoerende bestuursleden in dienst van het Unilever APF.

Bestemming resultaat

Het resultaat over 2017 is conform het beleid van het fonds correct verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Niet-uitvoerend bestuurslid Jelmer Jongsma heeft per 1 januari 2018 de organisatie verlaten. Reinout van Gelder heeft per 1 februari 2018 Michiel Roovers opgevolgd in het bestuur.

Rotterdam, 14 juni 2018

Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland
Raad van Bestuur

Ruud Hommes (onafhankelijk voorzitter)

Gavin van Boekel

Reinout van Gelder

Herwin Post

Gerard Roest

Theo Rutten

Martine Zeegers

Rob Zoon

Michael Kaal

Rob Kragten

Jeannelle Kooman

Financiële jaarrapportage

kring Progress

Balans per 31 december 2017

bedragen in '000 euro's

Na resultaatbestemming	Toelichting (vanaf pag 64)	2017	2016
Activa			
Beleggingen voor risico van het pensioenfonds			
Vastrentende waarden	1	2.909.042	2.727.932
Aandelen	2	1.937.332	1.936.032
Vastgoed	3	433.168	420.606
Derivaten	4	226.029	268.482
Subtotaal		5.505.571	5.353.052
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	5	20.653	21.762
Overige vorderingen en overlopende activa	6	27.494	16.834
Liquide middelen	7	24.915	30.706
Totaal		5.578.633	5.422.354
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	8	1.522.025	1.178.558
Technische voorzieningen	9	3.806.593	3.914.459
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds			
Derivaten	4	172.727	248.662
Overige schulden en overlopende passiva	10	77.288	80.675
Totaal		5.578.633	5.422.354
Nominale dekkingsgraad		140%	130%
Beleidsdekkingsgraad		139%	121%

Staat van baten en lasten over 2017

bedragen in '000 euro's

	Toelichting (vanaf pag 75)	2017	2016
Staat van baten en lasten			
Premiebijdragen	11	31.520	25
Beleggingsresultaten	12	361.116	414.202
Pensioenuitkeringen	13	-154.058	-156.789
Pensioenuitvoeringskosten	14	-3.278	-2.685
Mutatie technische voorzieningen	15		
Indexering en overige toeslagen		-39.135	-37.966
Rentetoevoeging		8.250	2.204
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		157.204	159.724
Wijziging marktrente		42.569	-290.463
Wijziging actuariële grondslagen		-57.041	-5.036
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		1.001	1.299
Conversie rechten van 67jr naar 68jr		-5.484	0
Overige mutaties		502	759
Subtotaal mutatie technische voorzieningen		107.866	-169.479
Saldo herverzekering	16	680	2.174
Saldo overdracht van rechten	17	-1.219	-1.124
Bijdrage weerstandsvermogen APF		-727	-
Overige baten en lasten		1.567	-1.793
Saldo van baten en lasten		343.467	84.531

Kasstroomoverzicht over 2017

bedragen in '000 euro's

	2017	2016
Ontvangen premiebijdragen	31.504	16
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	84	2.271
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	4	406
Betaalde pensioenuitkeringen	-12.795	-156.789
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-360	-2.685
Betaald in verband met overdracht van rechten	-77	-1.530
Saldo overboeking	-30.880	-
Overige	1.932	529
Kasstroom uit pensioenactiviteiten*	-10.588	-157.782
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1.643.826	2.946.689
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	103.154	101.799
Ontvangen collateral	521.061	1.159.694
Ontvangen van derivaten	214.920	273.957
Aankopen beleggingen	-1.700.270	-2.896.190
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-269	-4.214
Betaald collateral	-521.254	-906.763
Betaald aan derivaten	-129.367	-501.329
Saldo overboeking	-127.921	-
Overige	917	1.440
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	4.797	175.083
Netto kasstroom	-5.791	17.301
Stand liquide middelen per 1 januari	30.706	13.405
Liquide middelen per 31 december	24.915	30.706

* 2017: alleen januari. De kasstroomgegevens van februari t/m december 2017 zijn te vinden in het kasstroomoverzicht van het APF op pagina 46.

Toelichting op de Financiële jaarrapportage kring Progress

bedragen in '000 euro's

Algemeen

Op 1 januari 2017 is Stichting Pensioenfonds Unilever Nederland "Progress" opgegaan in de Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland en vormt hierin de collectiviteitkring Progress (Progress), met een eigen afgescheiden pensioenvermogen, een eigen indexatie-, premie- en beleggingsbeleid en een eigen pensioenregeling.

Sinds 1 april 2015 is Progress een gesloten fonds. De deelnemers die werken bij een van de Unilever-bedrijven bouwen pensioen op in een collectieve beschikbare premieregeling (CDC) in de collectiviteitkring Forward (Forward).

Alle beleggingen zijn gewaardeerd tegen reële waarde conform de 'Richtlijnen voor de jaarverslaggeving' (RJ610 "Pensioenfondsen") van de Raad van Jaarverslaggeving, de beursgenoteerde beleggingen op basis van de marktnotering per balansdatum en niet-beursgenoteerde beleggingen met behulp van algemeen aanvaarde waarderingmodellen en waarderingstechnieken. Synoniem van de reële waarde is marktwaarde en internationaal 'fair value'.

Deze financiële jaarrapportage is opgesteld in euro's.

Grondslagen voor waardering

Vastrentende waarden

De staats- en bedrijfsobligaties zijn gewaardeerd tegen reële waarde. De vaststelling van deze reële waarde geschiedt op basis van de officiële slotnoteringen (mid/bid) aan de diverse beurzen op balansdatum.

Hypotheeklen zijn opgenomen tegen reële waarde. Bij de bepaling van deze waarde worden door de uitvoerder beheerde waarderingmodellen gebruikt en wordt de Euroswaprente gehanteerd plus een variabele spread op basis van consumententarieven.

Emerging Markets Debt en High Yield zijn opgenomen tegen reële waarde. De vaststelling van deze reële waarde geschiedt op basis van de officiële slotnoteringen aan de diverse beurzen op balansdatum.

Leningen op schuldbekentenis zijn opgenomen tegen reële waarde inclusief de lopende rente. Bij de bepaling van deze waarde wordt rekening gehouden met de actuele marktrente, de resterende looptijd, het aflossingspatroon en het risico van vervroegde aflossing.

Beleggingen in geldmarktfondsen worden opgenomen tegen de reële waarde.

Niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die onderliggend beleggen in vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen de reële waarde op balansdatum, doorgaans de intrinsieke fondswaarde per participatie.

Aandelen

De beursgenoteerde aandelen zijn opgenomen tegen de reële waarde. De vaststelling van deze reële waarde geschiedt op basis van de officiële slotnoteringen aan de diverse beurzen op balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die onderliggend beleggen in aandelen worden gewaardeerd tegen de waarde op balansdatum.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde. De waarde wordt bepaald door de officiële waardering van de externe manager indien tijdig beschikbaar. Indien deze nog niet beschikbaar is, wordt een schatting gebruikt van de externe manager aangezien deze beschikt over de meest recente informatie van de markt. Indien deze ook niet beschikbaar is, zullen de officiële waarderingen per eind september, verhoogd met de investeringen en verlaagd met desinvesteringen/distributies, worden gebruikt als waardering.

Vastgoedbeleggingen (Indirect)

De beursgenoteerde vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde op basis van de marktnotering per balansdatum. Niet-beursgenoteerd vastgoed wordt gewaardeerd tegen reële waarde. De waarde wordt bepaald door de officiële intrinsieke waardering van de externe manager indien tijdig beschikbaar. Indien deze nog niet beschikbaar is, wordt een schatting gebruikt van de externe manager aangezien deze beschikt over de meest recente informatie van de markt en het onderliggende onroerend goed. Indien deze ook niet beschikbaar is, zullen de officiële waarderingen per eind september, verhoogd met de investeringen en verlaagd met desinvesteringen/distributies, worden gebruikt als waardering.

Derivaten

Progress kan in het kader van het vermogensbeheer en risicoreductie gebruik maken van derivaten, zoals optie-, future en termijncontracten, beleggingen in commodity swaps (grondstoffen) en valuta's. Dit gebeurt om risico's af te dekken of koersen te fixeren in verband met voorgenomen aan- of verkooptransacties, en van rente- en inflatiederivaten.

De premie van aandelenopties, waarvan de optietermijn is verlopen en die niet zijn geëffectueerd, wordt tot de opbrengst van aandelen gerekend. Indien deze wel zijn geëffectueerd wordt de premie bijgeteld, dan wel in mindering gebracht, op de verkoop- of aankoopprijs van de onderliggende aandelen.

De rente- en inflatieswaps worden gewaardeerd tegen de reële waarde op basis van de in de markt geldende Eonia swapcurve, waarbij gebruik wordt gemaakt van gevalideerde waarderingsmodellen. Commodity swaps worden gewaardeerd tegen de waarde op basis van de opgave van de externe manager/valuation agent. Valutatermijncontracten worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de valutatermijncontracten is dit de forwardkoers van alle afzonderlijke afgesloten valutatermijncontracten.

Futures worden gewaardeerd tegen de reële waarde. Deze reële waarde is gebaseerd op de beurskoers.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel van de technische voorziening wordt gewaardeerd op de actuariële bepaalde contante waarde van de herverzekerde aanspraken. Deze herverzekerde aanspraken worden berekend conform de grondslagen van de voorziening pensioenverplichtingen. Progress loopt hierbij geen beleggings- en actuariële risico's anders dan tegenpartijrisico.

Overige vorderingen en overlopende activa

Deze worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de verkrijgingsprijs, eventueel verminderd met de noodzakelijk geachte voorzieningen.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves

Overige reserves

De overige reserves worden salderend bepaald en zijn het restant tussen het belegd vermogen en overige activa enerzijds, en de voorziening pensioenverplichtingen en overige passiva anderzijds.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Progress is een gesloten kring per 1 april 2015. Er wordt geen pensioen meer opgebouwd. De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) is gewaardeerd op actuele waarde, en is gelijk aan de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken binnen Progress. In de VPV per 31 december 2017 is rekening gehouden met de toegekende indexatie per 1 januari 2018 en de wijziging van de pensioenrichtleeftijd van 67 jaar naar 68 jaar. De VPV is verder berekend met inachtneming van de volgende grondslagen en veronderstellingen:

Rekenrente

De gehanteerde rekenrente is gelijk aan de RTS (rentetermijnstructuur) overeenkomstig de richtlijnen van DNB per 31 december 2017.

Overlevingstafels

Voor zowel mannen als vrouwen wordt gereserveerd volgens de door het Actuarieel Genootschap (AG) gepubliceerde gewijzigde Prognosetafel 2016. Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van ervaringssterfte die gebaseerd is op waarnemingen bij de APF populatie en met mede ondersteuning van het model van Towers Watson "TW2016".

Gezinssamenstelling

Voor niet-pensioentrekkenden is een partnerfrequentie van 100% aangenomen, die na de 68-jarige leeftijd afloopt volgens de sterftegrondslagen voor de medeverzekerde partner. Voor pensioentrekkenden is uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat.

Kosten

Aangenomen is dat de kosten van de pensioenadministratie kunnen worden gedekt uit de excasso voorziening. De excasso voorziening bedraagt 2% van de totale technische voorziening. Doordat elk jaar pensioenen worden uitgekeerd, valt jaarlijks de opslag van 2% op de uitgekeerde pensioenen vrij. Deze vrijval dekt de kosten voor 1 jaar.

Invaliditeit

Progress verzekerde tot 1 april 2015 het invaliditeitsrisico van zijn actieve deelnemers. In het pensioenreglement 2007 is premievrijstelling bij invaliditeit (PVI) en het arbeidsongeschiktheids-pensioen (AOP) opgenomen. Per 1 april 2015 is er geen actieve pensioenopbouw meer binnen Progress en hoeft derhalve geen rekening meer gehouden te worden met toekomstige invaliditeit.

Hierdoor is de voorziening voor de toekomstige invaliditeit vanaf 31 december 2015 nihil. Voor de deelnemers die per 1 april 2015 ziek zijn geworden, wordt het invaliditeitsrisico bij Forward verzekerd.

Overige schulden en overlopende passiva

Deze worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de verkrijgingsprijs.

Omrekening vreemde valuta

Transacties die in vreemde valuta gedurende het boekjaar zijn afgesloten, zijn omgerekend tegen de werkelijk verrekende valutakoersen. Activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de valutakoersen per balansdatum.

De koers op balansdatum van de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta is:

	2017	2016
USD	1,2008	1,0548
JPY	135,27	123,02
GBP	0,8877	0,8536
AUD	1,5353	1,4566
CHF	1,1702	1,0720

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

De resultaten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; verliezen reeds zodra zij voorzienbaar zijn.

Premiebijdragen

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen of bijstortingen.

Beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- dividend;
- interest;
- vergoedingen voor uitlenen van effecten;
- overige opbrengsten.

Vergoedingen, ontvangen voor het uitlenen van effecten, worden ten gunste van de desbetreffende aandelen- en obligatieportefeuille gebracht.

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen. De kosten van het vermogensbeheer, zoals transactiekosten, provisies, kosten van custodians en externe vermogensbeheerders zijn verrekend met de desbetreffende directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan de pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen en afkopen.

Saldo overdracht van rechten

De post Saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

In verband met de ingebruikname van een bankrekening van het Unilever APF bij JP Morgan Bank per 1 februari 2017 betreft de kasstroom uit pensioenactiviteiten voor 2017 alleen de maand januari.

Toelichting op de balans

bedragen in duizenden euro's

Algemeen

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van de kring kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Indien deze instrumenten worden gewaardeerd tegen de reële waarde worden deze gerangschikt onder 'Directe marktnoteringen'. Als niet direct een betrouwbare marktnotering voor de financiële instrumenten is aan te wijzen wordt de marktnotering gerangschikt onder 'Afgeleide marktnoteringen', als de waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, en onder 'Waarderingsmodellen en -technieken' als de waarde wordt vastgesteld met behulp van waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

De marktwaarde van de totale beleggingen wordt ultimo boekjaar als volgt weergegeven:

2017	Directe marktnoteringen	Afgeleide marktnoteringen	Waarderingsmodellen en technieken	Totaal
Vastrentende waarden	1.424.030	1.485.012	-	2.909.042
Aandelen	537.034	1.311.274	89.024	1.937.332
Vastgoed	71.578	-	361.590	433.168
Derivaten	-1.121	54.423	-	53.302
Totaal	2.031.521	2.850.709	450.614	5.332.844

2016	Directe marktnoteringen	Afgeleide marktnoteringen	Waarderingsmodellen en technieken	Totaal
Vastrentende waarden	1.179.362	1.548.570	-	2.727.932
Aandelen	533.999	1.277.679	124.354	1.936.032
Vastgoed	69.265	-	351.341	420.606
Derivaten	183	19.637	-	19.820
Totaal	1.782.809	2.845.886	475.695	5.104.390

De beleggingen in de Univest Pools zijn geclassificeerd als afgeleide marktnotering, echter de inhoud van de beleggingen (look through) betreft genoteerde stukken.

Er zijn geen directe belangen in Unilever.

2017	Beursgenoteerd	Niet beursgenoteerd	Totaal
Vastrentende waarden	1.607.114	1.301.928	2.909.042
Aandelen	1.848.308	89.024	1.937.332
Vastgoed	71.578	361.590	433.168
Derivaten	-1.121	54.423	53.302
Totaal	3.525.879	1.806.965	5.332.844

2016	Beursgenoteerd	Niet beursgenoteerd	Totaal
Vastrentende waarden	1.837.766	890.166	2.727.932
Aandelen	1.811.678	124.354	1.936.032
Vastgoed	69.265	351.341	420.606
Derivaten	183	19.637	19.820
Totaal	3.718.892	1.385.498	5.104.390

Het mutatieoverzicht beleggingen ziet er als volgt uit:

2017	Stand 1 januari	Aankopen	Verkopen	Overige mutaties	Herwaar- dering	Stand 31 december
Vastrentende waarden	2.727.932	1.179.199	-1.301.059	347.200	-44.230	2.909.042
Aandelen	1.936.032	196.392	-358.035	-	162.943	1.937.332
Vastgoed	420.606	407.371	-411.649	-	16.840	433.168
Subtotaal	5.084.570	1.782.962	-2.070.743	347.200	135.553	5.279.542
Derivaten	19.820	-	-94.710	-	128.192	53.302
Totaal	5.104.390	1.782.962	-2.165.453	347.200	263.745	5.332.844

2016	Stand 1 januari	Aankopen	Verkopen	Overige mutatie	Herwaar- dering	Stand 31 december
Vastrentende waarden	2.553.352	891.367	-888.320	38.972	132.561	2.727.932
Aandelen	1.775.542	1.055.506	-1.023.060	-	128.044	1.936.032
Vastgoed	513.271	29.738	-145.703	-	23.300	420.606
Subtotaal	4.842.165	1.976.611	-2.057.083	38.972	283.905	5.084.570
Derivaten	-230.878	-	217.431	-	33.267	19.820
Totaal	4.611.287	1.976.611	-1.839.652	38.972	317.172	5.104.390

De overige mutaties bij vastrentende waarden bestaan uit gesaldeerde transacties op de geldmarkt.

1 Vastrentende waarden

	2017	2016
Specificatie naar soort	%	%
Obligaties	55	68
Hypotheekfondsen	22	21
Leningen op schuldbekentenis	8	8
Geldmarkt	15	3
Totaal	100	100

	2017	2016
Portefeuilleverdeling	%	%
Staatsobligaties	21	28
Bedrijfsobligaties	13	12
Hypotheekfondsen	22	21
Leningen op schuldbekentenis	8	8
High Yield	9	12
Emerging Markets Debt	12	16
Geldmarkt	15	3
Totaal	100	100

	2017	2016
Kredietwaardigheid	%	%
AAA rating	27	15
AA rating	33	37
A rating	7	8
BBB rating	10	12
Lager dan BBB	20	26
Geen rating	3	2
Totaal	100	100

	2017	2016
Contractuele looptijd	%	%
Resterende looptijd < 1 jaar	20	4
Resterende looptijd 1-5 jaar	20	24
Resterende looptijd > 5 jaar	60	72
Totaal	100	100

	2017	2016
Duration (gemiddeld in jaren)	5,6	5,7

2 Aandelen

	2017	2016
Aandelen	1.848.308	1.811.678
Private Equity	89.024	124.354
Totaal	1.937.332	1.936.032

	2017	2016
Specificatie naar regio ¹⁾	%	%
Europa ex Verenigd Koninkrijk	30	28
Verenigd Koninkrijk	10	9
Noord-Amerika	35	38
Asia Pacific	9	9
Emerging Markets	16	16
Totaal	100	100

	2017	2016
Specificatie naar sector ¹⁾	%	%
Energie	4	5
Materialen	6	5
Industrie	12	11
Consumenten: Auto/Media e.d.	12	11
Consumenten: Voeding/Drank	9	11
Gezondheid	10	10
Financiële instellingen	25	24
Informatietechnologie	16	15
Telecommunicatie	3	4
Nutsbedrijven	3	4
Totaal	100	100

¹⁾ inclusief de beleggingen in Uninvest Pools, exclusief Private Equity

Progress neemt deel aan een zogenoemd 'securities lending program'. Hierbij ontvangt Progress een vergoeding voor het tijdelijk uitlenen van effecten. Ultimo 2017 bedroeg de waarde van de uitgeleende effecten € 70 miljoen (2016: € 117 miljoen). Hiervoor zijn zekerheden ontvangen ter waarde van € 75 miljoen (2016: € 128 miljoen)

3 Vastgoed

	2017	2016
Specificatie naar regio	%	%
Europa	55	53
Azië en Pacific	17	18
Noord-Amerika	28	29
Totaal	100	100

	2017	2016
Specificatie naar soort	%	%
Beursgenoteerd	17	16
Niet beursgenoteerd	83	84
Totaal	100	100

Progress belegt uitsluitend in indirect vastgoed.

4 Derivaten

Progress kan in het kader van het vermogensbeheer en risicoreductie gebruik maken van derivaten, zoals optie-, future en termijncontracten, beleggingen in commodity swaps (grondstoffen) en valuta's. Dit gebeurt om risico's af te dekken of koersen te fixeren in verband met voorgenomen aan- of verkooptransacties, en van rente- en inflatiederivaten. Per saldo is de totale marktwaarde van de derivaten per eind 2017 € 53 miljoen. Als onderpand is hiervoor per saldo € 64 miljoen aan cash ontvangen en per saldo voor € 23 miljoen aan obligaties uitgeleverd.

2017	Onderliggende waarde	Actuele waarde	Positieve waarde (vordering)	Negatieve waarde (schuld)
Renteswaps	17.745	86.137	132.724	-46.587
Inflatieswaps	1.379.750	-44.704	72.148	-116.852
Valutatermijncontracten	-1.741.261	12.989	21.157	-8.168
Futures	-21.039	-1.120	-	-1.120
Totaal	-364.805	53.302	226.029	-172.727

2016	Onderliggende waarde	Actuele waarde	Positieve waarde (vordering)	Negatieve waarde (schuld)
Renteswaps	1.658.129	121.907	183.294	-61.387
Inflatieswaps	3.113.450	-46.506	80.036	-126.542
Valutatermijncontracten	-1.906.031	-55.764	4.969	-60.733
Futures	13.132	183	183	-
Totaal	2.878.680	19.820	268.482	-248.662

Afdeckingspercentage		2017	2016
Renteswaps	%	35	34
Inflatieswaps	%	30	34

Rente- en inflatieswaps

De totale nominale waarde van de afgesloten renteswaps bedraagt € 17 miljoen (2016: € 1.658 miljoen) en hiermee is ongeveer 35% van de rentemismatch (rentegevoeligheid van de kring) afgedekt. Per eind 2016 was dit ongeveer 34%. De totale nominale waarde van de afgesloten inflatieswaps bedraagt € 1.380 miljoen (2016: € 3.113 miljoen) en hiermee is ongeveer 30% van de benodigde inflatiebehoefte afgedekt. Per eind 2016 was dit ongeveer 34%. Ultimo 2017 is de totale marktwaarde van deze derivaten € 41 miljoen, eind 2016 is dit € 75 miljoen.

Valutatermijncontracten

Het valutarisico wordt strategisch afgedekt op totaal kringniveau. Het valutarisico in vijf valuta (USD, JPY, GBP, AUD en CHF) wordt in kaart gebracht en voor elk van deze valuta wordt het risico voor 80% afgedekt. Voor staatsobligaties wordt een benchmark gebruikt waarbij het valutarisico volledig (100%) is afgedekt. De totale balanswaarde van de valutatermijncontracten per ultimo 2017 is € 13 miljoen (2016: € 55 miljoen negatief).

Futures

Ten behoeve van de bijsturing van de duration van de bedrijfsobligatieportefeuille hadden we ultimo 2017 180 future contracten met een marktwaarde ultimo 2017 van € 293.400 negatief. Eind 2016 hadden we 80 future contracten met een marktwaarde van € 183.200.

Ten behoeve van het verlagen van de aandelenallocatie in Noord-Amerika hadden we ultimo 2017 450 aandelen future contracten met een marktwaarde ultimo 2017 € 827.260 negatief. Eind 2016 hadden we geen aandelen future contracten.

5 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	2017	2016
Stand per 1 januari	21.762	21.859
Uitkering herverzekering	-1.789	-2.271
Overige wijzigingen	680	2.174
Stand per 31 december	20.653	21.762

Dit is formeel geen herverzekering, maar een vordering op andere verzekeraars en pensioenfondsen van te ontvangen aanspraken voor deelnemers. Deze aanspraken zijn inbegrepen in het Progress pensioen. De contante waarde van deze herverzekeringen is als actief post herverzekeringsdeel technische voorzieningen opgenomen aan de activa kant van de balans. De post overige wijzigingen bestaat voornamelijk uit het rente-effect.

6 Overige vorderingen en overlopende activa

Alle overige vorderingen en overlopende activa hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar behalve de vordering op Unilever van € 8,4 miljoen, deze heeft een looptijd van 4 jaar.

	2017	2016
Dividend-/couponbelasting	2.678	2.146
Te ontvangen dividend	705	837
Lopende interest	10.179	9.812
Vorderingen uit collateral management	4.535	4.013
Unilever	8.481	-
Overig	17	26
Vordering op APF	899	-
Totaal	27.494	16.834

De vordering op het APF bestaat uit: vordering op Unilever € 812.860 en een banksaldo van € 86.621.

7 Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking en bestaan voornamelijk uit rekening courantsaldi bij The Bank of New York Mellon (beleggingsrekeningen).

8 Stichtingskapitaal en reserves

	2017	2016
Bestemmingsreserve	-	-
Overige reserves	1.522.025	1.178.558
Totaal	1.522.025	1.178.558

Stand begin van het jaar	1.178.558	1.094.052
Bestemming saldo van baten en lasten	343.467	84.506
Stand per 31 december	1.522.025	1.178.558

<i>Solvabiliteit in % van voorziening pensioenverplichtingen</i>				
Minimaal Vereist eigen vermogen	4%	151.615	4%	157.000
Vereist eigen vermogen	22%	847.047	23%	895.000
Aanwezig eigen vermogen	40%	1.522.025	30%	1.178.558

Dekkingsgraad

De nominale dekkingsgraad wordt berekend door het totale fondsvermogen te delen door de voorziening pensioenverplichtingen. Sinds 1 januari 2015 kent het Financieel Toetsingskader naast het begrip dekkingsgraad ook het begrip beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele, nominale dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden.

Als onderdeel van het nFTK is de toekomstbestendige indexatie (TBI) geïntroduceerd. Het uitgangspunt voor TBI is dat indexeren generatie-evenwichtig moet zijn. De indexatie wordt pas volledig toegekend als de beleidsdekkingsgraad van Progress minimaal gelijk is aan de TBI-dekkingsgraad.

De reële dekkingsgraad – zoals bedoeld in artikel 7 van de Pensioenwet en Wet Verplichte beroepsregelingen – is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de TBI-dekkingsgraad.

De vereiste dekkingsgraad dient als solvabiliteitsbuffer voor de risico's die Progress loopt.

	2017	2016
Nominale dekkingsgraad	140%	130%
Beleidsdekkingsgraad	139%	121%
Toekomstbestendige indexatiedekking	123%	122%
Vereiste dekkingsgraad	122%	123%
Reële dekkingsgraad	113%	99%

9 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen	2017	2016
Voorziening pensioenverplichtingen	3.785.940	3.892.697
Voorziening pensioenverplichtingen herverzekerd	20.653	21.762
Totaal	3.806.593	3.914.459

Als de rente met 1%-punt stijgt, neemt de waarde van de pensioenverplichtingen met ongeveer 13% af. Als de rente met 1%-punt daalt, neemt de waarde van de pensioenverplichtingen met ongeveer 21% toe.

In het reglement is opgenomen dat de hoogte van de voorwaardelijke indexatie aan actieve deelnemers gelijk is aan de cao-loonstijging over het voorgaande jaar. Daar in 2017 geen cao-loonstijging van kracht is geworden, vindt er geen indexatie per 1 januari 2018 plaats voor de actieve deelnemers.

De voorwaardelijke indexatie voor de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden is gelijk aan de prijsstijging (CPI alle huishoudens, afgeleid). De indexatie voor de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden bedraagt per 1 januari 2018 1,34%. Deze verhoging is in de VPV per 31 december 2017 verwerkt.

Voorziening pensioenverplichtingen naar soort deelnemer	2017	2016
Actieve deelnemers	755.556	873.828
Gewezen deelnemers	993.880	970.172
Pensioengerechtigden	2.057.157	2.070.459
Totaal	3.806.593	3.914.459

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Tot 1 april 2015 is jaarlijks een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het basisloon, vakantietoeslag en als vast te beschouwen loonbestanddelen onder aftrek van de franchise. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Mutaties alle categorieën in aantallen 2017	Actieve Deelnemers	Gewezen Deelnemers	Pensioen trekkenden
Stand per 1 januari	2.840	6.547	12.056
Nieuwe toetredingen ¹⁾	2	0	0
Herintredingen	0	0	0
Uittreding met premievrije aanspraken	-292	292	0
Waardeoverdracht	0	-15	0
Ingang pensioen	-33	-264	564
Overlijden	-9	-19	-668
Afkoop	0	-5	-35
Andere oorzaken	1	0	-13
Stand per 31 december	2.509	6.536	11.904

1) Dit gaat om twee deelnemers die met terugwerkende kracht in dienst zijn gemeld

10 Overige schulden en overlopende passiva

	2017	2016
Schulden uit collateral management	68.683	71.817
Loonheffing	3.876	3.902
Unilever	8	524
Overig	3.617	4.432
Schuld aan het APF	1.104	-
Totaal	77.288	80.675

De schuld aan het APF bestaat uit: schuld aan Unilever € 745.929 en overige schulden € 358.109.

Integrale risicobeheersing en transparantie

Voor het risicobeleid, integraal risicobeheer en transparantie verwijzen wij naar het bestuursverslag. De kwantitatieve elementen hebben we opgenomen in de individuele toelichtingen op de balans en de staat van baten en lasten.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ultimo 2017 staat een bedrag van € 24 miljoen uit als Private equity commitment (2016: € 30 miljoen).

Unilever heeft de verplichting premie te betalen tot aan de toekomstbestendige dekkinggraad¹ (TBI) vermeerderd met 5%-punt. Voorwaarde voor premiebijbetaling is dat de beleidsdekkinggraad op de peildatum² lager is dan de TBI-dekkinggraad vermeerderd met 5%-punt. Wanneer de beleidsdekkinggraad hoger is dan de minimaal vereiste dekkinggraad en lager dan de TBI-dekkinggraad vermeerderd met 5%-punt, dan bedraagt de premiebijbetaling één achtste deel (1/8) van het verschil tussen de TBI-dekkinggraad vermeerderd met 5%-punt en de beleidsdekkinggraad, vermenigvuldigd met de premiebasis technische voorziening. Wanneer de beleidsdekkinggraad lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad dan bedraagt de premiebijbetaling de hoogste van de volgende twee bedragen: (i) één achtste deel (1/8) van het verschil tussen de TBI-dekkinggraad vermeerderd met 5%-punt en de beleidsdekkinggraad, vermenigvuldigd met de premiebasis technische voorziening, (ii) één derde deel (1/3) van het verschil tussen de minimaal vereiste dekkinggraad en de beleidsdekkinggraad, vermenigvuldigd met de premiebasis technische voorziening.

Tevens vindt er een premiebijbetaling plaats wanneer deze noodzakelijk is voor het bereiken van herstel tot het niveau van de minimaal vereiste dekkinggraad binnen de wettelijke termijn van vijf jaar. Er dient dan aan de volgende voorwaarden te zijn voldaan:

- de beleidsdekkinggraad was gedaald tot onder de minimaal vereiste dekkinggraad;
- de wettelijke herstelperiode was van start gegaan;
- er was gedurende een periode van vijf jaar op de jaarlijkse meetmomenten geen sprake van herstel tot het niveau van de minimaal vereiste dekkinggraad.

Verbonden partijen

Unilever APF voert via de collectiviteitkring Progress de pensioenovereenkomsten, zoals Unilever die met een deel van de werknemers heeft afgesloten, uit. Dit is vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen Progress en Unilever. In deze uitvoeringsovereenkomst zijn onder meer vastgelegd de hoogte van de door Unilever verschuldigde premie en de voorwaarden waaronder overschotten terugbetaald worden aan Unilever.

¹ De beleidsdekkinggraad, waarbij op grond van de eisen uit de Pensioenwet, ingegane pensioenen en opgebouwde aanspraken volledig geïndexeerd mogen worden.

² De peildatum is gelijk aan 31 oktober van het voorafgaande kalenderjaar.

Toelichting op de staat van baten en lasten

bedragen in duizenden euro's

11 Premiebijdragen

	2017	2016
Werkgever	31.500	-
Werknemer	20	25
Totaal	31.520	25

Vanaf 1 april 2015 wordt geen pensioenpremie meer betaald aan Progress. Progress kan in geval van tekortsituatie - conform de uitvoeringsovereenkomst tussen Het Unilever APF en Unilever - een bijstorting ontvangen van de werkgever. Op 30 januari 2017 heeft Unilever een aanvullende premie betaald aan Progress van € 31,5 miljoen. Deze aanvullende premie is verschuldigd in 2017 en is gebaseerd op de financiële situatie van de kring per 31 oktober 2016.

Verder ontvangt Progress jaarlijks de werknemerspremies voor de vrijwillige Anw-hiaatverzekering.

12 Beleggingsresultaten

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastrentende waarden	52.065	-44.230	-1.354	6.481
Aandelen	37.914	162.943	-2.034	198.823
Vastgoed	11.120	16.840	-303	27.657
Derivaten	-	128.192	-37	128.155
Totaal	101.099	263.745	-3.728	361.116

2016	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastrentende waarden	52.039	133.645	-2.252	183.432
Aandelen	36.592	125.296	-1.599	160.289
Vastgoed	11.694	25.921	-347	37.268
Derivaten	-	33.229	-16	33.213
Totaal	100.325	318.091	-4.214	414.202

Vermogensbeheerkosten

De kosten van vermogensbeheer bestaan uit directe en indirecte vermogensbeheerkosten. De directe vermogensbeheerkosten bestaan uit de kosten die wij aan onze fiduciaire vermogensbeheerder betalen. De indirecte vermogensbeheerkosten bestaan uit beheerkosten, bewaarloon en transactiekosten.

Er is geen sprake van prestatie afhankelijke vergoedingen.

Vermogensbeheer	2017	2016
Beheerkosten	17.113	15.465
Prestatieafhankelijke vergoedingen	-	-
Kosten fiduciair beheer	3.054	3.012
Bewaarloon	799	781
Advieskosten vermogensbeheer	-	-
Transactiekosten	6.010	4.522
Overige kosten	1.126	820
Totaal	28.102	24.600

2017	Beheerkosten	Transactiekosten
Vastrentende waarden	4.668	2.531
Aandelen	8.445	3.055
Vastgoed	3.516	7
Derivaten	400	417
Overige	84	-
Totaal	17.113	6.010

2016	Beheerkosten	Transactiekosten
Vastrentende waarden	1.990	1.206
Aandelen	8.161	1.844
Vastgoed	3.490	37
Derivaten	1.502	1.435
Overige	322	-
Totaal	15.465	4.522

13 Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdompensioen	-113.549	-115.308
Partnerpensioen	-39.725	-40.597
Arbeidsongeschiktheid	-638	-685
Afkopen	-146	-199
Totaal	-154.058	-156.789

Mutaties pensioengerechtigden in aantallen	Ouderdoms- pensioen	Partnerpensioen	Overige
Stand per 1 januari	7.985	4.013	58
Ingang pensioen	297	259	8
Overlijden	-391	-277	-3
Afkoop	-8	-24	-13
Stand per 31 december	7.883	3.971	50

14 Pensioenuitvoeringskosten

	2017	2016
Salarissen en sociale lasten	1.359	1.034
Automatiseringskosten	266	343
Kostendoorbelasting Unilever Nederland	187	174
Controle en advies	962	844
Overige	504	588
Waarvan naar kosten vermogensbeheer	-	-298
Totaal	3.278	2.685

De accountantskosten bedragen € 89.000 (2016: € 93.000) en hebben betrekking op de controle van deze financiële jaarrapportage. Vastlegging van deze kosten gebeurt op basis van factuurdatum.

15 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Zowel de financiering als de pensioenopbouw is gestopt per 1 april 2015. In 2017 heeft Unilever - conform de afspraken in de uitvoeringsovereenkomst - een aanvullende premie van € 31,5 miljoen betaald aan het APF ten gunste van Progress. Verder heeft Progress € 20.000 ontvangen aan vrijwillige Anw-hiaatverzekeringspremies.

Indexering en overige toeslagen

Er wordt geen rekening gehouden met (toekomstige) indexering. De indexatie per 1 januari 2018 is meegenomen in het boekjaar 2017.

Rentetoevoeging

De benodigde rente is gelijk aan de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentecurve per 31 december van het voorafgaande kalenderjaar. De benodigde rente wordt berekend over de beginstand van de VPV en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval aan bruto uitkeringen en de afkopen van pensioenen, die in het boekjaar hebben plaatsgevonden zijn opgenomen in deze posten.

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de vrijval van kosten die in de VPV worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de Ultimate Forward Rate (UFR). Het effect van de verandering van de rente wordt verantwoord onder wijziging rentetermijnstructuur.

Wijziging actuariële grondslagen

De sterftegrondslagen zijn in 2017 niet aangepast. Progress heeft in 2017 de prognosetafel AG2016 gebruikt, met startjaar 2018.

De ervaringssterftecorrecties zijn gewijzigd. Deze blijven gebaseerd op waarnemingen bij de APF populatie, maar nu met mede ondersteuning van het model van Towers Watson 2016 (TW 2016) in plaats van TW2012.

Overige mutaties

In de post overige mutaties zorgt het technische resultaat voor een stijging in de VPV van € 58.000 terwijl de overige oorzaken voor een daling in de VPV zorgen van € 560.000. Per saldo is de VPV gedaald met € 502.000.

16 Saldo herverzekering

	2017	2016
Uitkering herverzekering	1.789	2.271
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-1.109	-97
Totaal	680	2.174

17 Saldo overdracht van rechten

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	46	406
Uitgaande waardeoverdrachten	-1.265	-1.530
Totaal	-1.219	-1.124

Progress is vanaf 1 april 2015 een gesloten kring. Vanaf die datum vindt alle toekomstige pensioenopbouw (ook voor arbeidsongeschikten) bij Stichting Pensioenfonds Unilever Nederland "Forward" plaats. Als gevolg hiervan is in 2015 een deel van de pensioenverplichtingen voor arbeidsongeschikte en zieke deelnemers voor een bedrag van € 16,7 miljoen overgedragen aan Forward. In 2017 heeft een verrekening plaatsgevonden nadat er geconstateerd werd dat niet alle arbeidsongeschikte deelnemers zijn overgegaan bij de eerste overdracht. Progress heeft in 2017 een additioneel bedrag betaald aan Forward ter waarde van € 865.000.

Bestemming Resultaat

Het resultaat over 2017 is conform het beleid van de kring correct verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

Kerncijfers laatste 10 jaar

bedragen in miljoenen euro's

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Aantallen deelnemers										
Deelnemers voor wie wordt bijgedragen	2.509	2.840	3.108	3.294	3.292	3.418	3.446	3.532	3.621	3.921
Deelnemers met premievrije aanspraken	6.536	6.547	6.612	6.752	6.873	6.938	8.033	8.259	8.512	8.605
Pensioengerechtigden	11.904	12.056	12.146	12.285	12.333	12.434	12.459	12.446	12.480	12.428
Totaal	20.949	21.443	21.866	22.331	22.498	22.790	23.938	24.237	24.613	24.954
Vermogenspositie										
Fondsvermogen	5.329	5.093	4.839	5.008	4.455	4.490	3.909	3.564	3.241	2.776
Voorziening pensioenverplichtingen	3.807	3.914	3.745	3.700	3.204	3.378	3.163	2.833	2.719	2.762
Dekkingsgraad (nominaal)	140%	130%	129%	135%	139%	133%	124%	126%	119%	101%
Beleidsdekkingsgraad (nominaal)	139%	121%	134%							
Dekkingsgraad (reëel)	113%	99%	105%	102%	106%	99,7%	90%	98%	92%	75%
Premiebijdragen										
Feitelijke premie	31,5	-	7,0	28,0	42,2	41,9	43,2	66,9	42,6	2,5
Waarvan deelnemersbijdrage	-	-	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	0,9
Kostendekkende premie	-	-	10,0	62,0	48,3	62,6	57,8	42,2	36,7	44,5
Beleggingsopbrengsten	361	414	2	690	80	700	462	420	589	-1.026
Pensioenuitkeringen (netto)	-154	-157	-156	-157	-156	-157	-158	-159	-160	-161
Beleggingen										
Vastrentende waarden	2.909	2.728	2.553	2.393	2.302	1.694	1.631	1.138	1.129	807
Aandelen	1.937	1.936	1.776	2.270	1.661	1.988	1.712	1.763	1.717	1.319
Vastgoed	433	421	513	398	349	331	221	231	239	580
Derivaten	53	20	-231	67	-124	212	210	21	30	22
Overige beleggingen	0	0	0	0	266	436	399	417	248	57
Totaal belegd vermogen	5.332	5.105	4.611	5.128	4.454	4.661	4.173	3.570	3.363	2.785
Rendementen (1 jaar) (in procenten)										
Vastrentende waarden	1,0%	7,5%	4,2%	11,7%	-1,5%	12,4%	6,7%	8,0%	22,2%	-4,4%
Aandelen	11,8%	9,3%	9,4%	15,4%	24,1%	19,8%	-11,3%	16,3%	37,3%	-42,2%
Vastgoed	6,9%	9,3%	14,1%	18,9%	3,9%	5,5%	2,1%	3,2%	-18,8%	1,2%
Totaal (inclusief derivaten en overige beleggingen)	7,3%	8,9%	0,2%	16,0%	1,9%	18,1%	13,3%	12,7%	22,4%	-26,5%

Strategische benchmarkbeschrijving

Asset Categorie	Benchmark
Beursgenoteerde aandelen	Customized aandelen benchmark
Vastrentende waarden	Customized vastrentende waarden benchmark
Onroerend goed	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Private equity	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
ESG Value Creation	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Cash	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Beursgenoteerde Aandelen	
Global Defensive	Russel Developed Defensive net index
Global Alpha	MSCI World IMI net
Emerging Markets	MSCI Emerging Markets Total Return Net Dividends Reinvested
Global ESG:	
Europa	Stoxx Europe Industry Neutral ESG Net Return EUR Index
Verenigde Staten	Stoxx North America Industry Neutral ESG 150 USD Net Return
Vastrentende Waarden	
Wereldwijde Staatsobligaties	BoA/ML Custom Index (Bloomberg: Q770) (100% hedged)
Euro Credits	BoA/ML Euro Non-Sovereign Index
Nederlandse Hypotheken	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Europese Senior Loans	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
High Yield Bonds	BoA Merrill Lynch Global High Yield Investment Grade Country Constrained index (100% hedged)
Emerging Markets	50% JP Morgan EMBI Diversified Hedged + 50% JP Morgan GBI-EM Global Diversified Composite
Onroerend Goed	
Indirect onroerend goed	Portefeuillerendement is benchmarkrendement hedged

Financiële jaarrapportage

kring Forward

Balans per 31 december 2017

bedragen in '000 euro's

Na resultaatbestemming	Toelichting (vanaf pag 92)	2017	2016
Activa			
Beleggingen voor risico van het fonds			
Vastrentende waarden	1	126.716	86.469
Aandelen	2	56.091	38.486
Vastgoed	3	9.287	7.322
Derivaten	4	190	818
Subtotaal		192.284	133.095
Indexatiedepot	5	11.920	11.531
Overige vorderingen en overlopende activa	6	4.561	2.235
Liquide middelen	7	121	288
Totaal		208.886	147.149
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	8	71.615	49.796
Technische voorzieningen	9	131.993	88.704
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds			
Derivaten	4	1.379	2.509
Overige schulden en overlopende passiva	10	3.899	6.140
Totaal		208.886	147.149
Nominale dekkingsgraad		145%	143%
Beleidsdekkingsgraad		145%	142%

Staat van baten en lasten over 2017

bedragen in '000 euro's

	Toelichting vanaf pag 102	2017	2016
Premiebijdragen	11	61.890	54.798
Beleggingsresultaten	12	3.673	10.218
Pensioenuitkeringen	13	-343	-119
Pensioenuitvoeringskosten	14	-2.035	-1.860
Mutatie technische voorzieningen	15		
Pensioenopbouw		-43.614	-38.907
Indexering en overige toeslagen		-255	-2.286
Rentetoevoeging		286	43
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		383	124
Wijziging marktrente		1.698	-11.261
Conversierechten van 67jr naar 68jr		-893	-457
Wijziging actuariële grondslagen		-913	-
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-1.025	-1.000
Overige mutaties		1.044	3.234
Subtotaal mutatie technische voorzieningen		-43.289	-50.510
Indirect beleggingsresultaat indexatiedepot	5	-53	-53
Saldo overdracht van rechten	16	1.690	777
Saldo risicoherverzekering	17	271	-1.619
Bijdrage weerstandsvermogen APF		-23	-
Overige baten en lasten		38	-136
Saldo van baten en lasten		21.819	11.496
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Mutatie indexatiereserve		-32	-2.312
Mutatie overige reserve		21.851	13.808
Totaal		21.819	11.496

Kasstroomoverzicht over 2017

bedragen in '000 euro's

	2017	2016
Ontvangen premiebijdragen	5.774	54.798
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	82	822
Ontvangen uitkeringen van risicoherverzekering	-	667
Betaalde pensioenuitkeringen	-14	-119
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-148	-1.860
Betaalde premie risicoherverzekering	-2.716	-2.478
Betaald in verband met overdracht van rechten	-	-45
Saldo overboeking	-3.096	-
Overige	-	398
Kasstroom uit pensioenactiviteiten*	-118	52.183
Verkopen en aflossingen van beleggingen	65.655	96.778
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	2.813	892
Ontvangen collateral	730	8.656
Ontvangen van derivaten	548	1.006
Aankopen beleggingen	-121.351	-148.059
Storting indexatiedepot	-441	-
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-12	-287
Betaald collateral	-734	-8.152
Betaald aan derivaten	-5.352	-2.944
Saldo overboeking	58.207	-
Overige	-108	-45
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-45	-52.155
Netto kasstroom	-163	28
Stand liquide middelen per 1 januari	288	260
Liquide middelen per 31 december	125	288

* 2017: alleen januari. De kasstroomgegevens van februari t/m december 2017 zijn te vinden in het kasstroomoverzicht van het APF op pagina 46.

Toelichting op de Financiële jaarrapportage kring Forward

Algemeen

Op 1 januari 2017 is Stichting Pensioenfonds Unilever Nederland “Forward” opgegaan in de Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland en vormt hierin de collectiviteitskring Forward (Forward), met een eigen afgescheiden pensioenvermogen, een eigen indexatie-, premie- en beleggingsbeleid en een eigen pensioenregeling.

Forward is op 20 februari 2015 opgericht, de pensioenregeling is ingegaan op 1 april 2015. De deelnemers van Forward bouwen pensioen op in een collectieve beschikbare premieregeling, waarbij het risico bij het collectief van deelnemers en gepensioneerden ligt.

Alle beleggingen zijn gewaardeerd tegen reële waarde conform de ‘Richtlijnen voor de jaarverslaggeving’ (RJ610 ‘Pensioenfonds’) van de Raad van Jaarverslaggeving, de beursgenoteerde beleggingen op basis van de marktnotering per balansdatum en niet-beursgenoteerde beleggingen met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen en waarderingstechnieken. Synoniem van de reële waarde is marktwaarde en internationaal ‘fair value’.

Deze financiële opstelling is in euro’s.

Grondslagen voor waardering

Vastrentende waarden

De staats- en bedrijfsobligaties zijn gewaardeerd tegen reële waarde. De vaststelling van deze reële waarde geschiedt op basis van de officiële slotnoteringen (mid/bid) aan de diverse beurzen op balansdatum.

Hypotheeklen zijn opgenomen tegen reële waarde. Bij de bepaling van deze waarde worden door de uitvoerder beheerde waarderingsmodellen gebruikt en wordt de Euroswaprente gehanteerd plus een variabele spread op basis van consumententarieven.

Emerging Markets Debt en High Yield zijn opgenomen tegen reële waarde. De vaststelling van deze reële waarde geschiedt op basis van de officiële slotnoteringen aan de diverse beurzen op balansdatum.

Leningen op schuldbekentenis zijn opgenomen tegen reële waarde inclusief de lopende rente. Bij de bepaling van deze waarde wordt rekening gehouden met de actuele marktrente, de resterende looptijd, het aflossingspatroon en het risico van vervroegde aflossing.

Beleggingen in geldmarktfondsen worden opgenomen tegen de reële waarde. Niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die onderliggend beleggen in vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen de reële waarde op balansdatum, doorgaans de intrinsieke fondswaarde per participatie.

Aandelen

De beursgenoteerde aandelen zijn opgenomen tegen de reële waarde. De vaststelling van deze reële waarde geschiedt op basis van de officiële slotnoteringen aan de diverse beurzen op balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die onderliggend beleggen in aandelen worden gewaardeerd tegen de waarde op balansdatum.

Vastgoedbeleggingen (Indirect)

De beursgenoteerde vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde op basis van de marktnotering per balansdatum.

Derivaten

Forward kan in het kader van het vermogensbeheer en risicoreductie gebruik maken van derivaten, zoals renteswaps en valutaderivaten. Dit gebeurt om risico's af te dekken of koersen te fixeren in verband met voorgenomen aan- of verkooptransacties, en van rentederivaten.

De renteswaps worden gewaardeerd tegen de reële waarde op basis van de in de markt geldende Eonia swapcurve, waarbij gebruik wordt gemaakt van gevalideerde waarderingsmodellen. Valutatermijncontracten worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de valutatermijncontracten is dit de forwardkoers van alle afzonderlijke afgesloten valutatermijncontracten.

Indexatiedepot

Het indexatiedepot bestaat uit beleggingen in geldmarktfondsen, deze worden opgenomen tegen de reële waarde.

Overige vorderingen en overlopende activa

Deze worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de verkrijgingsprijs, eventueel verminderd met de noodzakelijk geachte voorzieningen.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves

Indexatiereserve

De indexatiereserve wordt salderend bepaald door de initiële storting ten behoeve van het indexatiedepot, de herwaardering en de aanwending/storting vanuit de indexatiereserve. Deze indexatiereserve is een bestemmingsfonds en wordt niet meegenomen in de berekening van de dekkingsgraad.

Overige reserves

De overige reserves worden salderend bepaald en zijn het restant tussen het belegd vermogen en overige activa enerzijds, en de indexatiereserve, voorziening pensioenverplichtingen en overige passiva anderzijds.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) voor de actieve deelnemers is gewaardeerd op actuele waarde, en is gelijk aan de contante waarde van de opgebouwde pensioenaanspraken. De VPV voor de deelnemers, waarvan de deelneming aan Forward wordt voortgezet in het kader van arbeidsongeschiktheid, is vastgesteld als de contante waarde van de bereikbare aanspraken. De VPV voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden is gelijk aan de contante waarde van de toegekende aanspraken. In de VPV per 31 december 2017 is rekening gehouden met de toegekende indexatie per 1 januari 2018 en de wijziging van de pensioenrichtleeftijd van 67 jaar naar 68 jaar.

De VPV is verder berekend met inachtneming van de volgende grondslagen en veronderstellingen:

Rekenrente

De gehanteerde rekenrente is gelijk aan de RTS (rentetermijnstructuur) overeenkomstig de richtlijnen van DNB per 31 december 2017.

Overlevingstafels

Voor zowel mannen als vrouwen wordt gereserveerd volgens de door het Actuarieel Genootschap (AG) gepubliceerde gewijzigde Prognosetafel 2016. Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van ervaringssterfte die gebaseerd is op ervaringen bij de APF populatie en met mede ondersteuning van het model van Willis Towers Watson "TW2016".

Gezinssamenstelling

Voor niet-pensioentrekkenden is een partnerfrequentie van 100% aangenomen, die na de 68-jarige leeftijd afloopt volgens de sterftegrondslagen voor de medeverzekerde partner. Voor pensioentrekkenden is uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat.

Kosten

Unilever betaalt een kostendekkende vergoeding voor de administratiekosten van Forward. Naast de uitvoeringskosten, dient Forward een excasso-voorziening te vormen om de toekomstige kosten te kunnen dekken. De excasso-opslag is 3%.

Herverzekering

In het pensioenreglement van Forward is premievrijstelling bij invaliditeit (PVI) en het arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP) opgenomen. Tevens biedt Forward een vrijwillige Anwhaataatverzekering aan. Forward verzekert hierdoor risico's voor overlijden en arbeidsongeschiktheid. Deze verzekerde risico's zijn relatief groot ten opzichte van de omvang van het startende pensioenfonds, waardoor tegenvallende schades een onevenredig groot effect zouden hebben op de dekkingsgraad.

Forward heeft daarom het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico herverzekerd vanaf 1 april 2015.

Overige schulden en overlopende passiva

Deze worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de verkrijgingsprijs.

Omrekening vreemde valuta

Transacties die in vreemde valuta gedurende het boekjaar zijn afgesloten, zijn omgerekend tegen de werkelijk verrekende valutakoersen. Activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de valutakoersen per balansdatum.

De koers op balansdatum van de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta is:

	2017	2016
USD	1,2008	1,0548
JPY	135,27	123,02
GBP	0,8877	0,8536
AUD	1,5353	1,4566
CHF	1,1702	1,0720

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

De resultaten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; verliezen reeds zodra zij voorzienbaar zijn.

Premiebijdragen

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen of bijstortingen.

Beleggingsresultaten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- dividend;
- interest;
- overige opbrengsten.

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen. De kosten van het vermogensbeheer, zoals transactiekosten, provisies, kosten van custodians en externe vermogensbeheerders, zijn verrekend met de desbetreffende directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan de pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen en afkopen.

Saldo overdracht van rechten

De post Saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Saldo risicoherverzekering

Deze bevat het saldo van de betaalde premie en uitkering.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

In verband met de ingebruikname van een bankrekening van het Unilever APF bij JP Morgan Bank per 1 februari 2017 betreft de kasstroom uit pensioenactiviteiten voor 2017 alleen de maand januari.

Toelichting op de balans

bedragen in '000 euro's

Algemeen

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van de kring kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Indien deze instrumenten worden gewaardeerd tegen de reële waarde worden deze gerangschikt onder 'Directe marktnoteringen'. Als niet direct een betrouwbare marktnotering voor de financiële instrumenten is aan te wijzen wordt de marktnotering gerangschikt onder 'Afgeleide marktnoteringen', als de waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, en onder 'Waarderingsmodellen en -technieken' als de waarde wordt vastgesteld met behulp van waarderingmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

De marktwaarde van de totale beleggingen wordt ultimo boekjaar als volgt weergegeven:

2017	Directe marktnoteringen	Afgeleide marktnoteringen	Waarderingsmodellen en technieken	Totaal
Vastrentende waarden	39.365	87.351	-	126.716
Aandelen	-	56.091	-	56.091
Vastgoed	9.287	-	-	9.287
Derivaten	-	-1.189	-	-1.189
Totaal	48.652	142.253	0	190.905

2016	Directe marktnoteringen	Afgeleide marktnoteringen	Waarderingsmodellen en technieken	Totaal
Vastrentende waarden	19.433	67.036	-	86.469
Aandelen	-	38.486	-	38.486
Vastgoed	7.322	-	-	7.322
Derivaten	-	-1.691	-	-1.691
Totaal	26.755	103.831	0	130.586

De beleggingen in de Univest Pools zijn geclassificeerd als afgeleide marktnotering, echter de inhoud van de beleggingen (look through) betreft genoteerde stukken

Er zijn geen directe belangen in Unilever.

2017	Beursgenoteerd	Niet beursgenoteerd	Totaal
Vastrentende waarden	69.357	57.359	126.716
Aandelen	56.091	-	56.091
Vastgoed	9.287	-	9.287
Derivaten	-	-1.189	-1.189
Totaal	134.735	56.170	190.905

2016	Beursgenoteerd	Niet beursgenoteerd	Totaal
Vastrentende waarden	52.336	34.133	86.469
Aandelen	38.486	-	38.486
Vastgoed	7.322	-	7.322
Derivaten	-	-1.691	-1.691
Totaal	98.144	32.442	130.586

Het mutatieoverzicht beleggingen ziet er als volgt uit:

2017	Stand 1 januari	Aankopen	Verkopen	Overige Mutaties	Herwaar- dering	Stand 31 december
Vastrentende waarden	86.469	43.960	-14.847	9.568	1.566	126.716
Aandelen	38.486	13.448	-	-	4.157	56.091
Vastgoed	7.322	2.101	-	-	-136	9.287
Subtotaal	132.277	59.509	-14.847	9.568	5.587	192.094
Derivaten	-1.691	-	4.036	-	-3.534	-1.189
Totaal	130.586	59.509	-10.811	9.568	2.053	190.905

2016	Stand 1 januari	Aankopen	Verkopen	Overige Mutaties	Herwaar- dering	Stand 31 december
Vastrentende waarden	45.198	49.195	-11.661	832	2.905	86.469
Aandelen	19.266	37.104	-21.068	-	3.184	38.486
Vastgoed	3.203	3.800	-	-	319	7.322
Subtotaal	67.667	90.099	-32.729	832	6.408	132.277
Derivaten	-4.586	-	-325	-	3.220	-1.691
Totaal	63.081	90.099	-33.054	832	9.628	130.586

1 Vastrentende waarden

	2017	2016
Specificatie naar soort	%	%
Obligaties	55	61
Hypotheekfondsen	23	22
Leningen op schuldbekentenis	11	12
Geldmarkt	11	5
Totaal	100	100

	2017	2016
Portefeuilleverdeling	%	%
Staatsobligaties	20	43
Bedrijfsobligaties	35	18
Hypotheekfondsen	23	22
Leningen op schuldbekentenis	11	12
Geldmarkt	11	5
Totaal	100	100

	2017	2016
Kredietwaardigheid	%	%
AAA rating	19	14
AA rating	37	36
A rating	5	7
BBB rating	10	12
Lager dan BBB	25	28
Geen rating	4	3
Totaal	100	100

	2017	2016
Contractuele looptijd	%	%
Resterende looptijd < 1 jaar	33	24
Resterende looptijd 1-5 jaar	14	15
Resterende looptijd > 5 jaar	53	61
Totaal	100	100

	2017	2016
Duration (gemiddeld in jaren)	3,7	4,1

2 Aandelen

	2017	2016
Specificatie naar regio ¹⁾	%	%
Europa ex Verenigd Koninkrijk	18	16
Verenigd Koninkrijk	7	7
Noord-Amerika	44	44
Asia Pacific	12	12
Emerging Markets	19	21
Totaal	100	100

¹⁾ inclusief de beleggingen in Univest Pools

	2017	2016
Specificatie naar sector ¹⁾	%	%
Energie	4	4
Materialen	6	6
Industrie	11	10
Consumenten: Auto/Media e.d.	13	13
Consumenten: Voeding/Drank	7	8
Gezondheid	9	9
Financiële instellingen	25	24
Informatietechnologie	19	18
Telecommunicatie	3	4
Nutsbedrijven	3	4
Totaal	100	100

¹⁾ inclusief de beleggingen in Univest Pools

3 Vastgoed

Specificatie naar regio	2017	2016
	%	%
Europa	18	15
Azië en Pacific	27	27
Noord-Amerika	55	58
Totaal	100	100

Specificatie naar soort	2017 %	2016 %
Beursgenoteerd	100	100
Niet beursgenoteerd	0	0
Totaal	100	100

Forward belegt uitsluitend in indirect vastgoed.

4 Derivaten

Forward kan in het kader van het vermogensbeheer en risicoreductie gebruik maken van derivaten, zoals renteswaps en valutaderivaten. Dit gebeurt om risico's af te dekken of koersen te fixeren in verband met voorgenomen aan- of verkooptransacties, en van rentederivaten.

Per saldo is de totale marktwaarde van de derivaten per eind 2017 € -1,2 miljoen. Als onderpand is hiervoor per saldo voor € 1,2 miljoen aan obligaties uitgeleverd.

Renteswaps

De totale nominale waarde van de afgesloten renteswaps bedraagt € 57,8 miljoen (2016: € 55,2 miljoen) en hiermee is ongeveer 32,5% van de rentemismatch (rentegevoeligheid van de kring) afgedekt. Per eind 2016 was dit ongeveer 36,7%. Ultimo 2017 is de totale marktwaarde van deze derivaten € -1,2 miljoen, eind 2016 was dit € -1,7 miljoen.

2017	Onderliggende waarde	Actuele waarde	Positieve waarde (vordering)	Negatieve waarde (schuld)
Renteswaps	57.775	-1.189	190	-1.379

2016	Onderliggende waarde	Actuele waarde	Positieve waarde (vordering)	Negatieve waarde (schuld)
Renteswaps	55.200	-1.691	818	-2.509

Afdeckingspercentage		2017	2016
Renteswaps	%	32	36

5 Indexatiedepot

Op 1 april 2015 is door Unilever € 15 miljoen gestort in een depot om de eerste jaren indexatie voor actieve deelnemers uit te kunnen betalen. Naar verwachting is dit bedrag voldoende om ten minste vijf jaar lang indexatie toe te kennen, ongeacht de financiële situatie van Forward. Dit indexatiedepot maakt geen onderdeel uit van het fondsvermogen en wordt ook niet meegenomen in de berekening van de dekkingsgraad. Tot dit depot leeg is, zal de toegekende indexatie voor de actieve deelnemers niet ten koste gaan van de dekkingsgraad van Forward, maar uit het indexatiedepot betaald worden. Het bedrag is belegd in een geldmarktfonds, met een marktwaarde eind 2017 van € 11,9 miljoen (eind 2016: € 11,5 miljoen).

	2017	2016
Stand per 1 januari	11.531	14.986
Stortingen	441	-
Onttrekkingen	-	-3.402
Herwaardering	-53	-53
Overige	1	-
Stand per 31 december	11.920	11.531

Het indexatiedepot bestaat uit een belegging in het geldmarktfonds van € 11,916 miljoen en een rekening courant saldo van € 4.000. Per 1 januari 2018 is er geen indexatie voor de actieve deelnemer en derhalve hoeft er in 2017 geen geld uit het indexatiedepot overgemaakt te worden naar het vermogen van Forward. Na balansdatum heeft een correctie plaatsgevonden van € 21.000. Deze terugstorting in het depot is per januari 2018 geëffectueerd. In december 2016 is een voorschot van € 2,7 miljoen onttrokken uit het indexatiedepot ter dekking van de indexatiekosten per 1 januari 2017. De geschatte kosten bleken € 441.000 lager te zijn. Deze € 441.000 is in januari 2017 in het depot teruggestort.

6 Overige vorderingen en overlopende activa

	2017	2016
Lopende interest beleggingen	256	177
Opbrengst risicoherverzekering	-	2.045
Overig	12	13
Vordering op APF	4.293	-
Totaal	4.561	2.235

De meeste vorderingen en overlopende activa hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. Binnen de post Vordering op APF heeft een bedrag van € 484.297 (vordering op de risicoherverzekeraar Delta Lloyd) een looptijd van twee jaar.

De vordering op het APF bestaat uit: vordering op Unilever € 67.525, vordering op de risicoherverzekeraar Delta Lloyd € 3,971 miljoen en een banksaldo van € 254.121.

7 Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking en bestaan uit rekening courantsaldi bij The Bank of New York Mellon (beleggingsrekeningen).

8 Stichtingskapitaal en reserves

		2017		2016
Indexatiereserve				
Stand per 1 januari		11.972		14.284
Aanwending indexatiereserve		-		-2.259
Storting indexatiereserve		21		-
Indirect beleggingsresultaat		-53		-53
Stand per 31 december		11.940		11.972
Overige reserves				
Stand per 1 januari		37.824		24.016
Resultaat		21.851		13.808
Stand per 31 december		59.675		37.824
Totaal reserves				
Stand per 1 januari		49.796		38.300
Bestemming saldo van baten en lasten		21.819		11.496
Stand per 31 december		71.615		49.796
<i>Solvabiliteit in % van voorziening pensioenverplichtingen</i>				
Minimaal Vereist eigen vermogen	4%	5.606	4%	3.907
Vereist eigen vermogen ¹⁾	26%	45.544	27%	36.345
Aanwezig eigen vermogen	45%	59.675	43%	37.824

¹⁾ Het Vereist eigen vermogen is uitgedrukt als percentage van de te verwachten voorziening pensioenverplichting ultimo 2018, in verband met de snel groeiende voorziening pensioenverplichting van Forward

Unilever heeft in 2015 € 15 miljoen gestort in een depot waaruit de eerste jaren de indexatie van de pensioenen voor de actieve deelnemers wordt betaald. In de balans van Forward wordt er onderscheid gemaakt tussen enerzijds de waarde van het indexatiedepot op de balansdatum die als activa wordt meegenomen en anderzijds de indexatiereserve die als passiva wordt meegenomen. Deze indexatiereserve is een bestemmingsfonds en wordt niet meegenomen in het pensioenvermogen en de dekkingsgraadberekening. De indexatiereserve is gelijk aan de waarde van het depot op balansdatum, verrekend met eventuele mutaties na balansdatum.

Per 1 januari 2018 is er geen indexatie voor de actieve deelnemer en derhalve hoeft er in 2017 geen geld uit het indexatiedepot overgemaakt te worden naar het vermogen van Forward. Na balansdatum heeft een correctie plaatsgevonden van € 21.000. Dit is het verschil tussen de geschatte en de werkelijke indexatiekosten per 1 januari 2017. Deze terugstorting is in de indexatiereserve in 2017 meegenomen, het bedrag is in januari 2018 in het indexatiedepot teruggestort.

Dekkingsgraad

De nominale dekkingsgraad wordt berekend door het totale fondsvermogen te delen door de voorziening pensioenverplichtingen. Het fondsvermogen bestaat uit de activa (zonder het indexatiedepot) en de aanwending/storting vanuit het indexatiedepot in 2017 enerzijds en de derivaten en de overige schulden en overlopende passiva anderzijds.

Sinds 1 januari 2015 kent het Nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) naast het begrip dekkingsgraad ook het begrip beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele, nominale dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden.

In het nFTK is de toekomstbestendige indexatie dekkingsgraad (TBI-dekkingsgraad) geïntroduceerd. Dit is de dekkingsgraad waaraan de beleidsdekkingsgraad minimaal moet voldoen alvorens de indexatie volledig te kunnen toekennen.

De reële dekkingsgraad wordt berekend door de beleidsdekkingsgraad te delen door de TBI-dekkingsgraad.

De vereiste dekkingsgraad dient als solvabiliteitsbuffer voor de risico's die Forward loopt.

	2017	2016
Nominale dekkingsgraad	145%	143%
Beleidsdekkingsgraad	145%	142%
Toekomstbestendige indexatiedekkingsgraad	129%	129%
Reële dekkingsgraad	113%	110%
Vereiste dekkingsgraad	126%	127%

9 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen naar soort deelnemer	2017	2016
Actieve deelnemers	111.792	80.592
Gewezen deelnemers	13.914	4.031
Pensioengerechtigden	6.287	2.963
Toekomstige arbeidsongeschiktheid	-	1.118
Totaal	131.993	88.704

Als de RTS voor alle looptijden met 1%-punt stijgt, neemt de waarde van de pensioenverplichtingen met ongeveer 26% af. Als de RTS voor alle looptijden met 1%-punt daalt, neemt de waarde van de pensioenverplichtingen met ongeveer 38% toe.

In het reglement is opgenomen dat de hoogte van de voorwaardelijke indexatie aan actieve en arbeidsongeschikte deelnemers gelijk is aan de CAO-loonstijging over het voorgaande jaar. Daar in 2017 geen loonstijging van kracht is geworden, vindt er per 1 januari 2018 geen indexatie voor de actieve en arbeidsongeschikte deelnemers plaats.

De voorwaardelijke indexatie voor de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden is gelijk aan de prijsstijging (CPI alle huishoudens, afgeleid). De indexatie voor de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden bedraagt per 1 januari 2018 1,34%.

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het basisloon, vakantietoeslag en als vast te beschouwen uitkeringen onder aftrek van de franchise. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Jaarlijks worden de opgebouwde aanspraken geïndexeerd conform het indexatiebeleid zoals in het pensioenreglement is vastgelegd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Mutaties alle categorieën in aantallen 2017	Actieve Deelnemers	Gewezen Deelnemers	Pensioen-trekkenden
Stand per 1 januari	3.178	411	42
Nieuwe toetredingen	215	0	0
Herintredingen	16	0	0
Uittreding met premievrije aanspraken	-362	362	0
Waardeoverdracht	0	-10	0
Ingang pensioen	-25	0	34
Overlijden	-8	0	0
Afkoop	0	-28	-2
Andere oorzaken	-6	0	-2
Stand per 31 december	3.008	735	72

10 Overige schulden en overlopende passiva

	2017	2016
Beleggingen	3.100	4.493
Loonheffing	29	5
Nog te verwerken transacties	-	746
Overig	146	660
Unilever	-	236
Schuld aan het APF	624	-
Totaal	3.899	6.140

De schuld aan het APF bestaat uit: schuld aan Unilever € 348.272, schuld aan de risicoherverzekeraar Delta Lloyd 165.730 en overige schulden € 109.914.

Integrale risicobeheersing en transparantie

Voor het risicobeleid, integraal risicobeheer en transparantie verwijzen wij naar het Bestuursverslag. De kwantitatieve elementen hebben we opgenomen in de individuele toelichtingen op de balans en de staat van baten en lasten.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

De deelnemers van Forward bouwen pensioen op in een collectieve beschikbare premieregeling. Unilever betaalt een jaarlijks vastgestelde premie en is daarna niet verantwoordelijk voor eventuele tekorten bij de kring.

De risico's liggen daarmee bij het collectief van deelnemers en gepensioneerden. Feitelijk is dit het risico dat de pensioenen bij tekorten niet of niet volledig worden geïndexeerd of in het uiterste geval zelfs nominaal worden verlaagd.

Verbonden partijen

Unilever APF voert via de collectiviteitkring Forward de pensioenovereenkomsten, zoals Unilever die met de werknemers heeft afgesloten, uit. Dit is vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen Forward en Unilever. In deze uitvoeringsovereenkomst zijn onder meer vastgelegd hoe de door Unilever verschuldigde premie wordt berekend en de wijze van toeslagverlening.

Toelichting op de staat van baten en lasten

bedragen in '000 euro's

11 Premiebijdragen

	2017	2016
Werkgever	57.490	50.287
Werknemer	4.400	4.511
	61.890	54.798

Kostendekkende premie		
Onvoorwaardelijke aanspraken en risicopremies	43.327	38.614
Solvabiliteitsopslag	11.698	10.426
Opslag uitvoeringskosten	2.035	1.860
	57.060	50.900

Toetsingspremie		
Onvoorwaardelijke aanspraken en risicopremies	47.896	38.820
Solvabiliteitsopslag	12.932	10.481
Opslag uitvoeringskosten	2.034	1.805
	62.862	51.106

CDC premie		
Onvoorwaardelijke aanspraken en risicopremies	62.714	50.436
Solvabiliteitsopslag	-	-
Opslag uitvoeringskosten	2.034	1.805
	64.748	52.241

Feitelijke premie		
Premie basisregeling	61.603	54.505
Premie ANW-hiaat verzekering	287	293
	61.890	54.798

Unilever heeft Forward een startkapitaal meegegeven van € 15 miljoen. Ook heeft Unilever € 15 miljoen gestort in een depot waaruit de eerste jaren de indexatie van de pensioenen voor actieve en arbeidsongeschikte deelnemers wordt betaald.

Unilever betaalt jaarlijks een kostendekkende vergoeding voor de administratiekosten van Forward. Daarnaast dient Forward een excassovoorziening te vormen ter financiering van toekomstige uitvoeringskosten. De excasso-opslag is 3%.

De kostendekkende premie geeft de waarde van de pensioenaangroei in 2017 weer en de daarbij behorende solvabiliteitsmarge van 27% en is inclusief de werkelijke uitvoeringskosten. Deze premie is vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur gepubliceerd door De Nederlandsche Bank per 31 december 2016.

De toetsingspremie geeft de waarde van de pensioenaangroei in 2017 weer en de daarbij behorende solvabiliteitsmarge van 27% en is inclusief de geschatte uitvoeringskosten.

Deze premie is vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur gepubliceerd door De Nederlandsche Bank per 31 oktober 2016.

De CDC premie is bepaald op basis van de in de abtn en de uitvoeringsovereenkomst met Unilever geformuleerde grondslagen.

De feitelijke premie is de totaal ontvangen premie inclusief de premie voor de vrijwillige Anw-hiaatverzekering. De feitelijke premie is hoger dan de kostendekkende premie die benodigd was voor de pensioenaangroei in 2017. De feitelijke premie is wel lager dan de CDC-premie aangezien de CDC-premie gebaseerd is op de deelnemersbestanden per 1 oktober 2016, dus zonder rekening te houden met bestandsmutaties in 2017, terwijl de feitelijke premie gebaseerd is op de werkelijke deelnemersgegevens 2017.

12 Beleggingsresultaten

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastrentende waarden	1.160	1.542	-218	2.484
Aandelen	810	4.155	-97	4.868
Vastgoed	9	-136	-16	-143
Derivaten	-	-3.534	-2	-3.536
Totaal	1.979	2.027	-333	3.673

2016	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastrentende waarden	588	2.833	-185	3.236
Aandelen	355	3.184	-82	3.457
Vastgoed	4	319	-16	307
Derivaten	-	3.222	-4	3.218
Totaal	947	9.558	-287	10.218

Vermogensbeheerkosten

De kosten van vermogensbeheer bestaan uit directe en indirecte vermogensbeheerkosten. De directe kosten bestaan uit de kosten die wij aan onze fiduciaire vermogensbeheerder betalen. De indirecte vermogensbeheerkosten bestaan uit beheerkosten, bewaarloon en transactiekosten. Er is geen sprake van prestatie afhankelijke vergoedingen.

Vermogensbeheer	2017	2016
Beheerkosten	584	224
Prestatieafhankelijke vergoedingen	-	-
Kosten fiduciair beheer	322	276
Bewaarloon	28	24
Advieskosten vermogensbeheer	-	-
Transactiekosten	160	32
Overige kosten	43	24
Totaal	1.137	580

2017	Beheerkosten	Transactiekosten
Vastrentende waarden	290	99
Aandelen	200	46
Vastgoed	6	1
Derivaten	85	14
Overige	3	-
Totaal	584	160

2016	Beheerkosten	Transactiekosten
Vastrentende waarden	121	-
Aandelen	103	-
Vastgoed	-	-
Derivaten	-	32
Overige	-	-
Totaal	224	32

13 Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdompensioen	-53	-13
Partnerpensioen	-221	-50
Arbeidsongeschikten	-10	-48
Afkopen	-59	-8
Totaal	-343	-119

Mutaties pensioengerechtigden in aantallen	Ouderdoms pensioen-	Partner pensioen-	Overige
Stand per 1 januari	26	10	6
Ingang pensioen	25	6	3
Overlijden	0	0	0
Afkoop	-2	0	0
Andere oorzaken	0	0	-2
Stand per 31 december	49	16	7

14 Pensioenuitvoeringskosten

	2017	2016
Salarissen en sociale lasten	1.192	1.041
Automatiseringskosten	183	230
Kostendoorbelasting Unilever Nederland	126	118
Controle en advies	361	243
Overige	173	228
Totaal	2.035	1.860

De accountantskosten bedragen € 56.000 en hebben betrekking op de controle van de financiële jaarrapportage van kring Forward (2016: € 55.000).

15 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben. Ook zijn hierin de risicopremies voor overlijden en invaliditeit opgenomen.

Indexering en overige toeslagen

Er wordt geen rekening gehouden met (toekomstige) indexering. Indexaties per 1 januari worden in het voorgaande boekjaar meegenomen. De indexatie per 1 januari 2018 is dus meegenomen in de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2017.

Rentetoevoeging

De benodigde rente is gelijk aan de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentecurve. De benodigde rente wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval aan bruto uitkeringen en de afkopen van pensioenen, die in het boekjaar hebben plaatsgevonden zijn opgenomen in deze posten.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de RTS zoals door de DNB is gepubliceerd per die datum. Het effect van de verandering van de rente wordt verantwoord onder wijziging rentetermijnstructuur.

Wijziging actuariële grondslagen

Forward heeft in 2017 de prognosetafel AG16 gebruikt, met startjaar 2018. De ervaringssterftecorrecties zijn gebaseerd op waarnemingen bij de APF populatie en met mede ondersteuning van het model van Willis Towers Watson (TW2016).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

De waarde van overgenomen en overgedragen pensioenverplichtingen worden bepaald op basis van de door de Pensioenfederatie gepubliceerde grondslagen voor individuele waardeoverdrachten.

Overige mutaties

Deze bestaan uit: technisch resultaat € 1,199 miljoen en overige oorzaken € -155.000.

16 Saldo overdracht van rechten

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	1.754	822
Uitgaande waardeoverdrachten	-64	-45
Totaal	1.690	777

Aangezien alle toekomstige pensioenopbouw (ook voor arbeidsongeschikten) bij Forward plaats vindt, is in 2015 vanuit het gesloten fonds van Unilever, collectiviteitkring Progress, een waardeoverdracht van een deel van de pensioenverplichtingen voor arbeidsongeschikte en zieke deelnemers ten bedrage van 16,7 miljoen ontvangen. In 2017 heeft een verrekening plaatsgevonden nadat er geconstateerd werd dat niet alle arbeidsongeschikte deelnemers zijn overgegaan bij de eerste overdracht. Forward heeft in 2017 een additioneel bedrag ontvangen van Progress ter waarde van € 865.000.

De pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers valt vanaf 1 april 2015 onder het nieuwe reglement van Forward.

17 Saldo risicoherverzekering

	2017	2016
Betaalde premie overlijdensrisicoherverzekering	-1.098	-1.146
Betaalde premie arbeidsongeschiktheidsrisicoherverzekering	-1.766	-1.813
Uitkering overlijdensrisicoherverzekering	2.072	1.340
Uitkering arbeidsongeschiktheidsrisicoherverzekering	968	-
Winstcommissie overlijdensrisicoherverzekering	17	-
Winstcommissie arbeidsongeschiktheidsrisicoherverzekering	78	-
Totaal	271	-1.619

Omdat verzekerde risico's voor arbeidsongeschiktheid en overlijden relatief groot zijn ten opzichte van de omvang van Forward, waardoor tegenvallende schades een onevenredig groot effect zouden hebben op de dekkinggraad, is besloten om de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's van Forward volledig over te dragen aan een herverzekeraar.

Het risicoherverzekeringscontract is een verzekering op risicobasis.

Bestemming resultaat

Het resultaat over 2017 is conform het beleid van Forward correct verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Met ingang van 1 april 2018 zijn de risico's voor overlijden en arbeidsongeschiktheid opnieuw voor 3 jaar herverzekerd.

Per 1 januari 2018 heeft Unilever de productiefaciliteit in Oss overgedragen aan de Zwanenberg Food Group. Per genoemde datum zijn de verschillende werknemers uit dienst getreden bij Unilever en in dienst gekomen van ZFR. Deze werknemers zijn vanaf 1 januari 2018 geen deelnemer meer in de pensioenregeling van kring Forward, maar in de pensioenregeling van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor Vlees, Vleeswaren, Gemakvoeding en Pluimveevlees (VLEP). Er heeft geen collectieve waardeoverdracht plaatsgevonden. Het betreft hier ongeveer 325 deelnemers.

Op 15 december 2017 heeft Unilever bekend gemaakt dat ze een akkoord heeft gesloten met KKR over de verkoop van de zogenoemde Global Spreads Business. Voor Unilever APF houdt dit in dat werknemers in de productiefaciliteit in Rotterdam na de datum van overdracht niet meer kunnen deelnemen in de regeling van Forward. Het betreft hier ongeveer 300 deelnemers.

Kerncijfers

bedragen in '000 euro's

	2017	2016	2015 ¹⁾
Aantallen deelnemers			
Deelnemers voor wie wordt bijgedragen	3.008	3.178	3.129
Deelnemers met premievrije aanspraken	735	411	149
Pensioengerechtigden	72	42	13
Totaal	3.815	3.631	3.291
Vermogenspositie			
Fondsvermogen	191.668	126.528	62.210
Voorziening pensioenverplichtingen	131.993	88.704	38.194
Dekkingsgraad (nominaal)	145%	143%	163%
Beleidsdekkingsgraad (nominaal)	145%	142%	182%
Dekkingsgraad (reëel)	113%	110%	134%
Premiebijdragen			
Feitelijke premie	61.890	54.798	68.463 ²⁾
Waarvan deelnemersbijdrage	4.400	4.511	3.345
Kostendekkende premie	57.060	50.900	40.762
Beleggingsopbrengsten	3.673	10.218	-6.127
Pensioenuitkeringen (netto)	-343	-119	-14
Beleggingen			
Vastrentende waarden	126.716	86.469	45.198
Aandelen	56.091	38.486	19.266
Vastgoed	9.287	7.322	3.203
Derivaten	-1.189	-1.691	-4.586
Totaal belegd vermogen	190.905	130.586	63.081
Rendementen (1 jaar) (in procenten)			
Groeiportefeuille	7,5%	10,3%	-4,9%
Stabiele rendementsportefeuille	1,7%	3,3%	-0,9%
Renteswaps	-0,7%	8,1%	-17,3%
Totaal	2,3%	16,0%	-20,5%

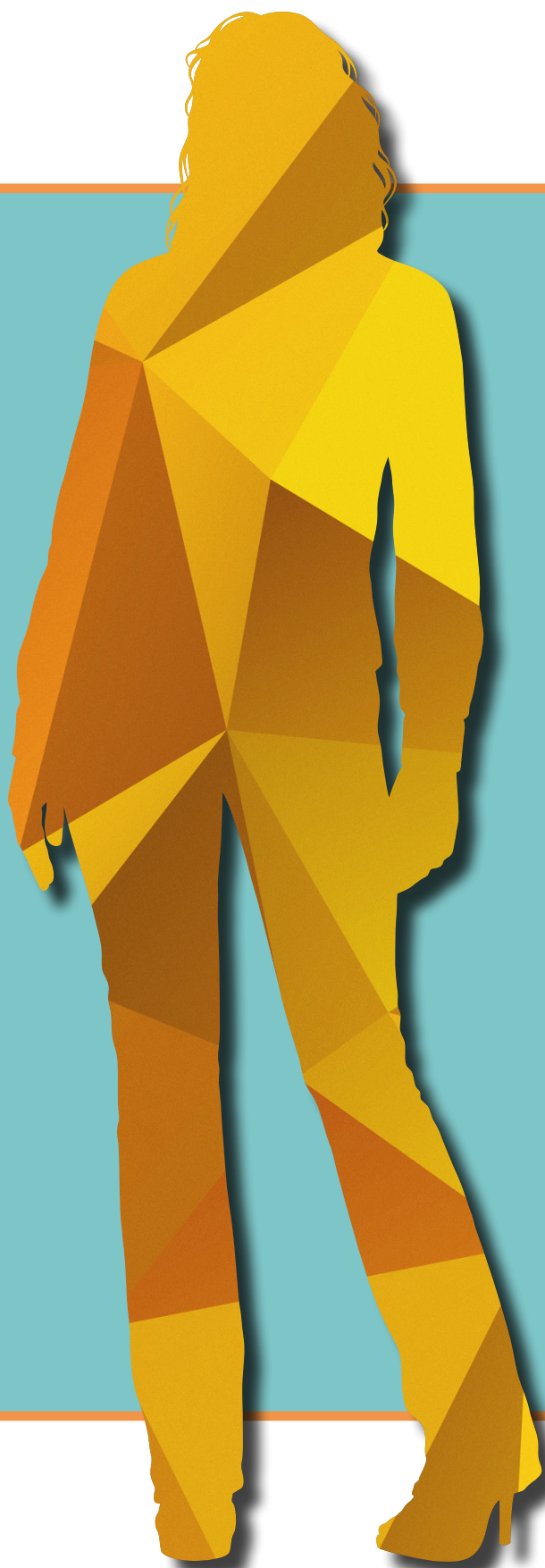
¹⁾2015: 9 maanden

²⁾inclusief € 15 miljoen garantiestorting en € 15 miljoen indexatiedepot.

Strategische benchmarkbeschrijving

Asset Categorie	Benchmark
Diversified Growth	Customized Diversified Growth
Stable Return	Customized Stable Return
Cash	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Diversified Growth	
Global Alpha	MSCI World Total Return Net Dividends Reinvested
Global Emerging Markets	MSCI Emerging Markets Total Return Net Dividends Reinvested
Global Defensive	Russell Developed Defensive Net Index
Listed Real Estate	FTSE EPRA/NAREIT Developed Index Net dividends reinvested
High Yield obligaties	BoA Merrill Lynch Global High Yield constrained Index 100% hedged to EUR
Emerging Markets Debt	50% x JP Morgan EMBI Diversified (100% hedged to EUR) + 50% x JP Morgan GBI-EM Global Diversified
Senior Loans	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Stabel Return	
Staatsobligaties	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Credit obligaties	BofA Merrill Lynch Q772 Custom Index hedged to EUR
Nederlandse Hypotheken	Portefeuillerendement is benchmarkrendement
Overlay	
Nominal Interest Rates Swaps	Portefeuillerendement is benchmarkrendement

Overige gegevens

Actuariële verklaring - kring Progress

Opdracht

Door Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland te Rotterdam is voor collectiviteitskring Progress aan Aon Hewitt Nederland cv de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het Pensioenfonds. Omdat Aon Hewitt Nederland cv beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Aon Hewitt Nederland cv wel andere werkzaamheden verrichten voor het Pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op EUR 25.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven EUR 1.250.000 te rapporteren. Deze afspraken

zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het Pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van de collectiviteitskring Progress. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van de collectiviteitskring Progress in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt

verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van de collectiviteitskring Progress is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van de collectiviteitskring Progress op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland voor collectiviteitskring Progress is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening goed. Daarbij is aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen toereikend zijn.

Rotterdam, 14 juni 2018

Drs. A.G.M. den Hartogh, AAG
verbonden aan Aon Hewitt Nederland cv

Actuariële verklaring - kring Forward

Opdracht

Door Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland te Rotterdam is voor collectiviteitskring Forward aan Aon Hewitt Nederland cv de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het Pensioenfonds. Omdat Aon Hewitt Nederland cv beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Aon Hewitt Nederland cv wel andere werkzaamheden verrichten voor het Pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het Pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op EUR 955.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven EUR 47.500 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd

en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het Pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het Pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van de collectiviteitskring Forward. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van de collectiviteitskring Forward in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt

verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van de collectiviteitskring Forward is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van de collectiviteitskring Forward op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland voor collectiviteitskring Forward is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening goed. Daarbij is aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen toereikend zijn.

Rotterdam, 14 juni 2018

Drs. A.G.M. den Hartogh, AAG
verbonden aan Aon Hewitt Nederland cv

Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Aan: de Raad van Bestuur van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW),

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland ('de Stichting' of 'Unilever APF') te Rotterdam gecontroleerd. De jaarrekening omvat de jaarrekening van Unilever APF, de financiële jaarrapportage van Kring Progress en de financiële jaarrapportage van Kring Forward,

De jaarrekening van Unilever APF bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2017;
2. de staat van baten en lasten over 2017;
3. het kasstroomoverzicht over 2017; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De financiële jaarrapportage van Kring Progress bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2017;
2. de staat van baten en lasten over 2017;
3. het kasstroomoverzicht over 2017; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De financiële jaarrapportage van Kring Forward bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2017;
2. de staat van baten en lasten over 2017;
3. het kasstroomoverzicht over 2017; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Separate materialiteit voor Unilever APF en collectiviteitskringen
- Benchmark voor Unilever APF is het totaal stichtingskapitaal en overige reserves
- Benchmark voor de collectiviteitskringen is pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De beleggingen per collectiviteitskring
- De technische voorzieningen per collectiviteitskring

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij voor Unilever APF als voor de collectiviteitskringen materialiteiten bepaald, zoals is weergegeven in onderstaande tabel.

Onderdeel	Benchmark	Materialiteit %	Materialiteit EUR 1.000	Rapportagegrens afwijkingen EUR 1.000
Unilever APF	Totaal stichtingskapitaal en overige reserves 2017	5%	500	25
Kring Progress	Pensioenvermogen 2017	0,5%	25.000	1.250
Kring Forward	Pensioenvermogen 2017	0,5%	995	48

Voor Unilever APF beschouwen wij het totaal van stichtingskapitaal en overige reserves als de meest geschikte benchmark, omdat de APF voor het beheren van de collectiviteitskringen een weerstandsvermogen moet aanhouden. Uit het stichtingskapitaal- en overige reserves wordt afgeleid of voldoende weerstandsvermogen aanwezig is.

Voor Kring Progress en Kring Forward beschouwen wij het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met de Raad van Bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de vastgestelde grenzen, zoals weergegeven in bovenstaande tabel, te rapporteren aan de Raad van Bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Uninvest Company B.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Uninvest Company B.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van Uninvest Company B.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportage.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2017 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door de Raad van Bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Uninvest Company B.V..

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen en beleggingsstromen, aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de Raad van Bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen van Kring Progress

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van Kring Progress. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Op pagina 64 van de toelichting op de financiële jaarrapportage van Kring Progress blijkt dat voor EUR 2,0 miljard (38%) van de beleggingen de waardering gebaseerd is op directe marktnoteringen, dat voor EUR 2,9 miljard (53%) van de beleggingen van Kring Progress de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen en voor EUR 451 miljoen (8%) van de beleggingen de waardering gebaseerd is op waarderingsmodellen en technieken. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste twee beleggingscategorieën is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van de Raad van Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van deze beleggingscategorie een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 59 tot en met 63 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer van Kring Progress. Op pagina 59 en 60 zijn de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de ISAE 3402 type II-rapportage (waarbij een goedkeurend assurancerapport van de accountant is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering van, en toereikende evaluatie op, periodieke performanc cijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen en andere geschikte waarderingsmodellen en technieken onderzocht.

De waardering van de vastrentende waarde- en aandelenbeleggingen die gebaseerd zijn op afgeleide marktnoteringen alsmede de aandelen- en vastgoedbeleggingen die gebaseerd zijn op waarderingsmodellen en technieken, hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Bovendien hebben wij ook de monitoring van de Stichting op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken.

Tot aan de datum van onze controleverklaring hebben wij voor EUR 146 miljoen (4%) van deze niet-beursgenoteerde beleggingscategorieën de waardering niet kunnen toetsen aan door een accountant gecontroleerde jaarrekeningen voorzien van een goedkeurende controleverklaring.

Wanneer niet tijdig een jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager is afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen. In aanvulling hierop hebben we diverse gesprekken gevoerd met betrokken frontoffice-medewerkers van de Stichting/vermogensbeheerder, waarbij wij significante gebeurtenissen na balansdatum, mogelijke risico's en andere relevante aspecten die van invloed zijn op de waardering van deze fondsen hebben besproken en getoetst aan brondocumentatie.

De waardering van beleggingen met betrekking tot derivaten gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Wij hebben ook de monitoring van de uitvoeringsorganisatie op recente financiële informatie verkregen na balansdatum van de waarde van beleggingen op balansdatum betrokken. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig bepaalde waarderingen op basis van zelfstandig verkregen in de markt waarneembare prijzen

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen van Kring Progress

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van de Raad van Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en de Raad van Bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

De Raad van Bestuur heeft in de toelichting op pagina 61 en 62 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Op pagina 73 (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door de Raad van Bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door de Raad van Bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

De waardering van beleggingen van Kring Forward

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van Kring Forward. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Op pagina 92 van de toelichting op de financiële jaarrapportage van Kring Forward blijkt dat voor EUR 48,7 miljoen (26%) van de beleggingen de waardering gebaseerd is op directe marktnoteringen en dat voor EUR 142,3 miljoen (74%) van de beleggingen van de Kring de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorie is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van de Raad van Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van deze beleggingscategorie een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 87 tot en met 91 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer van Kring Forward. Op pagina 87 en 88 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze

beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de ISAE 3402 type II-rapportage (waarbij een goedkeurend assurancerapport van de accountant is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering van, en toereikende evaluatie op, periodieke performancecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen en andere geschikte waarderingsmodellen en technieken onderzocht.

De waardering van beleggingen met betrekking tot vastrentende waarden en aandelen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen, hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Kring ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Bovendien hebben wij ook de monitoring van de Stichting op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken.

Tot aan de datum van onze controleverklaring hebben wij voor EUR 15 miljoen (10%) van de niet-beursgenoteerde beleggingscategorieën de waardering niet kunnen toetsen aan door een accountant gecontroleerde jaarrekeningen voorzien van een goedkeurende controleverklaring.

Wanneer niet tijdig een jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager is afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen. In aanvulling hierop hebben we diverse gesprekken gevoerd met betrokken frontoffice-medewerkers van de Stichting/vermogensbeheerder, waarbij wij significante gebeurtenissen na balansdatum, mogelijke risico's en andere relevante aspecten die van invloed zijn op de waardering van deze fondsen hebben besproken en getoetst aan brondocumentatie.

De waardering van beleggingen met betrekking tot derivaten gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Wij hebben ook de monitoring van de uitvoeringsorganisatie op recente financiële informatie verkregen na balansdatum van de waarde van beleggingen op balansdatum betrokken. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig bepaalde waarderingen op basis van zelfstandig verkregen in de markt waarneembare prijzen.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen van Kring Forward

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van de Raad van Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en de Raad van Bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

De Raad van Bestuur heeft in de toelichting op pagina 89 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Op pagina 101 (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet. Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door de Raad van Bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door de Raad van Bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de kerncijfers;
- strategische benchmarkbeschrijving
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de Raad van Bestuur voor de jaarrekening

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening van de Stichting in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de Raad van Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de Raad van Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de Raad van Bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet de Raad van Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Raad van Bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Raad van Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad van Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de Raad van Bestuur gehanteerde continuïteits-veronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de Raad van Bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 14 juni 2018

KPMG Accountants N.V.

S. van Oostenbrugge RA

Verlag Intern Toezicht

Bij het Unilever APF is het intern toezicht in handen van het niet-uitvoerend bestuur (NUB), dat bestaat uit vertegenwoordigers van de werkgever, de werknemers en de pensioengerechtigden. Zo is het intern toezicht integraal onderdeel van het bestuur van ons APF. Wettelijk moeten de niet-uitvoerend bestuurders op zijn minst toezicht houden op een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging. Meer algemeen houden ze toezicht op het volledige beleid en de uitvoering daarvan binnen het APF en de kringen Progress en Forward. Het NUB legt ieder jaar verantwoording af aan de verantwoordingsorganen en in het jaarverslag. Dit is het verslag van het NUB over 2017.

Algehele opinie

Het intern toezicht constateert dat het bestuur en de uitvoeringsorganisatie in 2017 weer goed hebben gepresteerd. Er is sprake van een verdere professionalisering, waarbij vooral grote stappen zijn gezet op het gebied van risicomanagement en IT.

In de voorgaande jaren is een aantal grote projecten uitgevoerd (sluiten Progress en starten Forward, invoering van het one-tier board-bestuursmodel, oprichten Unilever APF). Een belangrijk thema voor het bestuur in 2017 was het herijken van de organisatie. Dit was zowel gericht op efficiencyverbeteringen van de bestaande organisatie als positionering van het fonds met het oog op de toekomst. Op beide punten is goede progressie geboekt. Tegelijkertijd constateert het NUB dat deze thema's ook in 2018 veel aandacht van het bestuur en de uitvoeringsorganisatie zullen blijven vergen.

Het NUB heeft met tevredenheid geconstateerd dat het APF aan alle normen voor goed pensioenfondsbestuur uit de Code

Pensioenfondsenvoldoet. Gedurende het jaar zijn veel van de normen (bijvoorbeeld op gebied van governance, uitbesteding en risicomanagement) door het bestuur of de commissies expliciet in de besluitvorming meegenomen. De verantwoording hierover is terug te vinden in het jaarverslag. Daarmee heeft het bestuur de aanbevelingen opgepakt van de Monitoringcommissie naleving Code Pensioenfondsenv.

In de rapportage over 2016 heeft het NUB een aantal aanbevelingen geformuleerd. De belangrijkste daarvan staan hieronder met de opvolging:

- Geen nieuwe governance- en organisatie wijzigingen: geen wijzigingen in 2017.
- Verdere ontwikkeling van de dashboardrapportages: een verbeterde versie van de rapportage is in 2017 geïntroduceerd en wordt voortdurend doorontwikkeld.
- Invulling onafhankelijke positie risicomanagement zowel binnen de eigen organisatie als binnen Uninvest: in 2017 is een onafhankelijke risk controller voor het APF aangenomen en heeft Uninvest stappen gezet die hebben geleid tot een onafhankelijke risicomanager (zie ook de bevindingen nummer 6 en 8).
- Opvolging afspraken uitbestedingsrelatie met Uninvest monitoren en meenemen in de evaluatie in 2017: in 2017 heeft een evaluatie van de uitbesteding en van Uninvest plaatsgevonden met behulp van een daarvoor ontwikkeld model.

Het NUB stelt vast dat de aanbevelingen over 2016 adequaat zijn opgevolgd.

Bevindingen 2017

1. De overgang vanuit de bestaande pensioenfonds naar het APF is soepel verlopen. Vergeleken met de 'oude' situatie heeft dit geleid tot een hogere efficiency bij de behandeling van onderwerpen, zowel per collectiviteitskring als op APF-niveau.
2. Eind 2016 en in 2017 is er een groot verloop geweest bij de niet-uitvoerende bestuurders. Dit is goed opgevangen en de bestuurderspool voor toekomstige kandidaten is op peil. Desondanks blijft dit een punt van aandacht.
3. De invulling van de rollen, taken en verantwoordelijkheden van de verschillende gremia binnen het APF is verder op elkaar afgestemd. Dit leidt onder andere tot meer ruimte voor de strategische agenda van het bestuur.
4. De evenwichtige belangenbehartiging wordt aantoonbaar meegenomen in de besluitvorming, zowel in discussies als notities: een voorbeeld in 2017 is de verkoop van onderdelen van Unilever (onder andere Oss), waarbij gekeken is naar de gevolgen op de kosten van pensioenuitvoering voor de diverse groepen betrokkenen.
5. Het strategisch beleggingsbeleid van de kringen Progress en Forward heeft ook in 2017 weer tot goede resultaten geleid. De adviezen van de beleggingsadviescommissie (inhoudelijk) en auditcommissie (procesmatig inclusief rapportage) zijn waardevol, maar hebben niet tot ingrijpende wijzigingen geleid.
6. De aanbevelingen uit het DNB-beleggingsonderzoek, waaronder de evaluatie van (de uitvoering van) het beleggingsbeleid en de aanscherping van de uitbestedingsrelatie met Uninvest zijn afgerond. Dit heeft geleid tot een verzakelijking van de relatie met Uninvest.
7. Het Uitvoerend Bestuur (UB) is 'in control' op operationele aspecten zoals de uitvoering van de diverse jaarplannen, tijdige invoering van nieuwe wettelijke vereisten rond privacy en vele acties rond beleggingen (maatschappelijk verantwoord beleggen, vereisten in relatie tot het centraal afhandelen van derivaten, nazorg vastgoedportefeuille, enzovoort). Daarnaast geeft het UB tijdige en volledige reacties op vragen van de NUB's naar aanleiding van documenten (bijvoorbeeld de UB-notulen) of zorgpunten. Dit leidt tot een prettige samenwerking, gebaseerd op vertrouwen.
8. Een belangrijk onderdeel van de organisatie van risicomangement zijn de drie 'bewakingslijnen' (lines-of-defence): de eerste ligt bij procedures en zorgvuldige toepassing daarvan in de uitvoering. De tweede lijn is de coördinatie van de opzet van risicomangement en controle op de uitvoering. De nieuw aangestelde interne risk controller heeft hier een sterke verbetering doorgevoerd. Zijn focus lag in eerste instantie begrijpelijkerwijs nog op de opzet op eerstelijnsniveau en met name op de niet-financiële risico's. De interne audits (derde bewakingslijn, waarvoor een externe partij is ingehuurd) geven een onafhankelijk inzicht in de risicobeheersing van de eerste en tweede lijn. In 2018 zijn nog flinke stappen te zetten in het risicomangement. Het is van belang dat het niet alleen adequaat wordt uitgevoerd, maar ook consistent zichtbaar en daarmee aantoonbaar is. Daarbij gaat het niet alleen om de structuur binnen het APF, maar om de hele keten. Ook bij onze uitbestedingspartners is nog heel wat werk te doen.

9. Het nieuwe IT-beleid is een grote stap in de juiste richting. In lijn met de strategische IT- doelstellingen wordt gewerkt aan kosten, kwaliteit, efficiency en flexibiliteit. Er is een aanzet gemaakt naar IT als geïntegreerd onderdeel van de toekomststrategie van het APF. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de voorbereiding op een nieuw pensioenstelsel. Maar ook aan het opvangen van de gevolgen van de afname in het deelnemersbestand voor ons fonds. Het is van belang op deze geïntegreerde aanpak de focus te leggen met als overkoepelend doel de best mogelijke bijdrage te leveren aan een zorgeloze oude dag van de Unilever-medewerker.
10. Door een externe partij is onderzoek gedaan naar de toekomstbestendigheid van de uitvoeringsorganisatie. Conclusie van het onderzoek is dat de kwaliteit van de uitvoering zeer hoog is. Tegelijk zijn aanbevelingen gedaan om de organisatie inclusief systemen flexibeler en efficiënter te maken. Overigens waren bij de pensioenadministratie al eerste stappen gezet om het administreren van diverse regelingen te vereenvoudigen.

bijdrage die IT kan leveren aan de strategie van Unilever APF.

Dankwoord

Het NUB spreekt haar waardering uit voor de inzet van het uitvoerend bestuur en de medewerkers van het Unilever APF. Ook is het erkentelijk voor de open dialoog en de prettige samenwerking met het verantwoordingsorgaan van de beide kringen en alle andere betrokkenen.

Rotterdam, 14 juni 2018

Ruud Hommes
Gavin van Boekel
Reinout van Gelder
Herwin Post
Gerard Roest
Theo Rutten
Martine Zeegers
Rob Zoon

Aanbevelingen

1. Vaststellen van de langetermijndoelstellingen van het fonds in het kader van de herijking van de strategie.
2. In lijn met deze doelstellingen van het fonds (opnieuw) definiëren van concrete KPI's (meetpunten voor de prestaties) op de diverse beleidsterreinen en zorgdragen voor adequate rapportage.
3. Keuzes maken hoe de uitvoeringsorganisatie flexibeler en efficiënter te maken en dit met prioriteit implementeren.
4. Verder uitrollen van het risicomangement binnen het fonds en in de uitbestedingsketen, met zichtbaarheid van de 3-lines-of-defence.
5. Naast implementatie de vervolgstappen van IT ook meer richten op de geïntegreerde

Zo houdt het NUB toezicht

Het NUB heeft met het toezicht als doel bij te dragen aan het effectief functioneren van het APF en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. Voor de toezichtstaak is het NUB in 2017 zeven keer bijeengekomen zonder de uitvoerende bestuurders. Het NUB werkt met een toezichtsmatrix, waarin is vastgelegd welke NUB's primair verantwoordelijk zijn voor toezicht op de diverse beleidsterreinen. Voor de toezichtstaak baseert het NUB zich op alle beschikbare informatie vanuit onder meer het bestuur, de diverse commissies, de risk controller, de interne auditor, de externe actuaris en de certificerende actuaris.

Verlag Verantwoordingsorganen

Oordeel Verantwoordingsorgaan Progress

De Raad van Bestuur dient verantwoording af te leggen aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd alsmede over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur. Het Verantwoordingsorgaan heeft de taak om hier een oordeel over te geven.

Hiertoe heeft de Raad van Bestuur het bestuursverslag 2017, de jaarrekening en de rapportage Intern Toezicht 2017 in concept aan het Verantwoordingsorgaan doen toekomen.

Het voorlopige rapport van bevindingen van de NUB's is met het Verantwoordingsorgaan gedeeld. Het Verantwoordingsorgaan heeft tijdens een speciale bijeenkomst hierop aanvullende opmerkingen en aanbevelingen gedaan die in het definitieve rapport zijn meegenomen.

Gezien de inhoud van de verstrekte documenten inzake

- de bevindingen van 2017,
- de nieuwe rol van het APF,
- de aanbevelingen voor 2018 en
- de ter vergadering gegeven toelichting en de verkregen antwoorden op aanvullende vragen

is het Verantwoordingsorgaan van oordeel dat de Raad van Bestuur in 2017 de aan haar toebedeelde taken naar behoren heeft uitgevoerd en daarbij een evenwichtig beleid heeft gevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan is voorts van oordeel dat de Raad van Bestuur de principes voor goed pensioenfondsbestuur correct naleeft.

Tevens wil het Verantwoordingsorgaan zijn waardering uitspreken naar de Raad van Bestuur en de medewerkers van Progress voor de ondersteuning van het Verantwoordingsorgaan met effectieve bijscholingscursussen en regelmatige informatiebijeenkomsten, naast de formele vergaderingen.

Oordeel Verantwoordingsorgaan Forward

De Raad van Bestuur dient verantwoording af te leggen aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd alsmede over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur. Het Verantwoordingsorgaan heeft de taak om hier een oordeel over te geven.

Hiertoe heeft de Raad van Bestuur het bestuursverslag 2017, de jaarrekening en de rapportage Intern Toezicht 2017 in concept aan het Verantwoordingsorgaan doen toekomen.

Het voorlopige rapport van bevindingen van de NUB's is met het Verantwoordingsorgaan gedeeld. Het Verantwoordingsorgaan heeft tijdens een speciale bijeenkomst hierop aanvullende opmerkingen en aanbevelingen gedaan die in het definitieve rapport zijn meegenomen.

Gezien de inhoud van de verstrekte documenten inzake

- de bevindingen van 2017,
- de nieuwe rol van het APF,
- de aanbevelingen voor 2018 en
- de ter vergadering gegeven toelichting en de verkregen antwoorden op aanvullende vragen

Is het Verantwoordingsorgaan van oordeel dat de Raad van Bestuur in 2017 de aan haar toebedeelde taken naar behoren heeft uitgevoerd en daarbij een evenwichtig beleid heeft gevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan is voorts van oordeel dat de Raad van Bestuur de principes voor goed pensioenfondsbestuur correct naleeft.

Tevens wil het Verantwoordingsorgaan zijn waardering uitspreken naar de Raad van Bestuur en de medewerkers van Forward voor de ondersteuning van het Verantwoordingsorgaan met effectieve bijscholingscursussen en regelmatige informatiebijeenkomsten, naast de formele vergaderingen.

Bijlagen

Bijlage 1 Personalialia per 31 december 2017

Raad van Bestuur

Uitvoerend bestuurders

Rob Kragten
Michael Kaal
Jeannelle Kooman

Niet-uitvoerend bestuurders

Ruud Hommes (voorzitter)
Gavin van Boekel
Jelmer Jongsma
Herwin Post
Gerard Roest
Michiel Roovers
Theo Rutten
Martine Zeegers
Rob Zoon

Bestuurssecretaris

Alain de Jager
Danielle Verburg

Algemene procuratiehouders

Job Kerkhof (algemeen secretaris)

Beleggingsadviescommissie

Jeannelle Kooman
Gavin van Boekel
Jelmer Jongsma

Auditcommissie

Herwin Post
Gerard Roest
Rob Zoon

HR-commissie

Ruud Hommes
Theo Rutten
Martine Zeegers

Compliance Officer

Alain de Jager

Actuaris

Aon Hewitt

Accountant

KPMG Accountants N.V.

Verantwoordingsorgaan Progress

Ryanne Besselink (U)
Elly Christ (G)
Mieke Claushuis (G)
Laurens Gloudemans (W)
Gerard Grosfeld (W)
Jan Heemskerk (G)
Jitte de Jong (G)
Michael Koler (W)
Hans Nieuwenhuis (G)
Nico Overbeeke (G)
Dick Toet (G)
Gerard Tuinenburg (W)
Bas Verberg (U)
Peter van de Watering (G)

Verantwoordingsorgaan Forward

Ryanne Besselink (U)
Marco Dekker (W)
Christian de Heij (W)
Jolanda Mathot (W)
Corrinne van Velden (W)
Bas Verberg (U)

(G) = Gepensioneerdenleden

(U) = Unilever

(W) = Werknemersleden

Bijlage 2 Hoofdpijnen pensioenregeling 2017 Forward

Vanaf 1 april 2015 bouwen medewerkers van Unilever pensioen op bij Forward. Dat gebeurt in een collectieve beschikbare premieregeling (afgekort CDC-regeling, naar Engelse benaming). Kenmerkend hiervoor is dat het pensioenfonds een vastgestelde premie ontvangt die onder normale omstandigheden genoeg is voor de opbouw van het pensioen waarop gemikt wordt. De hoogte van de premie wordt jaarlijks bepaald volgens een vaste rekenmethode. In slechte tijden kan er niet worden aangeklopt bij de werkgever voor extra geld. Dat betekent dat de financiële risico's van de regeling volledig bij het collectief van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden liggen. Mogelijke maatregelen zijn het verlagen van de pensioenopbouw of, in het uiterste geval, het verlagen van de opgebouwde pensioenen. Ook is de indexatie afhankelijk van de financiële positie van Forward.

Medewerkers betalen in 2017 een premie van 3% over de pensioengrondslag (het all-in jaarsalaris minus een franchise van € 13.123, stand van 1 januari 2017). Daarvoor zijn ze verzekerd van een ouderdomspensioen, partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen.

Ouderdomspensioen

Doel van de regeling is dat de deelnemer jaarlijks 1,875% van de pensioengrondslag in dat jaar opbouwt. Die opbouw is gebaseerd op een pensioenleeftijd van 67 jaar.

Partner- en wezenpensioen

Ieder jaar bouwt de deelnemer ook een partnerpensioen op. Dat bedraagt 70% van het ouderdomspensioen. Als een deelnemer overlijdt tijdens het dienstverband bij Unilever is er voor zijn of haar partner een levenslange uitkering van 70% dat uitgaat van het

partnerpensioen dat bereikt zou zijn als hij of zij was blijven leven en werken tot de pensioendatum. De hoogte van het wezenpensioen (voor kinderen tot 21 jaar) is 20% van het partnerpensioen. Forward biedt ook een aanvullende Anw-verzekering aan waarmee deelnemers op vrijwillige basis extra zekerheid voor hun gezin kunnen regelen.

Arbeidsongeschiktheid

Bij arbeidsongeschiktheid gaat de pensioenopbouw bij Forward geheel of gedeeltelijk (afhankelijk van het wel of niet beëindigen van het dienstverband) door. Er is bij Forward ook voorzien in een verzekering die zorgt voor een aanvulling op de WIA-uitkering voor het geval het salaris uitkomt boven de WIA-grens (in 2016 € 55.608 per jaar).

Keuzes bij pensionering

De standaard pensioenleeftijd bij Forward is 67 jaar. Maar deelnemers kunnen ook eerder met pensioen. De uitkering valt dan vanzelfsprekend lager uit. Daarbij kan door inlevering van ouderdomspensioen een overbruggingspensioen tot de AOW-leeftijd worden. Ook kan de deelnemer er bij pensionering voor kiezen de verhouding tussen het ouderdomspensioen en het partnerpensioen te wijzigen. En er is de mogelijkheid eerst een periode meer pensioen te ontvangen en daarna minder. Andersom kan ook.

Indexatie

De indexatie van de pensioenen is voorwaardelijk: de pensioenen kunnen alleen verhoogd worden als de financiële positie van Forward

dat volgens de wettelijke regels én naar het oordeel van het bestuur toelaat. Het pensioenfonds probeert de pensioenen van de deelnemers en de arbeidsongeschiktheidspensioenen jaarlijks te verhogen met het percentage van de cao-loonstijgingen bij Unilever. Voor pensioengerechtigden en ex-deelnemers die niet meer bij Unilever werken proberen we de pensioenen te laten meestijgen met de prijsstijgingen in Nederland (de afgeleide consumentenprijsindex).

Colofon

Een uitgave van
Stichting Algemeen Pensioenfonds Unilever Nederland

Bezoekadres

Unilever deBrug
Nassaukade 5
3071 JL Rotterdam

Postadres

Postbus 2071
3000 CB Rotterdam

Telefoon: 010 4394937

E-mail: pensioen.infolijn@unilever.com
Internet: Unileverpensioenfonds.nl

Tekst

A-vier Communicatie, Amsterdam

